

הישיבה השתיים-עשרה של הכנסת הראשונה

ט' אדר תש"ט (10 מארס 1949)

תל-אביב, בנין הכנסת, שעה 9.20

א. דיון על הרכב הממשלה ותכניתה (סיום)

פחות, או נוחות יותר, מאותן הבעיות שהתלבטנו בהן מאז ה-29 בנובמבר 1947.

חיי האוכלוסיה בישראל אינם דומים לחיי אוכלוסיה במדינה, שכבר קבעה את צורתה מתוך חישובים סטטיים בעיקר. רוב האוכלוסין של מדינת-ישראל טרם באו אליה, וזה מחייב משטר דינאמי, יוום ויוצר.

שלוש בעיות-היסוד, שציינתי אותן לעיל כמשימות, יקבעו את גורל מדינת-ישראל בארבע השנים הבאות, אולי לדורות. בעיות אלו הן ראשית: בטחון עם כל הכרוך במושג זה, שמירה על הגבולות, עין פקוחה, עירנות ודריכות; במלים אחרות — שלום מזויין, דבר אשר ללא-כיסוף יתן את אותותיו בתקציב המדינה; אבל אין מנוס, ואין ברירה, אולם בבטחון בלבד לא סגי יש להעלות את כל אותם היהודים, השואפים והרוצים לעלות לישראל, ואני מרשה לעצמי להדגיש שעל הממשלה להקיף דיש תשומת-לב מיוחדת לעליית מיליון האחים המעונים, שהגורל הביאם לגלויות ערב וכיום חיהים נתונים בסכנה מתמדת ורכושם נתון להפקעה והחרמה וכבודם לשמצה. ועליה אין פירושה, כפי שציין בצדק ראש-הממשלה, הסעת עולים גרידא. עליה פירושה קליטה, שיכון, חינוך, השתרשות, התמזגות בחיי המדינה ובכל הכרוך בעיצוב דמותו של עם, המקיץ את נדחיו מכל תפוצות תבל. והמשימה השלישית היא — אירגון שירותי המדינה וביסוס ריבונותה, כדי שתוכל לקיים גם את הבטחון וגם את העליה ולתת אושר ורווחה לכל אזרחיה ללא הכדל דת, גזע, מפלגה ומעמד.

הסיעה הספרדית בכנסת אינה רואה את עצמה בת-חורין בשעת מבחן, בשעה גורלית, בשעת קימום ובנין עם ומדינה — לעמוד מנגד ולהשתעשע באופוזיציה. אף יודעים אנו, שקליטת העליה מארצות המזרח, אשר ללא-כיסוף תתדפק על שערי ארצנו במלוא עוזה ואונה, הסתגלות העולים למשטר-החיים בישראל, קלי-טתם מבחינה כלכלית ותרבותית, וכברו שבעתיים על עולי ארצות אלו, לרגל הנוהג וצרת החיים שהתרגלו והסתגלו אליהם, מדעת ושלא-מדעת, בארצות מגוריהם בנכר, בסביבה שאבוקת התרבות ואור המדע לא הגיהו ולא האירו בה את חשכת הלכות, ואנו רואים חובה לעצמנו להושיט את מלוא הסעד שייתבע מאתנו לכיצוע המשימות שממ'ם שלח ישראל נוטלת על עצמה.

ראש-הממשלה נתן הסבר על הרכב הממשלה וקבע לנציג הסיעה שלנו, מר שיטרית, את משרד המשטרה. המשרד כשהוא לעצמו לא שימש עליה ההצטרפותנו לקואליציה. אין לומר שאנו מרוצים מהמשרד שניתן לשיעטנו. לנו נראה, שהגנו מסוגלים וראויים מכל הב-חינות למשרד ענף יותר ובעל-היקף. ואם בכל זאת נכנסנו לקואליציה, הרי זו ראייה חותכת, שסיעתנו רואה את יעודה ושלחותה בהשתתפותה בכיצוען של אותן המשימות שצויינו ע"י ראש-הממשלה.

אנו רואים את יעודנו בכנסת בעיקר בהמרצת הממ'לה להעלאת אחינו, להצלתם וקליטתם, לביעור משכנות

היו"ר י. שפרינצק:

אני מתכבד לפתוח את הישיבה השתיים-עשרה של הכנסת הראשונה. במשך שני הימים חבר הכנסת, שקיבל רשות-הדיבור, וכול היה לדחות את דבריו לזמ"מ. אבל יש מנהג, ובחודאי ננהיג זאת גם אצלנו, שאם היו"ר קורא לציר שישתמש ברשות הדיבור שניתנה לו, והוא אינו נואם — מוחקים את שמו. כנראה שאצטרך לנהוג כך.

מ. בן-עמי (הספרדים):

בשם סיעת האיחוד הארצי של הספרדים ובני עדות-המזרח, המייצגת ציבור מגוון מקרב הספרדים ועדות-המזרח, ברצוני להשמיע את דברנו בפני הכנסת הרא-שונה במדינת-ישראל.

הציבור הספרדי ובני עדות-המזרח נמנים עם רא-שוני העולים והבונים בארץ-ישראל עוד בהיותה נתונה בעול משעבדים זרים, נחשלים ונטולי כל חוש לקידמה ולהתפתחות, — עוד בהיותה תחת שלטון התורכים. ארץ ישראל שימשה כות מושך לכל פזורי היהדות הספרדית והמזרחית מכל תפוצות הגולה, מצפון-אפריקה, מצרים, ספרד, עיראק, אפגאניסטאן, סוריה, תורכיה וה-באלקאן, וכן מארצות אירופה המערבית, במידה שאחינו אלה היו מתגוררים שם.

שום מכשול, — מדיני, כלכלי או תרבותי, חברותי או סוציאלי — לא הניא את אחינו מלהגור בכל שעת-כושר לציון, ואנו, צאצאי-צאצאיהם של המפעילים הרא-שונים שיצרו ובנו בתנאי חיים קשים, אליאנטיים, בסביבה עוינת ומתנכרת — זכינו ליום גדול זה, ליום כינוסה של הכנסת הראשונה במדינת-ישראל על חוף ימה של תל-אביב, העיר העברית הראשונה בישראל, ואנו הו-גים בלבטים ובנפתולים שעמדו בפני אבות-אבותינו בכואם לארץ-אבות להיקלט בה ולהכות בה שורש.

בפני הכנסת הראשונה במושבה זה נשמעה הרצאת ראש-הממשלה הומנית על הרכב הקואליציה הממשלתית ותכנית הממשלה הקואליציונית בתקופת ארבע השנים הבאות, — ועל הכנסת לתת תשובתה, בחיוב או בשלילה, בשני העניינים האלה.

ראש-הממשלה העמיד במרכז תכניתו שלוש משימות, שמבחינת מהותן העניינית שלובות הן ורתוקות זו בזו, ובשום פנים אין להפריד ביניהן, הרבה מן החזון ומן ההעזה והראיה-למרחוק יש בתכנית הקואליציה.

מדינה שהקימה את עצמה תוך סערות מלחמה, שאו-י-ביום רבים צרים עליה להשמידה, מדינה שבראשה עמדו קברניטים שידעו להלכה ולמעשה להוביל את הספינה בים גועש אל חוף-מבטחים, — מדינה זו תמשיך לתת את אמונה, והיא נתנה בפועל את אמונה, באותם הקברניטים אשר לא הכזיבו.

אם לכאורה עומדים אנו על סף השלום, כפי שיש לחשוב, הרי הבעיות, שיעמדו בפני המדינה לא יהיו קשות

לימ, כיצד לדלדל הישוב הזה בעקבות תרור המשתולל, שכאלו חברו בו יחדיו יהודים ולא-יהודים על מנת להרסה, לדכאה ולהשפילה. או אצביע על גורלן של שכונות הצפון, רבות-הסבל, אצביע על האשמים במהלומה הכבדה אשר ירדה על שכונות אלו. חשבתי, ואני חושב, לעשות זאת במיוחד. העם בירושלים נתן את תשובתו ביום הבחירות לאלה אשר ירושלים היתה מונחת כאילו בכיסם כבקופסה, לאלה אשר התימרו להיות משחררי ירושלים וגואליה; הוא נתן את התשובה לאורי-צבי גרינברג וחבריו, ועוד נכונה להם תשובה מירושלים. משום שאם התכנית, שהובאה ע"י הממשלה תתגשם למעשה, אם ירדו שלים תקבל מהממשלה את אשר היא חוקקה לו, אמצעים, חוקה, עזרה; אם תבוער הבערות מירושלים, אם משכנות העוני יחוסלו, אם כל ילדי ישראל בירושלים יבקר בבית הספר, — והם אינם מבקרים לא משום שאינם יודעים שצריך לבקר אינם רוצים, אלא משום שיד העוני מוציאה אותם טרם זמנם מבתים ושוילת אותם לרחוב ולעמל, — אם קרקעות יופקעו ויועמדו לרשות המוסדות לצרכי שיכון; אם יוקמו בירושלים מפעלי תעשיה ומלאכה, ואם המלאכה בירושלים תוצא אף היא ממשכנות העוני בהם היא נתונה; אם ינתן עידוד ע"י תחוקה ווע"י חומר ליומה הקולקטיבית והפרטית בירושלים — ישונו פני ירושלים ותחדל ירושלים להיות כמים העכורים אשר כל הרוצה לדוג בא ודג בהם.

ירושלים צריכה לתפוש מקום נכבד בתכנית להכפלת הישוב. יש לה הרבה יתרונות שטרם נוצלו. עד שאנחנו מדברים על העלאת פריון העבודה, טרם ניתן הסדר המתאים לפריון העבודה המבורך של העובד העברי בירושלים. כשרון, אומן, מסירות, ידיעה מציינים את העובד העברי בירושלים במיוחד, כשם שכל מפעלי הכיבוש בארץ הזאת לא היג פרי יזמה חפשית בלתי מתוכננת, אלא ההון הלאומי, התיכונן הלאומי, היוזמה הלאומית, הם אשר סללו את הדרך, — כך צריכה ירושלים להיות חלק של התיכונן הממשלתי, לזכות בחלק של האמצעים הממשלתיים המושקעים ושישקעו בפיתוח המשק, בפיתוח הארץ ובאוצרותיה. התכנית של הממשלה בפרק הנוגע לירושלים מחייבת תיאום הטיפול בבעיותיה ובעניניה של ירושלים. ואנשי ירושלים היו רוצים לראות אותו המרץ, אותה היוזמה, אותו החזון, שהושקעו במלחמת ישראל — מושקעים במעשי הבנייה והשלום של ירושלים, תיאום, ריכוז הפעולה, למען לא יבוזבז המרץ ולא תבוזבז האותיות.

ירושלים העברית נתנה את אמונה בקואליציה הממשלתית. נתנה את אמונה בחלקים הבונים והיוצרים של הישוב, ואנו מאמינים כי ממשלת-ישראל הקבועה, הבית הזה, יתנו את דעתם לזכות את ירושלים במעשים, והמעשים ילכו את ירושלים במערכת הבנייה והקליטה, כפי שהממשלה מביאה אותה בתכנית ארבע השנים.

א. הכרמלי (מפא"י):

רבותי, חברי הכנסת! הובאה לפנינו תכנית פעולה של ארבע שנים, והיא אולי תקבע את צורת היינו ליותר מדור. התכנית הובאה לפנינו בקוויה הכלליים תוך הנחה שהפירוט יבוא עליידי השר שבידו יופקד הענין, אחרי שיישקל וימדד בוועדה פארלאמנטאית מיוחדת, — והנה כל ההצעה זכתה להגדרה כתכנית חסרת בהירות (הכוונה היא לחבר הכנסת ישראל אידלסון), אם כי שובח הסגנון והוללה השפה המליצית, עד כדי קנאת חכמים. יורשה

הדלות והעוני, לחינוך ותרבות, לישוב השממה ופיתוח אוצרות המדינה, לישובה של סבריה וצפת, לחלוקה צודקת של נטל החובות והזכויות ולקביעת מעמדה של ירושלים כעיר-דוד. כן רואים אנו מגמה חיובית בהכרות ראש-הממשלה על עידוד היוזמה הפרטית במדינת-ישראל, ואנו נוטים להאמין, שהכרזה זו תזכה ליחס טוב בעין יפה באותה מידה שתוקש תשומת-לב למפעלי הקואופרציה וההתישבות העובדת.

את מדינת-ישראל יש לבנות על יסוד תיכונן והדרכה בכל השטחים. המדינה כולה צריכה להיות ארץ נושבת, ולא רק שטחים מסויימים בה, שהם „מיוחסים" משום מה. אנו נכנסים לקואליציה מתוך הכרת השליחות ומתוך הערכת הדברים לאשורם, ואנו נביע אימון לממשלה ונתמך בכלא כוחנו בבניוע התכנית הענפה, רבת החזון והמעוף שבאה לידי ביטוי בדברי ראש-הממשלה.

וביחס למדיניות-החזון, אנו מזדהים הודהות גמורה עם מדיניות-החזון שלפיה נהגה ממשלת-ישראל הזמנית, ואנו בטוחים שממשלתנו הקבועה תמשיך באותו קו שהביאנו עד הלום שבדואי עוד יביאנו אל המנוחה ואל הנחלה בישראל השלמה.

וכמה מלים בקשר לסעיף על ביטול המחיצות העדתיות. אנו בודאי מעוניינים, וניתן את ידינו לכך, שלא יהיו כל מחיצות עדתיות בישראל. הדבר לא יוכל להיעשות בדרך מלאכותית, ע"י דיבורים בלבד. הדבר מצריך עבודה מאומצת, מצריך חינוך הדור, מצריך הרמת קרנם וקידמתם של האנשים הנחשלים מבחינת ההשכלה, מבחינת החינוך, מבחינת האמצעים. ומשום כך הצטרפנו לקואליציה, כי תמיידעים אנו עם כל אותה התכנית הסוציאלית שהוגשה ע"י ראש-הממשלה. אנו תפילה שבכנסת הבאה לא נצטרך לדבר בכלל על עדות, וכי במשך ארבע השנים הללו, שנקבעו בתכנית להכפלת הישוב בישראל, ישושטשו התחומים ויפלו המחיצות.

ר. שרייבמן (מפא"י):

בשעה שאנו יושבים כאן, מדיינים ומניחים יסודות לעבודתה של ממשלת-ישראל בתקופת ארבע השנים הקרובות, מניחים יסודות למדינת-ישראל, יושבת ירושלים בדד. ואם הנסיבות, שאנחנו כולנו חושבים אותן כחולפות וזמניות, מחייבות אותנו לקיים את הדיונים ואת המוסד העליון של מדינת-ישראל מחוץ לירושלים, חושבני שכר לנו מרגישים את עצמנו חייבים לירושלים וקשורים ביעור דים ובתפקודים, שעוד נכוננו לה במדינת-ישראל ובתקומת העם היהודי. אנחנו, אנשי ירושלים הורגלנו לשמוע רבות על ירושלים, מקומה, תפקידה וערכה, רבות וגם רמות. ועל כן רב הקשב בירושלים העברית לאשר נאמר בבית הזה, וארשה לעצמי להגיד, — רב הקשב והגולם-הלב לא לדיבור, לא למחמאות ולא לפראות, שנשמעו ושעולולו להישמע בבית הזה על חשבונה של ירושלים. ירושלים מצפה למעשים. לא נתחרה איש ברעהו בדיבור על ירושלים-של-מעלה, על ירושלים-של-החזון, על מקומה בתולדות האומה ועתידה. אני רוצה לייחד את דברי על ירושלים-של-החולין, ירושלים-של-מטה, ירושלים של מאה אלף יהודים, שנאבקו אתמול על קיומם ונאבקים יום-יום על מעמדם. אינני רואה צורך לעצמי גם להביא ראיות, אשר מאד מאד התבקשו אתמול, בשעת דיבורו של חבר הכנסת אורי צבי גרינברג. מאד מאד חשוב להזכיר, כיצד הוטל תרור היהודי על חיי הישוב העברי בירוש-

שבדורנו. אם סתם ראש-הממשלה מחבר האמנה, ולא פירש, הרי מרובה הפרוש בסתום. יש לקרוא בין השי"טין, והקורא בין השי"טין ימצא את כל משאלות לבו. בכל אופן לגב' שושנה פרסיץ יוצא, בתור מורה: החינוך הבלתי-אחיד כביכול הקים לנו נוער אחיד לתפארת, שהכריז על אחדות האומה ועל אחדות צבא ישראל עד כלות הגשמה ביום עברה וזעם. והלא יש מציאות בישראל, ישנה אגודת-ישראל מצד אחד וישנן תנועות שמאליות מצד שני. וצריך שלישאל תהיה הרגשה, תהיה הכרה, שכל אחד ואחד בעניני חינוך ובחינוך בניו — חופש ניתן לו.

אולם מי שהוגיל לעשות מכולם בביקורת התכנית, הרי זה דווקא מאיר יערי, וחבל. דווקא לחבר יערי, חבר יקר ונכבד, אני רוצה לומר משהו, כי אתה, בתור פותח הוויכוח, היית קשה יותר מכל חבריך. רשמתי מתוך דברך פסוקים אחוים. אתה הכרות מלחמה ללא רמיצה על ממשלת הקואליציה החדשה. בעצם אין זה דבר חדש, להכרות מלחמה מסוג זה זכתה מפלגתנו לא פעם מצד כל אלה שלא הצטרפו לקואליציה זו או אחרת הן בתנועה הציונית והן בישוב. אולם כשם שהתגברנו על זה בעבר, כך נתגבר על זה גם כיום, בצער רב. כי הייתי רוצה, והאמינו לי — בתחילתך, לראות בצעדיה הראשונים של הכנסת ובממשלת-ישראל קואליציה רחבה, ובכל-אופן לא לראות אתכם מחוצה לה. רק זאת חייבת לדעת המפלגה המאוחדת, שפסלה את עצמה מלהשתתף בתכנית הכפלת הישוב, שהובאה לאישורה של הכנסת על-ידי ראש-הממשלה, והכריזה מלחמה מפי חבר יערי: כלום מלחמה זו תביעת העם היא? ואינו חלומה? האם מלחמה תהיה בנינו כדי להכשיל תכנית זו? לא ולא! גם שלום יציב יקום, וגם לא נילכד ברשתן של מזימות ובריתות נגד מישהו בעולם. האומנם כל זה יהיה בלעדי המפלגה המאוחדת? בטוח אני שמאחורי המנהיגים ישנו ציבור חברי המפלגה המאוחדת שישתף את עצמו בכל דבר, למרות הכרות מנהיגיהם. האם הקיבוץ המאוחד לא יקלוט עולים, והקיבוץ הארצי של השומר הצעיר יותר על חלקו בנוער יעולה? זאת היא מלחמת הכרות מתרברבת, והחיים יעוולו שלהם. החבר יערי מכנה את הקואליציה בשם מכובד מאד: קואליציה רפורמיסטית-קלריקאלית, הפונה עורף לברית הגאולה. חברי מפלגת פועלי ארץ-ישראל שבקואליציה, ויתר המפלגות המשתתפות בקואליציה הזאת, הם הפונים עורף לברית הגאולה. מי הרשה ליערי לומר שבאשר ישראל ישנו קלריקאליזם? הייתי מבקש את החבר מאיר יערי, שיתן דעתו על-כך, אם המושג הזה, קלריקאליזם, אינו מושג זר לישראל? אין קלריקאליזם בישראל! זוהי הכרתנו, היתה תקופה של גלות ארוכה, ארוכה מאד, והיה צריך לשמור על מסגרת מיוחדת, כדי שביום שובנו לארצנו לא יהיו בקרבנו כיתות דתיות, אלא משהו מלוכד ומאוחד. אני עוד מקווה, מקווה ובטוח, שאנשי הדת בישראל עוד יתאימו חוקים רבים לרוח ישראל האמיתית, ולא לתנאים שבחיי גלות וגולה.

וזה, שוהגים תמיד לתלות בנו, — רפורמיסטים, — מה טיבו של עם זה? נדמה לי שכל העולם כולו אינו אלא רפורמה. מר מיקוניס, כלום אין התנועה הקומוניסטית רפורמה בחיי האומה הרוסית? — הרפורמה הקיצונית המוחלטת ביותר? מי יתן ונזכה להגביר זרועות רפורמה כהנה וכהנה. וכולי אמונה, שגם בעניני אישות תהיה התחדשות, וזו לא תבוא בתור צו מגובה

לי לומר לך, אם התעמק במקצת בלשון התכנית, תמצא שיש בה מעט מאד מליצה, — או שמא סגנון עברי נכון ומדויק מליצה היא בעיניך? ואולי ישנם שם חזון המעשה ושירת הליצו, אבל לא מליצה כדבריך. והמעניין הוא, שכל התובעים בהירות ויוק, עברו כמעט לסדר-היום על הצעתו של מר אליעזר קפלן, הברורה והמדויקת, שלשונה לשון המספרים, והיא הצעה התובעת אישור וצו, ולא רק הבעת אמון לקואליציה זו או אחרת.

הוויכוח במשך שני הימים שחלפו מזכיר מאד את הוויכוחים הידועים לנו מימות הקונגרסים הציוניים או מאסיפות הבחירות לכנסת, וחיים הפחידו אותנו, שכאן נצטרך לדקוק בכל ביטוי ובכל מלה, והלא הרצאתו של מר אליעזר קפלן בדבר המילוה הראשון של מדינת-ישראל ותביעתו לאישור צו, ואולי לחקונים איזה שהם, בנוגע לחלוקת המילוה והשימוש במיליוני, היו צריכים לעניין את כל חברי הבית. על כל זה עברנו לסדר-היום. האומנם כלנו בעלי תבונה מדינה, ואין בנו אף אחד מאנשי המעשה חוץ מהרצפול שזכר את המיליונים ואת אשר ייעשה בהם? אולם הגדיל עשות יותר מכולנו מר ישראל אידל-טון, שברצותו להגדיר טיבה של רפורמה אמר: ישנם רפורמיסטים, שביום שבת אחרי סעודה דשנה חולמים על סוציאליזם, אולם בשבת ימי המעשה הם מתפכחים מחזונם, ובהיחוסם שכל זה היה חלום, חזורים הם ברוב תבונתם אל חיי המציאות, ואל שפת ימי המעשה האפורים והכהים. איפה יקירי, למדת תורה זו? ביגור, בעיך חרוד, במשמר-העמק או במרחביה? עד כמה שידוע לי, הרי חברי מפלגת פועלי ארץ-ישראל הנמצאים בקיבוצים אלה, — להוציא את משמר-העמק שחברי אינם שם ותרשה לי להזכיר במקומה את דגניה, שזכיתי להיות עד לראשית צעוניה — מסכימים ואומרים שבכל ששת ימי המעשה הם מגשימים את החזון התברתי הנאה והנדר, וביום שבת הם מוסיפים לחלום על שיפורים ושיכ-לולים, ועכשיו תבין מדוע משתתפת בקואליציה החזית הדתית. אתה מוצא בשעת החזון את הסיוט של שלילת המצפון, — ויש מי שמוצא בה תוספת חלום לשיפורים ושיכלולים בחיי החברה. אדרבא, שבשילך, כדי שלא תתפכח מחזון בימי המעשה, היו דרושים שישה ימי מנוחה ולא אחד, כדי שלא תשוב, לפי הגדרתך, אל חיי המציאות האפורים.

הציונים הכלליים, שבשםם דיברה הגב' שושנה פרסיץ, ומפלגת הפועלים המאוחדת — שניהם יחד חברו על תכנית ראש-הממשלה, כלומר על תכנית מפלגת פועלי ארץ-ישראל — לכלותה. האומנם סוברים שני הקצוות שאמון הציבור הוא מטבע העובר לסוחר? כלום לא ידע הציבור, לפני שנתן קולותיו למפלגה זו או למפלגה אחרת, מיהו המציע ומיהו המוצע? אכן ידע הציבור, ואם נתן את רוב הקולות באופן יחסי למפלגת פועלי ארץ-ישראל — הרי ידע הציבור הפעם יותר מכל פעם אחרת, מי הביא אותו עד הלום, ידע על מה פרשו את כנפיהם הציוניים הכלליים בעבר, ומי היה התכנית של מפלגת הפועלים המאוחדת והמקובצת משלוש מפלגות הפועלים. ומה היתה תכניתה? ! התכנית הזאת של מפלגת הפועלים המאוחדת בקווייה השונים, אילו היתה מתקבלת על דעתנו בלבד, לא היינו מגיעים למה שהגענו עתה. עוד חזון למעשה לעבודה לפרטי-פרטיה הלכה-למעשה של התכנית המוגשת ע"י ראש-הממשלה, ועוד מאמין אני שבעניני אישות למשל, שהם במקצת ירושת הגלות, תוכנס רוח חיים והם יותאמו למציאות ולסידורת השוויין

לקום ולהתקיים, לפתוח את שעריה ולפתח את משקה, אם לא יעבדו בה במאכסימום של מרץ, של התמסרות, של תכניתיות, כשם שהארץ לא נבנתה בתקופת שלטון הזרים אלא על-ידי הלהט החלוצי בשדה ובהר, בהגנה ובכנין, כך מצווה היום המדינה עצמה ללכת בדרך החלוציות — למען האומה כולה, באשר היא שם.

בהסכימנו היום לתכנית הפיתוח המוצעת, עלינו להביע את בקשתנו, שהממשלה תבהיר ותסביר בהודמות הקרובה ביותר את עמדתה בשני העניינים האלה :

(א) תכנית פיתוח וקליטה לארבע שנים, — מושג נאה, וביצוע של תכנית כזאת היא מטרה מיוחלת. אלא שעלינו לדעת — מה השיטות שבהן תנוקט הממשלה נסיפוק אפשרויות עבודה, נוכח תצרוכת גדלה והולכת של אוכלוסיה גדלה והולכת — כן תרבה — נוכח עליה מתמדת שאינה מאפשרת שיווי-משקל מאוזן בין היצע והביקוש, לא בשוק הסחורות ולא בשוק העבודה.

מה הן תחנות הביניים בדרך להגשמת תכנית הפיתוח? כי קביעת הממנה לבד אינה מספיקה ואינה מספקת. והרי חברי הממשלה הזאת יודעים, כי התביעה והקביעה של ה"ענדזיעל" — המטרה הסופית בלבד — אמנם תובעת, אבל אינה קובעת, אף במאומה, לכן דרישתנו מאת הממשלה לבוא ללא שהיית יתר לפני הכנסת בתכניתה לפי פריטה ושלביה.

(ב) והערה שניה בנידון תכנית הפיתוח, פעמים הרבה חל הכלל: תכנית גוררת תכנית; ושכר תכנית — מנגנון מנופח! מה ערובה מוכן ראש-המשלה לתת, שלא ניטבע ביים של תכניות ולא ניתוק בחוסר מעשים? ומענין לענין באותו ענין: במצע הממשלה מופיעה תכנית הפיתוח כפרק משולב בין עליה וחינוך. ולמה שילוב כזה? הרי יש לפנינו תכנית שהיא למעלה מכל הסעיפים האלה, באשר היא כוללת אותם כולם? ולמה לא נאמר במפורש, מי השר האחראי להכנות התכניות ולביצוען? ומה יעשה, שתכנית זאת לא תהפוך שברית לוחות, אלא תישמר אחידות התכנית ושלמות הביצוע? ומה יהיה תפקידו של שר הקיצוב והאספקה, כשהוא לעצמו, ובקשר לתחום העבודה של שר התעשייה והמסחר, ובקשר לתפקידי התכנית בכלל?

בהקמת המשק הלאומי נזכה בתרומת הגוף והנפש של חיילינו, אשר יאצילו על חיי המדינה מנסיונם וממסירת רותם. והפרק המובר על שיקום חיילים, על היכנסם מחדש למסלול החיים האזרחיים ומבטיח תחוקה מתאימה נוגע לאחת הבעיות היסודיות של חיינו הפנימיים בשנים הבאות.

אלא, שלדעתנו, לקוי הפרק הזה בחסר. הוא מדבר רק על מעמדו ועל זכויותיו של החייל המשוחרר. אנו סבורים שמחובתה של הממשלה להביא במהירות האפשרית לפני הבית הצעה של מבנה הצבא שלא יביא המלחמה, אשר בו ישרתו להבא מיטב בנינו בתוקף חובת הגיוס. ברור, שאף אם יעברו ימי-צורך הגן, טרם יעברו כל כך מהר ימי-מצב הכן, בכל זאת רוצים אנו לדעת פרטים על אפיו של צבא-ההגנה שלנו, על דרך החינוך בו, על שמירת הרמה המוסרית בקרב; כיצד תישמר הרמה המקצועית תוך מניעת הקמת מנגנון ומעמד צבא פרופסיונאלי, שלא יתערב בעסקי המדינה הפוליטיים; כיצד תובטח עליה בדרגות לכל חייל לפי כשרונו המקצועי וללא התחשבות בהשתייכותו המפלגתית.

אין בדעתי להתחרות עם חברי מפ"ם בשימוש בוקאבולאר הידוע, יכולתי להצביע על העובדה, שעדיין

אלא בתור רפורמה אמיתית, פנימית, עמוקה, שרשית. החבר מאיר יערי אינו מאמין בקו הנייטרליות של הממשלה במדיניות-החוץ, סבור הוא, כנראה, שאם הציר הוא בין מפלגתו, הרי קיימת ויכולה להיות קיימת נייטרליות, ואילו אם הציר הוא בין מפלגה אחת — פסו אמונים, גם ציירים בלתי ציירים כדי להרבות פאר. צריך שמאיר יערי ירגיל את עצמו ואת חברי מפלגתו למחשבה, שאם לא יהיה קו אחיד בנידון זה, כי אז יבולע לכולנו ולמדינתנו הצעירה, אך אנחנו לא פסלנו אתכם בתור שותפים. כלום חקלאות, שיקון ובריאות שהוצעו לכם אינם מספיקים כדי לפעול וליצור? אתם פסלתם את עצמכם. ישנם בעלי-בית שונים למפלגתנו, אולם בעיני עבודה אתם בעלי-ביתנו היחידים. נדמה לי שהספרדים היו מוותרים על משרד-המטרה והיו מקבלים ברצון אחד מהמשרדים האלה, והיו מוסרים ברצון רב את משרד המטרה לאלה שירצו לתקן אותו — ויש מה לתקן במשרד המטרה.

ולשיא מגיע החבר יערי באמרו שאנחנו — שימו לב, אני רשמתי את הדברים בדיוק — הרשענו את הברית עם מפקדת הגיטאות ומוליכי ספינות ההעפלה, מאי רשאי לומר זאת למפלגת פועלי ארץ-ישראל? אל דא, חבר יערי, אנו הגנו ערובה להגמוניה סוציאליסטית במדינת-ישראל, ואם אין לנו רוב יציב כיום — עוד היה יהיה. שלטון מפלגת פועלי ארץ-ישראל לא יתקיים בחסדי הימין כדברך, השלטון יתקיים בזכות בתוונת של חברי המפלגה שבממשלה בכל שטח החיים. אנו ערובה לשלטון הקידמה ולהגשמת הסוציאליזם במדינתנו בדרונו. ערביים לכך שבעת השרים משובי חברי מפלגת פועלי ארץ-ישראל, וגם הספרדי והפועל-המזרחי, גם הוא מתנועת העבודה — צר לי מאד שהוא מחוץ להסתדרות — וגם יתר חברי הממשלה הם ערובה לקידמת המדינה.

ל. בורג (החזית הדתית המאוחדת):

נסת נכבדה! בוויכוח זה על מצע הממשלה, על תכניתה והרכבה, מתגשם שלב חדש ונוסף ביצירת הכלים הממלכתיים שלנו. הוויכוח המסוראלמנטארי משמש אחד האמצעים היקרים ביותר בחיים הציבוריים להבהרת הבעיות ולהצעת פתרונם הן מבחינת העניינים, הן מבחינת האישים. בוויכוח זה, המסתיים עכשיו, הניח עמ'המסורת נדבך חדש לבנין תקומתה המדינית. ידע העם, ידע הבית, תדע הממשלה לשמור על הרמה ועל החופש של הבית גם יחד.

בשם סיעת חברי הפועל המזרחי, החלק החזק ביותר של החזית הדתית, אתכבד להעיר כמה הערות-סיכום.

אנו רואים בתכנית הפיתוח המוצעת אבן-פינה לתכנית העבודה של הממשלה ושל המדינה בשנים הבאות. לא תתואר פתיחת הצערי הארץ בלי פיתוח הארץ, לא נוכל להינצל מכשלון בהגשמת חזון-דורות אם לא נדע לנצל את כל התנונים החמריים של ארצנו, את כל רצון יהדות-הגולה להיות שותפת נאמנה למפעל הבנין שלנו, אם לא נדע לנצל את החומר ממנו קורץ האדם הישראלי, אשר התחשל במאבק הדרות, אשר התזיק מעמדו בעמקי-הבכא שבאירופה, אסיה ואפריקה, אשר ניצח את רצון ההשמדה שמסביב לנו מרחוק ומקרוב.

תכנית פיתוח פירושה מעשרה שר חלוציות, משטר של עבודה, כיאה למדינה צעירה אשר לא תוכל

שליקבע, ולכן החלטנו לגול מעלינו את חרפת הזמנית, לתת למדינה ממשלה-שליקבע.

מתוך ההנחה, שתובטח שמירת הצביון הדתי שהוא יקר לרוב תושבי מדינת-ישראל; מתוך ההנחה, שהממשלה המוצעת תדע ללכת את דרכה הקשה בהתאם לרצון האומה; מתוך התקווה שאלוקי ישראל יהיה אתנו — הננו להצביע בעד הממשלה המוצעת, שתהיה הממשלה הקבועה הראשונה במדינת-ישראל.

ש. דיין (מפא"י):

כנסת נכבדה! העולה על במה זו מרגיש רטט נפשי ואימת יסורים של דורות, שהעלוהו למעמד זה. על כן נראית לי איהתאמה מסויימת בין המשימה הגדולה המוטלת עלינו ובין הביטוי שניתן כאן. ראש-הממשלה העלה לפנינו תכנית פעולה מקיפה ורחבת מידות לשנים אחדות, תכנית שתתחור לקיבוץ-גלויות, להשריש את העולים בקרקע, לקלטם בעבודה, ותתחוד לרמת-חיים הוגנת. נאמנים אנו על עצמנו על יסוד העבר, שנוכל לפעול וגם להצליח. נשאלנו כאן: מי יבצע ומה הערובה? נראה לי שנסיון החיים הקודמים, התקופה של עשרות השנים האחרונות, פעולתנו וגם הצלחתנו — הן הערובה. מי יבצע? כולנו נקראים לכך. אשר יצטרף יופעל, יהיה שותף ונאמן, — הוא יבצע. נראה לי שיש צורך להשיב מיניס-טריזן מיוחד ולישכונן הארץ. אחרי הכל, הרי הארץ עדיין בלתי-מיושבת ויש צורך לתכנן. נאמר כבר ונכתב לא מעט על זה. אף-על-פי-כן אין הבררים משתנים. עולים מדי חודש בתודשו רבבות, כן ירבו. הכל כמעט זורם העירה. הכפר עדיין נטוש. האדמה נטושה, האנשים אינם הולכים לעבודת-האדמה — לא מפני שאינם רוצים ללכת. עובדת חיים של הזמן האחרון ביותר מפריחה את השמור עה הבלתי-ינכונה, שהיהודים אינם רוצים ללכת לעבודת-האדמה. יש עוד צורך לתכנן את הארץ גם כדי שהשקלאות וההתיישבות יגיעו לפחות לכדי רבע או שליש של הישוב. הן אנו רוצים לא רק כלכלה בריאה, השתרשות בארץ, אלא מבקשים אנו גם לקרב את היהודים מתודש אל הטבע ואל העבודה, להעביר אותם מהיי כרך ועיר לעבודה קולקטיבית, לעבודת שדה. מאמינים אנו, שזה גם ישנה את אפיינו — מהגולה לעצמאות-יתר, לבטחון, לעמידה על קרקע ממש, להנחילה לזרר שני ושלישי לעולם. על-כן יש לקרב, ליישב, ומה עשינו? נאמר עליידי ראש-הממשלה, שבשנה האחרונה נכנסו כמאה וחמישים אלף יהודים לארץ, ואנחנו יישבנו לא יותר ממחשת אלפים איש. אנו מדברים גבוהה על כך שונשדל, נפעל, נעשה. אינני יודע אם דובר בתכנית הממשלה על גובה האחוז ההתיישבות, ומקובל עלינו שהמדובר הוא לפחות בעש-רים — עשרים וחמישה אחוז עובדי-אדמה היושבים על הקרקע. ומה הם חמישה אלפים מתוך מאה וחמישים אלף? הרי לא יותר משלושה אחוזים. פיגור כזה, — וגם עכשיו, קיים הפיגור — מתי נדביק אותו?

ולא רק בשטח זה. כשאין כיוון, הרי עלולים אנחנו להגיע לידי כך, שתל-אביב תתפשט עד חזרה. נבנה כרכים גדולים, ובו בזמן יישארו הקרקעות והכפרים מונוחים. אין זה לטובת הארץ, אין בזה תועלת לא לכללתה ולא לעיצוב דמותה הכלכלית של הארץ, גם לא לעיצוב דמותה החברתית. מאמינים אנחנו, שעשינו משהו בערכי-יסוד חברתיים בכפר, באפיים של אנשי הכפר; העיר נשארה כמעט אותה עיר שהיחה קודם. על כן יש צורך במיניסטריזן מיוחד, שיתכנן ויכוון את העולים.

מקומם של השרים חברי המפלגה המאוחדת כאן עליידי השולחן של הממשלה הזמנית. אבל — אילו היו יושבים עליידי השולחן הזה, אזי היה קשה להוקיע כבירת עם הריאקציה, מה שמקיימים באופן קודי ועד הרגע הזה ועד בכלל. השימוש בביטויים אלה כלפי אנשים דתיים, ובמיוחד כלפי נציגי הפועל הדתי, ייתכן צורך תעמולה הוא, אבל אינו מתאים למציאות הארץ-ישראלית ואינו הולם את הדישה של יושר אינטלקטואלי, וכן אינו הולם את שיתוף הפעולה היום-יומי מרבדים שבגוש-עציון ועד בארות-יצחק, כפר-דרום, נגבה ורוחמה.

ועוד: לא מפי המפלגות האלה אנו חיים, שזקוקות להן את המונופול לתת ציונים על קידמה, סוציאליזם, אהבת המולדת וכו'. שורש אמונתנו בנצח-ישראל ושורש שאיפתנו לדרך מקורית בבנין הארץ עמוק בהרבה מאשר אפנה אידיאולוגית זו או אחרת. עמוקים השרשים האלה, חזקים הם, מאתדים הם את חוליות שלשלת הדורות ומאתדים הם את כל תפוצות ישראל. גשרנו בין מחנה העבודה לבין מחנה התורה בהקפזנו ובקיימנו את מחנה תורה-ועבודה.

אנו חזקים באמונתנו ולא נבוש מהמלעיגים. דיבר כאן ראש-הממשלה המוצעת על המהפכה שנחוללה עקב תגלית האטום. הרי האדם המעמיק-חשוב לא רק ייבהל מהעצמה הענקית הכמוסה בחלקיקי האטום; הוא יהרהר בגודל האחריות המוסרית המחויבת לכבוש את הכוח של הטבע ולכבוש את היצר של האדם כאחד. האדם המעמיק-חשוב ייחד חרות-קודש בהגיעו לגבולות האין-סוף ויזהר ביחסו לקנינים רוחניים ודתיים.

וברגע זה אנו פונים לחברי הכנסת ממפלגת הפועלים המאוחדת; חברים, היהירו בדבריכם, והיזהרו! אנו, אנשי הציונות הדתית, איננו נבגלים מהכינויים שאתם מכנים אותנו, וגם את אלה שלדעתכם לא הכניסו אתכם לקוא-ליציה יחד אתנו. אבל ישנן ארצות, אשר שם הכינוי "ריאקציה" וכדומה בנפש המכונה הוא. היהירו! לדברי כמ, כמו לדברי כולנו כאן — יש הד, מעבר לימים, ועליכם לשקול היטב את שבר כינויכם השבלוניים כנגד ההפסד שעלולים הם, שעלולים אתם להביא הציונים במפעל הבנין הציוני.

אנו, חברי סיעת הפועל המזרחי שבחזית הדתית, החלטנו לתת ידנו להקמת הממשלה הזאת, כי אנו רואים בדרכה המוסכמת את הדרך היחידה להבטחת קיום המדינה בשעה זו ולהבטחת עניינים של תושביה. בהש תתפוטנו בהקמת ממשלה, שבסיסה הקואליציוני אולי ניתן עוד להרחבה, הלכנו עד לגבול הקיצוני המאפשר לחבר את המחנה, המקיים גם חיי-הילכות-הקודש באר-צנו, עם המחנה אשר רק בעבודה, ובלי ההלכה, מקדש הוא את החיים בארצנו.

הסכמנו לממשלה המוצעת הזאת באשר אין התפת-חות לאומה, ואין בסיס לערכים דתיים ורוחניים בכלל, אם לא תהיה המדינה מבוססת, וממשלה על כנה. כדברי הרמב"ם ז"ל אשר הפיץ גם תורת ישראל בשפת ישמעאל, וזה לשונו: "כוונת כלל התורה שני דברים, והם תיקון הנפש ותיקון הגוף, וכוונת תיקון הנפש קודמת במעלה. אבל בטבע ובזמן קודם תיקון הגוף, והוא הנהגת המדינה ותיקון עיני אנשיה כפי היכולת".

הגשמת הציונות — פירושה: יציאה מידרות-ארעי; פירושה: לכוון שוב את דירת-הקבע של עם ישראל. אם רוצים אנו במדינה-שליקבע, עלינו נקוט במדיניות-

רבת סכנות ומכשולים כל-כך רבים? מדוע איננו יכולים במידה כזאת, בקצב זה, ליישב את היהודים הנמצאים כבר בארץ וכשהיא כבר בירושלנו? יכולים אנחנו! אולם לא הגענו לאותה ההכרה, לאותו קצב, אין בנו אותה ההכרה המיוחדת לכך, אנחנו עוסקים עדיין בעניינים אחרים, נראה לנו ויכוח קטנרני בין מפלגתי חשוב יותר מאשר הענין הגדול הזה.

שאלו כאן, מהו הקריטריון לכוחות בנינים ובלתי-בונים? פשוט מאוד, העבר מוכיח. השואל, האם תם הוא, האין הוא יודע שלמפלגתו אין כבר עברי אחד הראוי לשמו? זהו המבחן, זהו הקריטריון. אם אין להם אף כבר עברי הראוי לשמו, אחרי עשרות שנים, הרי אינם כוחות בנינים? נראה לי שלא בנו גם חרושת ודברים אחרים. אבל ביסוד-היסודות שלנו, ההתיישבות, — היכן אחת? לא בנינים! כוחות הרס בוודאי שהיו לכם, לא נעשה עכשיו את חשבון העבר, אולם השואל ודאי שיוודע את התשובה.

שמענו כאן שיעור לפני אותם החברים, אנשי חירות, שיעור בחינוך, איך לחנך את הילדים מלכתחילה — על הגבולות, על הגבולות ההיסטוריים. אני אומר: חינוכנו את ילדינו לא על גבולות היסטוריים קדומים, חינוכנו אותם להגשמה עצמית כעבודה, ברוח הקרבה עצמית. על כן פעלו ועשו את אשר הוטל עליהם מטעם הגורל, וגם להבא לא נחנך אותם לקרבות בלבד, לקנאות לאומית קיצונית כזאת. אין זה נחוץ, זה מזיק. את השיעור הזה לא נקבל.

אמש שמענו שירה על ירושלים. על ירושלים נכתב לא מעט מימי יהודה הלוי ולפניו. אב יש אמת במימרה: מיטב השיר כזבו, הרי זה היה אמש. שירת ירושלים, כשהמשרור יורד לפוליטיקה, ותובע את מה שלא ניתן להביע מפי ראש-הממשלה, הרי זו תביעה מויקה. אולם יש להגיד, שאין זה נכון, כאילו ויתרנו על ירושלים, ראש-הממשלה בירושלים, עם נעילת אסיפת הנבחרים, אמר שני דברים קצרים מאוד, מלים ספורות ומרוכזות, והמוסיף גורע. הוא אמר שוועדת-הפיוס הזאת איננה מתקבלת עליי, אומות העולם צריכות היו לשלוח ועדה לפייס את היהודים על אשר עוללו להם במשך דורות. ועל ירושלים אמר, שלא הם יקבעו את גורל ירושלים, וזה מספיק. ובכל זאת באים בתביעה הזאת ובהנחה הזאת "שאתם ויתרתם", ועל יסוד זה נואמים נאום שירי, — אחרי מה שאמר ראש-הממשלה. האם זה ויתור? התייך מזה! אולם עת לדבר ועת לשחק. בבית הזה, בכנסת ישראל, בשעה זאת, כשהמעצמות הגדולות פועלות ע"י ועדתן בענין זה, נביח את האחירות לפועלים בשמנו, שיפעלו כפי שנהגו עד עכשיו, ונקווה שיצליחו גם להבא. ואין לקבל את התביעה למרוז בכלל. אומרות אדירות זאתנו מקבלות את מוסדות האו"ם וועדותיו.

וכמה מלים לתבירנו במפלגת הפועלים המאוחדת. נאמר כאן ע"י יערי: התנאים שהוצעו למפלגת הפועלים המאוחדת היו מבישים. ואני רק אחת אוכיז: אם הוצע להם מיניסטרויו לחקלאות, ואם רק על זה בלבד אומרים "תנאים מבישים", הרי המציאות מכחישה זאת. האפשרויות הגדולות הגלומות במיניסטרויו זה, — זה בלבד ענין גדול הוא ואידי לשנים רבות. שנים רבות יהיו לנו מה לעשות בפתוח הארץ, ומי כמונו קרובים לענין זה? המדברים על תלוציות ועל התיישבות, יכולים לדחות פעולה כזאת ולהגיד על זה שזה תנאי מביש? את מה? אולם אגיד לכם, חברים, הדבר הדוחה ביותר הוא ההת-

גם בחרושה, גם במלאכה צריך לכוון משהו. ואני מציע באוסן מעשי ביותר לשים לב לכך. אם לא מיניסטרויון מיוחד, יהא זה משרד-מבצעים לכוון את העולים שיג' עו, — מאות אלפים, — וצריך להכשיר את הקרקע לכך שייכנסו מיליונים, כי כוח קליטתה של הארץ הוא כוח קליטה שאין אנו יודעים להעריך אותה. חשבנו לפנים שלא יותר ממיליון. עכשיו נראה לנו שכוח קליטתה של הארץ הוא הרבה יותר מזה, ויש הכרח לכוון, לתכנן. מירושו של דבר: לנטוע את היהודים על הקרקע. כש' בועות האחרונים נעשה נסיון, ולואי שנצליח בו, ומא' מינים אנחנו שנצליח. עד עכשיו דיברנו על לבות הנוער בלבד שילך לכיבושי קרקע. היה הכרח לכך. המבוגרים לא הלכו לחקלאות ולהתיישבות, חוץ מבודדים ומעטים. היום, כשקרקעות רבות בירושלנו, העלינו משך שבועות אחרים כאלף משפחות לכפרים משוחררים, לאדמות משוחררות. ועוד כאלף משפחות מאורגנות לכך ויעלו בשבועות הקרובים. כאלפים משפחות לעשרים כפרים. ותראו אותם, — פלא, לא האמנו. אולם עובדת חיים היא. בתרשיחא, בקרבת גבול הלבנון, בין רכסי הרים, עיירה ערבית בת כמה אלפים נפש לשעבר, נמצאים בה היום לא יותר ממאה משפחות מעולי רומניה; בבצר — יהודים מייגוסלאביה; בעקיר וביבנה — יהודים מבולגאריה ויהודים אחרים; ופחות מארצות שונות; הגיל 30—40. לא ראו את ארץ-ישראל, אינם יודעים עברית, אף-על-פי' כן נאחזו בקרקע.

ברכסי ההרים, בתרשיחא, כבר חיים יהודים, חורשים בתרשיחא! מתי חלמנו על כך? מתי יכולנו לראות זאת? עובדת חיים היא זאת. יש לעודד זאת לא רק במלים, לא רק בפרוגרמות ובתכניות, נחוצים ציוד הת-יישובתי, אפשרויות כספיות, לקשר אותם אל הקרקע, כדי שיוציאו ממנה את חלמם. אולם לא רק הם, לא רק המעטים האלה. קרקעות למאות אלפי דונמים, ואולי מיליוני דונמים — ריקות, כפרים ריקים מאדם. יהיה זה בתכנית הממשלה להביע לעשרים-שלישים אחוז לא רק על הנייר, אלא לבצע זאת, ובמהירות, כי הצורך הוא רב-גוני, גם בטחון וגם לחמם. כי אם אנו לא ניישב את הכפרים הריקים האלה, יישבו אותם אחרים, והם עוללים לעבור לאחרים, — והצורך הוא להוציא לחם מן האדמה. אין אני בקי במספרים, אולם נראה לי שהארץ חיה על שני סוגי הכנסות: האחד — כסף מזומן הזורם לארץ במיליונים רבים; והסוג השני, זוהי ההכנסה מה-תוצרת שלנו. אינני יודע, איזה משני הסוגים האלה גדול יותר, אולם ברור לי שגדול מאד הכסום הנכנס במזומן, והמצב אינו קל: אין אנחנו עומדים עדיין על רגלינו. אין המדובר כמובן על אלה המתקיימים כאן, החיים כאן עשרות בשנים. רבות מדובר על עולים חדשים, שעולים ושיעלו למאות אלפיהם. ישנה אפשרות להוציא לחם מן האדמה המזונוחה הזאת. ניתן רק את האפשרות לכך. אולם ישנו צורך גם בעידוד חברתי, פעולות חינוכיות. האנשים הבאים עוד לא ראו את הארץ, עוד לא ראו את יושביה, אינם יודעים את שפתנו.

פעולה גדולה ורחבה, — אינני יודע אם היא כלולה בתכנית הממשלה. אולם יש לעשותה בביטחון, במידות רחבות, ולהביא לידי כך, שאנחנו באמת נהיה יסוד חזק במובן החקלאי וההתיישבותי בכלכלת הארץ. מדוע יכול-נו — וכפי הנראה אין זה נס — מדוע יכולנו לארגן צבא במהירות הבוק? מדוע יכולנו להעלות עולים לרכבותיהם, כבר למאות אלפיהם, למעולה עצמית, נועזת,

ממשלה — הרי הם עצמם נתנו לכך עזרה מאקסימאלית. אנשי מפ"ם אינם עולים חודשים ומכירים יטה את מסא"י את הפרוגרסיבים ואת הכוחות המהווים את החזית הדתית. הם לא שללו, כי אם הצדיקו את העיקרון הקואליציוני, אם כן הדבר — למה, איפוא, הלכו בדרך של מר"מ מוקדם, כמי שהענין זר לו? — האם באמת, סברו שמפא"י יציע בתכנית של הממשלה הקואליציונית דברים, שלא רצתה לאמרם לפני הבחירות ותסכים לקבלם עתה ככסים לממשלה לשעת-חירום? אכן, מחובת מפ"ם היה להווכח, אם התכנית של הממשלה הקואליציונית היא בניגוד לצרכי מפלגתה ולמחשבתה, ועתה נשאלת השאלה: הגם לאחר שהחברי מפ"ם שמעו את התכנית "הריאקציונית-קליריקלית" עומדים הם עוד על הצורך בדיון והסכם מוקדם? סבורני, כי רק כל מי שחי בעולם של הזיות פוליטיות וחברתיות, יכול במציאות שלנו להציג תכנית שונה מזו שהוצעה. כיוון שכך, הרי ברור, כי לחשדות מפ"ם לא היה שחר.

ועוד שאלה: האם קואליציה ממשלתית היא מוסד לנישואין קתוליים? האם חייבים להתנות הכל מראש? האם הדבר הוא בחזקת "עבר זמנו בטל קרבנו"? כלום לעזוב את הממשלה מפאת הילוקי-ידות עמוקים, בענין מעשי מסויים, אינו דבר מכובד, בריא ומקראטי יותר מבחינה ציבורית ובנסיונות שלנו, מאשר אי-הצטרפות מלכתחילה, בגלל גישה מוטעית של רווחי-הפסד זמיקוח מוקדם?

מפלגת הציונים הכלליים הימניים תבעה לעצמה תיק נוסף וכן הציגה תנאים אידיאולוגיים. לא אדון בתביעתם לתיק נוסף בממשלה. — מן ההכרח שקבלת הצעה זו תגרור אחריה הרחבה יתרה של הקבינט, בניגוד לכל תביעות-הצנע ובניגוד ליעילות הטכנית של השלטון, יותר רצינית היא התביעה הפרוגרסיבית. לא קבלנו ידעיות מפורטות על הנקודות השנויות במחלוקת בין מר בך גוריון לבין מר רוקח. אם לדון לפי הקו הכלכלי וההסברה הניתנת מעל דפי העתון, הבטאון של סיעה זו — יש מן ההגיון בעמידה מן הצד, מפלגה זו דוגלת באידיאולוגיה של חופש יזמה, שוללת כל תכניות משקית ופיקוח ממשלתי ומתנגדת לכל השפעה מכוונת על אפני-חלוקתה של ההכנסה הלאומית. הריני מביא לפניכם ציטטה מתוך מאמר ראשי של עתון זה:

"הפיקוח הממשלתי על חיי הכלכלה שייך, כנראה, לאותו סוג של דברים שאינם נוטים להיעלם. לאחר שבאו לעולם ולאחר שהשתחררנו מהפיקוח הבריטי — הוטל עלינו פיקוח של ממשלת ישראל". ולהלן: "צד לנו לומר, כי עד כמה ששטיותיה של ממשלתנו בשטח הכלכלי ניתנות לבידור — נואה, כי הממשלה לא זו בלבד שאין בדעתה להתחיל בחיסול הפיקוח, עם השתפרות מצבנו הצבאי, המיני והכלכלי גם יחד, — אלא שהיא עוסקת עדיין בתיכנון הפיקוח ומחפשת דרכים להרחבתו".

אכן, דברים ברורים. ודומה, כי עמדה זו לא נקבעה כהוראת-שעה בלבד — ההתחרות החפשית היא ממש חזון. שכן, באותו עתון מיום שלוש מוצאים אנו שוב קטע ספרותי מענין, המתאר את שוק לונדון לפני מאה שנים; והמערכת מוסיפה הערה משלה: "וכל זאת ללא פיקוח ממשלתי, בלי תכנון, רק בכוח היוזמה החפשית, המונעת על ידי ההתחרות החפשית". עד כאן לשונו. מרשה אני לעצמי, איפוא, לשאול: איזו מדיניות כלכלית יפעיל חוג זה, אם יינתנו לו שני מקומות בממ"ש? האם את מדיניות התכנון והפיקוח של הממשלה

נשאות שלכם: "אנחנו הפועלים, החלוצים, הסוציאליסטים, השמאל, המסוימים, וכברינו נפלו, ומבנינו נפלו, ומפקדינו הם שעמדו בפרץ". טעם לפגם! לא אמת, דוחה! מה, — אתם יותר מאחרים כביכוש הארץ, בבניינה, בהתיישבות? האמת היא זאת? נראה לי שבנין הערכים היסודיים בהתיישבות היה לפניכם. לפועלי-ציון שמאל לא היה דבר כלל. השומר היה הצעיר ויוצרי עין חרוד גם הם היו אחרי העלייה השנייה. ועד היום לא העליתם דבר חוש, לא באדייאה ולא בהגשמה, לא בכלל ולא באופן חלקי. זוהי התנשאות! (מ. י. ע. ר. וי. ח. ז. ז. : מה שאתה אומר, זוהי לא התנשאות? זוהי התנשאות גסה!) לא אתחרה בנימוסיכם ולא אשיב לכם. זה כפי הנראה המשך הבחירות. אגיד רק: שני דרכים לפנינו (מ. י. ע. ר. : אתה אמרת התנשאות). לבצע, להיות שותפים במעשה (מ. י. ע. ר. : אל תחטט), או לעמוד מהצד ולקבר, אופוזיציה בלעז. נראה לי שאנחנו בחרנו בדרך הראשונה, ואת הטוב הזה, הרגשת הסיפוק בחיינו, במעשי-בראשית, אנחנו מאחלים גם לכם. היכנסו לעבודה.

א. כהן (המפלגה הפרוגרסיבית):

המפלגה הפרוגרסיבית הצטרפה לקואליציה, מפני שמונה עשר אלף בוחריה נתנו לה מאנדאט לכך. הם נתבעו על ידנו מלכתחילה לכך, ידעו את אשר לפנינו וחייבו אותנו להצטרף לקואליציה פרוגרסיבית.

האם פרוגרסיבית הקואליציה? לפי המצע — כן; לפי המעשים, מוקדם לשפוט. במעשיה תיבחן הממשלה. חופש הבקורת — כפי שציין גם דוד בן גוריון — חופש היוזמה וחופש ההיפרדות מן הקואליציה — מכל קואליציה — שמורים לנו בכל שעה שניווכח כי הממשלה סטתה מן האמנה היסודית שהורקאה כאן בחגיגות — כשהיא מוארת באורו של חזון — ע"י ראש-הממשלה. המצב, שנתהווה, לפי שעה, עם עמידתם של שני אגפים, מן הימין ומן השמאל מחוץ להנהגת המדינה, מדאיג. פרט לתנועת החרות, שיש לשבח על דבריה הברורים בענין זה — שום סיעה, עד כמה שידע לי, לא ביקשה בבחירות המציבור מאנדאט לאופוזיציה. שום סיעה, אף אם רצתה בכך, לא יכלה להוליך שולל את ציבור הבוחרים לאמור, שיש בכוחה לבצע לבדה את דבר השלטון. כל אדם ביישוב ובתפוצות מבין, כי נסיבות גורליות גוזרות עלינו משא משותף של תפקידים גורליים. וכל מפלגה, פרט לאחת, כשהתיצבה למבחן-הקלפי, הבטיחה ממילא לציבוריה, להיות שותף קונסטרוקטיבי בניהול המדינה ובביצורה. רבים מבין בוחרים המפלגות הללו מימין ומשמאל יראו בעמידה מבחון הפרת אמנה, אם אמנם הוצעה לכם בצורה נאותה האפשרות להשתתף ולא נע' ניתם לה מפאת חוסר חכמת פשרה וכשרון למו"מ, ואיש לא יצדיק את עמידתכם מן הצד.

מתקבל הרושם, כי מפ"ם לא יכלה, לדבריה, ליתן אימון בכונותיהם של שאר השותפים בקואליציה — ומשום כך ביקשה דיון והסכם לכתיבת משותפת של מפלגות-הפועלים. יתכן, שלא אגלה סוד, באמרי שמפ"ם רכשה אי-אימון בעיקר למפא"י ואילו לגבי הגורמים האחרים, שהוגדרו כריאקציונריים וכקליריקליים, התנגדי דות לא היתה כה יסודית. ארשה לעצמי להביע את יחסי לריב זה. גם אני שייך לבית הגדול של הפועל בארץ. ומשום-כך עלי להזהיר מפני המישגות הממורים של הפרקטיקה הרבולוציונית, העומדת להשתלט על יצרייהי יצירה של מפ"ם. אם הם טוענים שמישהו לא רצה בהם ב-

שיבה י"ב, ט' אדר תש"ח (10 מארס 1949)
— דיון על הרכב הממשלה ותכניתה (א. כהן) —

„שמור לי ואשמור לך“ הרי יהא בה, בקנוניה זו כדי לשים לאל כל מאמץ להגנה יעילה על ציבור הצרכנים ועל המונייהעם מעוטיהאמצעים ;

(ה) חופש עמדה בעניני מצפון ורוח, ביחוד במה שנוגע למדיניות התרבות והחינוך של הממשלה.

בשאלת החינוך קבענו לעצמנו חופש ההכרעה, שמעתי מפי החבר הכרמלי (לולו), שהנוער שלנו, אעפ"י שלא התחנך על איחוד הוכיח במלחמה שהוא מאוחד. והרי זה נכון, משום שעד היום, על אף קיום הזרמים, ישנם מורים אחראיים שממלאים את תפקידם, שלא לפי הקו המפלגתי, אולם, אנו עומדים בפני התפתחות מודאי גיה. איני יודע, אם המפלגה הקומוניסטית, כשהכריזה

יתגברו, לא תתבע במרוצת הזמן זרם משלה לחינוך, ואם גם אנשי „היריות“ לא יתבעו בכובא השעה זרם משלהם לחינוך לדידהם, לפתח החינוך — רובצת החטאת.

תבענו כמה דברים נוספים : מהם שכבר נכללו במצע, מהם שאנו מקווים לבצעם בהיותנו בתוך הממשלה, ובענין מוסד לבקורת — של החשבונות ושל היעילות הסכנית והאירגונית במנגנון הממשלתי. ראש הממשלה לא הזכיר את הדבר, אבל אין לנו כל סיבה לחשוש שלא יקום מוסד זה.

תבענו שיטה הוגנת וציבורית יותר בסדר ההזמנה של פקידים. ראש הממשלה הזכיר זאת במצע, ואנו מציינים מתוך סיפוק את ההישג הזה.

עלי לציין, מתוך אי־סיפוק, את העובדה, שראש הממשלה לא עמד על חובת הממשלה להביא לדיון בכנסת הצעה לחוקת יסוד במדינה. אמנם, לא ביום אחד תיוולד חוקה (אם גם נולד ביום אחד גוי אחד בארץ). עלי להזכיר, כי מרבית הסיעות שישתתפו בממשלה העלו בפני ציבור הבוחרים את הצורך בעיצוב דמות למדינה לחוקתה.

עלי לציין, כי הסעיפים הכלכליים במצע הממשלתי — אינם מחודשים ולא כלום, בהנחת שנוטחיו על ידנו בקשר להשתתפותנו בשלטון, אף שם לא חושש דבר. עמדנו בפרוטרוט על הדרכים להדיפת האינפלציה — שעליהם עמדה גם הממשלה המונית, אך לא הגשימה אותם. השאלה היא — אם תיערך, בכנות, המלחמה באינפלציה ? אני חרד להתפתחות החברתית בפנים המדינה, אם הקור אליה תישאר לזמן רב מצומצמת. שכן, הדבר יכול לגדורם לתחרות מסוכנת בין מכוני המדיניות לגבי תעריפי השכר בתוך ציבור הפועלים לבין בעלי התעשייה, כל עוד אלה יעדיפו שיקולים פוליטיים על פני הצרכים הכלכליים הצדופים.

בין מגמות הנופה הסוציאלית לבין צוויי ההבראה הכלכלית, קליטת עלייה ופיתוח הארץ — רובצת תהום. ואילו מצע הממשלה הניח על פני תהום זו גשר עקרונות — התוכל הממשלה לעבור דרכו ? היקום המשרד הכלכלי, המתכנן והמכוון ? הייתבע הציבור באומץ לב ליתן ידו למאמץ ההצלה, מתוך ראיית האינטרסים של הכלל, ולא של חוג זה או אחר ? אין, כמדומה לי, בעייה שפתרונה תלויה בנו, כפתרון לבעיית האינפלציה והביצור הכלכלי.

ולאחר שנצליח לייצב את המצב ולסלק את גורמי האינפלציה — נצטרך להחליק למאמץ נוסף לשם השוואת רמת המחירים בארץ זו, שבעולם. אם לא ייעשה מאמץ הראוי לשמו בכיוון זה, הרי כל הכרוותינו על עידוד ההשקעות של הון פרטי, אינן אלא הכרוות שוא. שקר האמונה והבל התקוה, כי נוכל זמן רב להתקיים כגבעה רמה בשדה המישור הכלכלי הבינלאומי. אין בטבעו של

כולה, או את מדיניות ההתחרות החפשית ? מן הראוי אולי להטעים כאן, כי בחוגים הללו מתרוצצות כנראה שתי מגמות — וחשוב מאד לדעת איוו מגמה תבוא לידי ביטוי בניהול התיק המסויים ? כיוון שכבר הבאתי כמה ציטטות — על לומר ולהוסיף, כי באותו גליון ובאותו עמוד שבו נתפרסם שיר הלל לדולתה של ההתחרות החפשית בשוק־לונדון „ללא כהנון וללא פיקוח ממשלתי“ — מובאים מספרים סטטיסטיים על „הגידול המדאיג של התנויות הקמוניות“, המספרים — נאמר באותו מאמר — מדאיגים מכל הבחינות, ועל השלטונות חובה לשים מעצור לדרכה של ההתפתחות מסוכנת זו.

קיימת, אפיא, סתירה מסויימת יבן הטור הששי לבין הטור השביעי באותו עתון אך אם המגמה האחרונה תנצח במפלגת המרכז, הריני אומר, בשם המספה שלי, שאנו רואים בצער את עמידתם מן הצד, ומן הראוי שיעשה מאמץ, כדי לאפשר את שובו של ד"ר ברנשטיין לאחריות ממשלתית ולמדיניות משותפת ואח"כ דה. הריני מדגיש — אחריד ! אין אנו מפולגים, כפי שסבור מר שפיר, רק בטמפו בלבד על ה„ריצה“ לקואליציה. עלי לציין שווקא בנקודה זו, ואולי בה בלבד, היו דמיון רב ואחדות רבה בין שתי סיעותינו, וההבדל — לדעת סיעתו של מר שפיר — היה בזה בלבד, שאנו „רצנו“ בשתי רגליים לקואליציה ואילו הם רצו על ארבע רגליים, ומשום־מה טרם הגיעו !

הסיעה הפרוגרסיבית רשאית לציין בסיפוק רב כי סעיפים שלמים מתוך מצע הבחירות של הסיעה משתקפים, לעתים כמעט כלשונם, במצע הממשלתי. אינני יודע אם דבר זה מעיד דווקא על קירבת־חזון או מגמות בין הסיעות המשתתפות בממשלה ; מכל מקום דבר זה מעיד שמצע סיעתנו היה מלכתחילה מצע, המבטא את הצרכים האמתיים של הצינוות והמדינה, לפי הבנתנו, כלומר — מצע ציוני כללי, פרוגרסיבי, במובנו העמוק והכן של מושג זה.

לא הצגנו „תנאים“ רטוריים : ביררנו עם ראש הממשלה אם ההנחות שקבענו לעצמנו עשויות לשמש בסיס להצטרפותנו לממשלה וכן לנשיאה באחריות קולקטיבית לפעולותיה. ונוכחנו כי ההנחות בחלקן המכ"ייע שרירות אקיימות.

מה הן, אפיא, ההנחות הללו שנקבעו עוד זמן רב לפני המו"מ.

(א) תחיקה סוציאלית מתקדמת ויחסי עבודה, שתהא זהם משום ערובה ליציבות המשק ועלעליתו הכלכלית של הפועל — בניגוד לכמה מגמות ותביעות של סיעות הימין ;

(ב) הבטחת חופש המצפון וחופש מכל כפייה דתית — בניגוד למגמות ותביעות של הסיעות הדתיות ; ג. פיקוח יעיל על המשק, הגנה מלאה על ציבור הצרכנים והדיפת הסכנה של אינפלציה בכל האמצעים העומדים לרשות הממשלה — בניגוד לאיאלו מגמות של „חופש קפיטליסטי“ שדווקא השמאל, מתוך חישובים משלו, דוגל בהן ;

(ד) לגבי מדיניות הפיקוח המשקי וכן לגבי מערכות התיכונן בכובא זמנו — אי־הפלייה כלכלית מתוך חישובים מפלגתיים, או מתוך מגמות של „בזין משק סוציאליסטי מלמטה“, במידה שתקיים הפלייה זו, יהא בה, כדי לערער את התנאים ההכרחיים העשויים למשך אל הון ולעודד השקעות ופיתוח ; ואילו במידה שעקרון אי־הפלייה הופך לקנוניה בין חוגי המשק הפרטי והסוציאליסטי (בחוקת

נית סרוגריבית — משום שעווייה להוציא את המדינה ממנהרה כלכלית אפלה אל האור של הצדק הסוציאלי שאין בו, כדי להקריב את חרותו של הפרט; התכנית חותרת לקראת שוויון גדל והולך של כל האזרחים בהנאה מן ההכנסה הלאומית; לקראת כינון דמוקרטיה סוציאלית, רבתי-חוקן.

ולפי הנפשות הפועלות — יבואנא משקיף אובי יקטיבי ויתחקה-נא על מהותם הסוציאלי של 95% מאותם 73 הצירים שעליהם מתבססת לפי שעה, הקואליציה, אנשי עבודה, נקיי כספים ונקיי מצפון; אנשים — גה אם הם בעלי חיתוך דיבור והגות שונה, שאינם מבקשים לעצמם ולא כלום, אלא לסייע לביצורה של מדינת ישראל, לקיבוץ-גלויות ולשלטון הצדק, היושר והחופש.

מ. ד. לוונשטיין (החזית הדתית המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה!

מועצת-המדינה הראשונה הקימה בעזרת ה' הבורח בציון את השלד החיצוני של מדינתנו; תוך רעם התותחים ובקרבות יקרים וקדושים, הוצב גוף המדינה על אפס של הצירים והאויבים. בכנסנו עכשיו לשלב שני — הכנסת, שומה עליה לעצב את רוח המדינה. שלב זה הוא הנראה לי כמכריע, והיה אם נצליח במ שימה הזאת, וכוננו את מדינתנו על בסיס מוצק וקיים עד הגאולה השלמה בביתא משיחנו. עלינו לגשת בהדרת-קודש לחקיקת חוקים. בנינו כל ישראל בכל תפוצות-הגולה נשואות אל הבית הזה והם מבקשים לשאוב עידוד להכרתם היהודית ולמעמדם הקשה ורב-הסבל בין עולם הגויים, מדמותה וצבינה הרוחני של מדינת-ישראל. לא תמול נולדנו ולא היום נהיינו לעם. לא הוטל עלינו ליצור יש מאין, ואין אנו זקוקים לשאול את משפטינו מחוקות העמים. בתקופות שכל עמי תבל היו שקועים בבעלות ופראות, והמתוקנים שבהם לא ידעו כי כל אדם באשר הוא אדם שווה וכיות, כי בצלם אלוקים נברא, —היינו לנו חוקים טובים ומשפטים צדיקים, אשר גם היום עוד טרם הגיעה הארץ שות לרמתם המוסרית. החוק והמשפט הישראלי שניתן מפי הגבורה בסיני, שימש במשך כל הדורות נושא להתעמקות, חקירה ולימוד בשביל בחיירי האומה הישראליה. עם חורבן מדינתנו לא פסקה גם לשעה קלה עבודת החקיקה בעמנו. החוק הוא שאיחד את פזורי עמנו בכל מקום שהיו, שמר עליהם מפני ההתבוללות ועשאו לחטיבה לאומית אחת. החוק הפך להיות ממלכתנו, התורה היתה מלכות-הרוח של העם וכך נתקיים בנו: „לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו“. שימשנו תופעה שאין בהיסטוריה משלה. מדינה נודדת על פני כל הארצות, ללא כברת-ארץ עצמאית. החיה בלב כל בני-העם. בחסדי שמים זכינו היום לאפשרות להכריז על חוקתנו הנצחית כריבונית ושולטת במדינתנו.

לא רק ליחיד, אלא גם לציבור ולעם ניתן חופש הבחירה בין הטוב ובין הרע, בין החיים ובין הכלייה. מניבכי הדורות קודאת האומה אל הבית הזה: „ובחרת בחיים“. רבים השוו את מערכת מלחמתנו לתקופת הי-כיבוש של יהושע בן-נון, שרצבא ישראל הראשון, שידע והכיר כי לא כוח הגשק והנצחון בשדה הקרב יקבעו את גורל הממלכה, אלא הרוח שתפעם אותה, כובש נענע נשא באזני העם, בפני הכנסת שבכם, דבי רים בולטים וברורים: „בחרו לכם היום את מי תעבו-

הון יוצר ומפתח להשקות גבעה רמה מעין זאת, אלא להיפך, עלול הוא לגרפה ולסחוף עמה את הקרקע. במליצות לא יקום הדבר, אנו זקוקים לתקופת הפגה בתביעות, המוצקות לרוב, של פועלים לשיפור מצב-שכרם. אנו מצווים על חקיקת חוק האוסר עליית מחירים בכל ענפי-המשק, בשירותים, במגנן השינוק והתינוך, בבטחון, בבנקאות, בהבולה. אין אנו רוצים להקפיא את חלקם של הפועלים בהכנסה הלאומית; אין פירושו — הקפאת השכר. כי לא נקפיא את השכר הממשי אלא נעלהו בדרכים שונות, מתפקידנו להגביר, בבוא השעה, אך כח-הקניה של הפועלים ושל השכבות הרחבות, אך בנסיונות אחרות, כוח-קניה זה לא יהיה גורם אינפלציוני, אלא גורם מסייע לפיתוח התעשייה והייצוא, רבים והוכירו בכך את בעיית פיריון העבודה. זה שנים, שיש לנו פיריון-דיבור גבוה מאד בשאלה זו. איש לא ניסה לפתור אותה, אף לא לחקור אותה, שמא אין היא, באמת, כצעתה. אין להבדיל אצלנו בין פיריון העבודה של הפועל לבין בעיית השיפור הטכני של הציוד, רציונליזציה של המשק וההכשרה המקצועית. חרוצים או לא — הפועלים האלה שלנו הם, והעם הזה — חרוץ או עצל — עמנו הוא. על כן, מחובתנו לעסוק בבעייה של פיריון העבודה לא באותה רוח שעסקנו — רבותי מסיעות הימין — בבעייה של העבודה הוולה של הפועל הערבי בפרס, בשעתו. צריך לקום מוסד ממלתי לפיריון היצור על שלושת הגורמים: הפועל, הציוד והמשק. מוסד זה ימש כוח דוחף מבחינה טכנית, מדעית ומדינית-כלכלית לשם התקדמותנו בשטח זה.

ברצוני להביע עוד משאלה לממשלה — דבר שאין לו מקום אולי בתכנית שבכתב אך צריך שיהיה לו מקום בהוויתו של השלטון, אם חספי-כבוד הוא ושוחר-צדק, יש לעקור מן השורש את נגעי-הפרוטקציה הפושה והולך בקר-בנו כמכת-מדינה! על קרקע הפרוטקציוניזם החברתי לכל צורותיו עתיד גם השוחר להיות שורש פורה ראש ולענה לישוב ולמפעלו הציוני, למן ימי העליה השניה, יצאו מוניטין, שיש לו לישוב זה חוש עמוק לצדק וליושר, וזה היה אחד המקורות, שממנו שאבנו את כוחנו בעולם היהודי והבלתי-יהודי.

בפי רבים, בין שהם עולים חדשים, חיילים משוחררים, פועלים מבקשי-עבודה או שוחרים חוקיים לרשיון-— בפי כולם המלה: פרוטקציה — או ככיניו — ויטמין פ.י. נכון, כי יש הגומה רבה ב„פסיכוזה“ זו. מאמין אני כי עוד לא הגענו להתנוונות חלילה ולטמטום חוש הצדק והיושר. טרם אחרנו את המועד לשינוי ערכים בתוכנו ועל ידי סדרים הוגנים וצודקים בכל ענין, כקל כחמור, החל מחלוקת ספרי המלווה, ועד לקבלת פועלים במשרד כלשהו — אפשר להחזיר את רגשי-היושר והצדק בתוכנו לכל אחד מאתנו.

ולסיום: בעיני מאיר יערי הממשלה הזאת היא מעין ברית בין הרפורמיזם לבין הריאקציה והקלירקליוזם. בימים שמאיר יערי רכש את השכלתו החברתית, ייחסו משמעות מרובה לכינויים אלה, לדעתו, מושגים של מאיר יערי על בעיות-היסוד של המשק שלנו, אינם אלא מושגים שמקורם — במאה ה-19. גם החי' לגובמן הביע דעות בעניני משק ברוח הליברליזם מן המאה ה-19.

אנו נבחן את תכנית הממשלה לפי שני סימני-היכר: התכנית המעשית והרקע הפאראלמנטארי. תכנית הממשלה אינה ליבראליסטית ברוח „ספרי אנטרפרייז“, ואינה סוציאליסטית בסגנון „ספריה-פועלים“, זו היא תכ-

בד. ההתנגדות המורגשת כלפי ההסתדרות, או לכל היותר פחות החששות המובעים ביחס למדינה, נובעים דווקא מזה שההסתדרות מאחדת את התפקיד של איגוד מקצועי עם התפקיד של המעביד. הצירוף הזה, אפשר לומר, צל אותו לגבי מפעלים של היוזמה הפרטית. מכאן שאנחנו נו הבענו הסתייגות גדולה בנוגע למה שנאמר בתכנית לגבי האירגון הכולל.

הערה שלישית בנוגע לפרדסנים. מר גרובסקי אמר, שהפועלים אינם מעוניינים פחות מהפרדסנים בקימום הפרדסנות. וודאי שהם מעוניינים, אך רצוי שההתעניינות הזאת תגלה בזה, שהפועלים שיש להם השפעה גדולה, ובוודאי בממשלה כפי שהיא תהיה מורכבת עכשיו, ישתמשו בהשפעה זו כדי להקים ולהעלות את הפרדסנות בצורה כזו שהיא באמת תוכל להתקיים, ושעל הפרדסנות יוכל להיות מלבד הפועל, ומלבד כל האנשים המתפרנסים בעקפיין מן הפרדסנות, גם הפרדסן, ועכשיו המצב הוא כזה, שעל הפרדסנות חיים הרבה אנשים חוץ מן הפרדסן עצמו.

עכשיו הערות אחדות בקשר למה שאמר מר כהן חברי, קבלתי את הרושם שעינו קצת צרה במלחמה המשפחתית בין מפא"י ומפ"מ, והוא רואה צורך במלחמה מה מעין זה, כמובן בזעיר-אנפין, בין הציונים הכלליים. אני חושב את ההתחרות הזאת למיותרת; אם הוא מצד טט מ"הבוקר", הייתי מיעץ לו לעיין קצת ב"הארץ", ואז יתברר ש"הבוקר" הוא הארגון של הציונים הכלליים בערך באותה המידה ש"הארץ" הוא הבטאון של הפרוגרסיביים. בדרך זו אנחנו יכולים להשתעשע זמן רב, אך מסופקני, אם יצא מזה דבר מועיל.

אני נמצא פה במצב קצת מוזר, היות ואני צריך לענות גם על דברים שנאמרו בקשר עם תפקידי בתור שר למסחר ותעשייה, שאני ממלא עוד מספר שעות, אך אני קשור בממשלה העומדת לקום במשך היום. אבל קרה דבר מוזר, שאחד הנואמים, נדמה לי, שזה היה ידידי היקר מר אידלסון, חשב להתקיף את מפלגת תי בשל דברים מסויימים שהמשרד שלי, או אני, היינו אחראיים להם. כמובן, גם כך אפשר לנסות. אבל אז הייתי רוצה למשל, שיוקפו גם את המעשים הגדולים שאני עשיתי על חשבון המפלגה. שמעתי מפי מר גרובסקי מלים נרגשות מאד על קשיי האספקה כפי שהיו בהתחלת מלחמתנו, על מלאי של קמח שהיה רק לשבר עות אחדים, על הדלק שאמרו להוציא את הארץ, על קשיי השיוק ועוד ועוד. אז אפשר היה להגיד: מר אידלסון, אמנם הציונים הכלליים רעים מאד ורעים אקציונרים, אבל דווקא האיש שייצג אותם בממשלה הוא שעור, לכל הפחות, להתגבר על הקשיים האלה והבטיח את האספקה. שבלעדיה לא היינו יכולים אפילו לנהל את המלחמה. אז הייתי מקבל גם ביקורת על מעשי משרדי.

איני עומד עכשיו להתגונן בפני ביקורת על פעולות משרדי, אבל אני בכל זאת רוצה לומר בקשר עם בעיות אחדות שנתעוררו:

(א) מר אידלסון דיבר על המתח של המחירים, בין מחירי הייצור או האימפורט ובין המחיר שהצרכן משל. אם אמנם המספרים שהוא נתן הם מפורזים, אבל אני בעצמי נתתי הוראה לעשות סטאטיסטיקה על המתח הזה והיא נמצאת ברשותי. המתח הוא גבוה מדי, על זה אין כל שאלה. שאלה אחרת היא, כיצד להקטין את

דון, אם את אלוקים אשר עכדו אבותיכם אשר בעבר הנהר ואם את אלהי האמורי אשר אתם יושבים בארץ צום, ואנכי וביתי נעבוד את ה'". הנה היא האחריות היסטורית שהשגחה הטילה על נבחריהם. נדע ברור רות, אין אנו רבונים, רבונות היא רק התורה ובידינו נמצאת הבחירה החפשית בלבד.

עלי להעיר כמה הערות ביחס לתכנית הממשלה. חסרות בה נקודות שרק הן מקנות למדינתנו את הזכות להיקרא בשם ישראל, והן: משפט-התורה שישורר במדינת-ישראל ובפרט חוקי-האישות המהווים ערובה לשלמות העם, חוק הכשרות שיחייב את מוסדות המדינה, כדי להבטיח לכל יהודי את ההנאה המלאה משירותי המדינה.

פרק 7 הדין בחינוך מעורר רושם כאילו הוא מכונן לאזובקים שאין להם משלהם כלום, זולתי שפה וכל שאיפתם להריק את אוצרות התרבות האנושית ללשונם. אנו זקוקים ראשית להקניית ערכי תרבותנו ואוצרותיה להמוני העם ולילדינו. ויש להדגיש, כי מתפקידו של משרד-החינוך יהיה לטפח את ידיעת התורה, לעודד את לימוד התורה, לתת סטיפנדיות לילדים מוכשרים, שימשיכו את לימודיהם בישיבות ולכלול את לימוד ה"תלמוד כמיניגום" ללימוד-החובה בכל בתי-הספר לבנים.

לאשה העבריה נועד תפקיד נעלה לקיום העם, איך לא אין מקומה בצבא ולא יתכן כי הותב-הגיוס תחול עליה.

בשטח הכלכלה והפיתוח בסעיף ד' יש להוסיף את הלאמת אמצעי-התחבורה, אשר כידוע הם חיוניים לבטחון המדינה. ביחס לשימוש בכספי המילווה האמריקאית, אני מציע להקים ועדה פארלאמנטארית שתפקח על שימוש צודק של המילווה לטובת כל חלקי האוכלוסיה סיה ללא נכויות-יתר לגבי חלקים מסויימים.

תמיכתו בתכנית-הממשלה המוצעת מחייבת אותי להעיר את הערותי הנ"ל.

פ. ברנשטיין (הציונים הכלליים):

עלי, כנואם אחרון של מפלגתי המופיע בוויכוח הזה, להגיב על אילו עניינים שנאמרו פה, תפקיד שאיני אוהב ביותר מפני שפולמוסים מחדדים דברים למעלה מחידודם הטבעי, ועל-פי-ירוב התועלת שבהם היא מועטה. ואמנם הרבה דברים נאמרו. יש מקום להגיב קודם-כל על הדברים בקשר לדברי חברי מר ספיר, שדיבר על בורות-חובה; על זה ענה מר גלובמן: "ה' פועלים מוכנים לקבל בורות-חובה; אם כל בעלי ה' רכוש ימסרו את רכושם למדינה, אז גם הפועלים ימסרו את עשר האצבעות לרשות המדינה, מפני שזה ה' רכוש שלהם". ובכן, ראשית-כל אני שמח לחשוב, שעשר האצבעות אינן כל הרכוש שלהם, אבל אין זו השאלה. השאלה היא, שאם בורות-חובה, הרי הפועל מוסר לא פחות ולא יותר מאשר בעל הרכוש את גורלו למדינה, בורות-חובה יכולה להתריב את בעל-הרכוש במידה הרבה יותר גדולה מאשר את הפועל. אם זהו הנימוק, הרי הוא אינו חזק.

נקודה שניה שנתעוררה היא מהות ההסתדרות היעובדים: מר ספיר אמר, שההסתדרות העובדים אינה גוף מקצועי בלבד, ודאי שהיא אינה איגוד מקצועי בל-

חסרון שבסגנון. בשבילי מכריע בקשר לתכנית הזאת דבר אחר. זוהי תכנית לזמן די רחוק. נדמה לי שמדובר על ארבע שנים, ככל אופן התכנית בתורת תכנית היא לזמן די רחוק והלוא מה שאנחנו רוצים לדעת היום מפי הממשלה העתידה הוא, מה היא אומרת לעשות מחר ומחרתיים ובמשך שנה אחת.

הדגש על ידי ראש הממשלה ועל ידי הרבה נואמים בצדק, שאנחנו עומדים בפני מצב חמור מאד או, יותר נכון, בפני מבחן, והפעם מבחן כלכלי שהסכנות הכרוכות בו אינן נופלות מן הסכנות של המלחמה שעמדנו בה. הייתי רוצה להוסיף ולומר: יתר על כן, במלחמה ובפוליטיקה יש לפעמים עוד אפשרות של הפתעות נעימות בלתי צפויות מראש, אך בכלכלה על פירוב אין לצפות להן. בכלכלה על פירוב אין נסים. התעניינתי באופן מיוחד בסעיף, שהוא אולי היעיקרי שבכל התכנית, ואילו ראיתי תשובה ברורה בסעיף זה הייתי מוותר על הרבה שאלות לגבי סעיפים אחרים. אני מתכוון לסעיף של המלחמה ביוקר החיים. אני קצת בקי במלחמה הזאת, ומשום כך התמלאתי על הפשטות המפליאה של הסעיף הזה. ייתכן, כי עוד לפני שנה או אפילו לפני חצי שנה אפשר היה לדבר על כך בצורה פשטנית כזו, אבל בינתיים — אלה שעיבדו את התכנית למדו בוודאי קצת את המלאכה הזאת, ואם כן מה פירושה של מלחמה ביוקר החיים? האם הכוונה לייצוב המחירים של היום, או הכוונה היא להורדת המחירים, היינו לדפלאציה? האמצעים שניתנו בתכנית הם, אני מוכן להניח, טובים כדי לייצב מחירים, אך אין בהם כל תועלת להורדת המחירים, והממשלה העתידה צריכה לומר באופן ברור, אם היא חושבת ללכת לקראת דיפלאציה או לא. אם היא אומרת ללכת לקראת דיפלאציה, צריך לתת תשובה לשאלה השניה, כיצד ליישב את הצורך בדיפלאציה, שהיא אפשרית ע"י הגברת האימפורט, עם ההכרח להגביר את הייצור המקומי, נוסף לזה צריך לתת תשובה על השאלה, כיצד להתגבר על הפרש הזמן הדרוש לסיידור העולים לאחלק ובמספר גדול ובין השעה — שהיא עוד רחוקה באופן יחסי — בה יבואו השקעות חדשות. עם כל החשיבות של החקלאות, הרי התעשייה תצטרך לקלוט את המספר הגדול ביותר של עולים.

ובכן, רבותי, אני יודע שהתשובה על השאלות האלה אינה קלה. אבל זוהי השאלה המרכזית והגורמת, ובלתי תשובה מספקת וברורה על השאלות האלה — אינני מדבר עכשיו על הצד הפאראלאמנטארי של הענין — בלי שהממשלה תדע ושנאנחנו נדע זאת, הרי כל התכנית היפה, הגדולה והמקיפה, שיש בה הרבה דברים שאני מחייב אותם מאד — עידוד יזמה פרטית, משיכת הון היהודי וכו' — לכל הדברים הטובים האלה אין כל ערך, מפני שהשאלה הגורלית היום בשבילנו הם ששת החדשים הקרובים, השנה הקרובה, משום כך הייתי אומר, שהיינו צריכים לקבל תכנית המחולקת לפחות לשני חלקים, אחד לשישה חדשים או לשנה לכל היותר, והשני לעמיד לבוא.

נעבור עכשיו לשאלת הקואליציה. לאור המצב, כפי שראש הממשלה ציין אותו, הרי כמובן שקואליציה רחבה רצויה, ובכך, מפלגת פועלי א"י יצאה בנצח חון גדול בבחירות. לכאורה היה נראה, שהיא יכולה ליצור בלי כל קושי כל קואליציה שהיתה רוצה, כך

המתח מבלי לערער עירעור מאד רציני את כל הטרקטורה של המשק. אחת השאלות הכאובות ביותר, ותסלחו לי אם אני מדבר פעם באופן ענייני על בעיה מסויימת — הוא הקושי הגדול בקימעונות. בעוד שאנחנו חשבנו שצריך יהיה לנקוט באמצעים לצמצם את החנוניות, מפני שהרווח תלוי במחזור (אפשר להרוויח מליונים על חצי אחוז ואפשר שחצי ווני לוקח ארבעים אחוז ואין לו מה לאכול, מפני שזה תלוי במחזור), ובכך בעוד שאנחנו חשבנו אם אפשר להקטין את מספר החנוניות, מתברר שתחת לחץ העליה אנו מוכרחים להסכים לפתיחת חנויות חדשות. רצוני רק לומר, שהשאלה איננה פשוטה. אח"כ אשתדל להסביר מדוע בכלל קשה לדבר על ענייני כלכלה בצורת סיסמאות. ענייני כלכלה מורכבים ומסובכים מאד, והסיסמה בתוקף פשוטה בהכרח מסלפת את המציאות הכלכלית המורכבת. אעיר עכשיו בנוגע לספסרות. הנכרתי את השיקוח על המזון, שאני הייתי אחראי לו. נעשו בשיקוח על המזון והמלאי פעולות חמורות מאד נגד הספסרות. התיקים נצטברו, אמנם הטיפול בתיקים לא היה כל כך מהיר, אבל לא באשמת המש"רדים שאני הייתי אחראי להם. אך קרה "אסון", באה החנינה, והמפקחים, גם על המזון וגם על המלאי, באו אלי ושאלו אם אינני יכול להסיר את ה"אסון" הזה. לא יכולתי לעשות דבר. אבל אי-אפשר לומר, שהרמז הלא היה כזה, שאני כראש המשרד הזה, בתור ציוני כללי, לא רציתי לפגוע באנשים האלה. ההאשמה היא בהחלט בלתימוצדקת, ואני רוצה לומר, גם בלתי יפה.

ומלה אחרונה בשאלת המסים הקטלניים. לדאבוני שאלת המסים אינה רק שאלה של צדק סוציאלי, למ"ס ישנה גם שייכות מסויימת לכלכלה. ואם אומרתי, שהעשירים צריכים לשלם הרבה, מובן שהדבר נכון לפי הצדק הסוציאלי: אולם ישנו דבר אחד, שהוא אצל לנו שונה מן המצב באמריקה. מספר העשירים זוא קטן, אולי זה טוב, אולי זה רע, אבל זוהי עובדה. בייחוד קטן מספרם באופן יחסי לגבי כל משלמי המסים. והיוצא מזה? בדרגות האלה של מס-ההכנסה, המגיעות, כפי שנדמה לי, ל-75% מההכנסה, ההכנסה מהמסים היא קצרה מאד, וכסף זה מכניס מעט מאד לאוצר. ודבר זה אמר לכם בזמנו גם שר-האוצר. לעומת זאת מפחיד כמובן גובה המסים האלה בדרך גות האלה את היהודי הרוצה לבוא לארץ. הוא עושה לו חשבון. משום כך אינני יודע אם מן החכמה הוא להטיל את המסים הגבוהים האלה.

עכשיו תרשו לי לומר מלים מספר על תכנית ה"ממשלה ועל שאלת הקואליציה. מפני ששני הדברים קשורים זה בזה. התכנית מתבטלת בלי ספק במגמה נרעזת. כל הקורא את התכנית נוטה מאד להבחין בין התכנית עצמה ובין המגמה שבה. ואולי היה יותר נכון אילו ההבחנה היתה בולטת יותר. התכנית היא בודאי מופלגה מאד, לדעתי, מקיפה מדי עם פירוט גדול בלתי-שווה בחלקים השונים. מה העירו הערה אחת בנוגע לבחון. לא אעמוד על מה שנאמר באופן ענייני על זה, אבל פרק זה הוא קצר מאד. לעומת זה מספרים לנו בדיוק, מה הם המקצועות שהילד צריך ללמוד בבית-הספר. הייתי יכול לתאר לי, שדברים כאלה אפ"ש להשאיר לאיזו ועדה פדגוגית. אבל זהו אולי רק

י. חזן (מפ"ם):

כנסת נכבדה! הציונות הגדולה תתגשם במלואה רק בדרך הציונית-הסוציאליסטית, זוהי אמונתה הבלתי מעוררת של מפלגתנו. אנו יודעים, שהדרך המובילה לקראת ההגשמה הזאת היא עדיין ארוכה ורבת-סכנות, הישגינו עד כה הם נפלאים, אך כל המשמיה ההיסטורית הגדולה היא עוד לפנינו. רק 7% של עמנו מרוכזים בארץ ישראל. 93% מהכים עדיין לגאולתם. הקרב שאנו צועדים לקראתו, קרב העבודה והעמל, ההצלחה והבנין, הוא המור יותר, ממכריע יותר מאשר המלחמה שניהלנו עד כה, ורק ריכוז כל הכוחות הבונים והדמוקרטיים בעם בכוחו לשאת בכל המשמיה הזאת, אך הערבה היחידה לאפיו ולמגמותיו של הריכוז הזה היא תנועת הפועלים העברית העצמאית.

על אף חילוקי-הדעות החמורים החוצים בינינו לבין מפלגת פועלי ארץ-ישראל האמנו, שעוד כבדת-דרך ארוכה מאד הוטל עלינו למשוך יחידו בעול הזה, מפלגת פועלי א"י זיעזעה קלנה את אמונתנו זו לגבי רצונה ונכונותה לקיים אתנו יחד את השליחות הציונית והסוציאליסטית הזאת במדינת-ישראל. מפלגת פועלי א"י שיברה כמו יריה את החיות המשותפת והמוכרת הזאת. מפלגת פועלי א"י דולגת במקוריות סוציאליסטית; נפשה, וב יחוד נפשו של דברה, התייחס לוביאניק, סולדת מפלגת חיקוי, והוא תבע מאתנו גם הפעם את עלבון המקוריות והלעיג את רעיון החזית הפועלית המשותפת. "הבלתי מקורית", אך כמו שהדיבור על אחרות שימש ומשמש כבר מזמן בחיינו כסות לפלגנות ולפילוג, כך מתחיל, לדעתי, לשמש הדיבור הרם הזה על המקוריות בריחה, עזיבה, התכחשות לגאומות הסוציאליסטית האמיתית.

ראינו באחדותה של תנועת הפועלים, בחזית המשותפת של תנועת הפועלים, את אחד הגילויים הנעלים ביותר והמקוריים ביותר של תנועת הפועלים בארץ-ישראל. אנחנו התגאנו, ומתגאים כולנו עד היום הזה, על הביטוי הנפלא של האחדות הזאת, על הסתדרותם של העובדים העברים, קיימנו את האחדות הזאת בזמן שתנועת הפועלים בעולם היתה מפולגת. התגאנו בכך, שעליאף הפירוד בתנועת הפועלים העולמית אנחנו, פועלי ארץ-ישראל, ידענו לשאת יחד בעול הבנין והמלחמה. והנה דווקא עכשיו, על סף התפקיד הגדול והמכריע ביותר, הופרה האחדות.

מי אשם בדבר? כן, מפלגתנו רצתה להיות בממך שלה. אנו הנושאים בעול הבנין והמלחמה וכאיום להיות בממשלה, אנו חייבים להיות בממשלה הראשונה הנבחרת של המדינה. אך חבר מפלגת פועלי א"י אשר הוטל עליו להקים את הממשלה, החבר דוד בן-גוריון, כמו ידיו הרם את האפשרות הזאת של הקמת חזית פועלית משותפת בממשלה הראשונה, הוא מעל לדעתי בשליחות אשר הטיל עליו ציבור הפועלים בא"י ורוב הבוחרים. אין זה נכון שאנחנו הצענו להקים ממשלה בתוך ממשלה, אם כי כל הדיבור הזה על חזית פועלית הוא משונה מאד בעיני. אנו הצענו שותפות בין כל הכוחות הבונים הדמוקרטיים המוכנים לשאת עבול העבודה והבנין בארץ, אבל הצענו שביסוד השותפות הזאת תעמוד חזית מאוחדת של פועלי א"י, אותו הציבור אשר הביא אותנו עד הלום. והיינו גמישים מאד במי"מ, הצענו מו"מ על תכנית משותפת. לא את תכניתה של מפ"ם, כי אם מו"מ רציני על תכנית משותפת כיסוד להקמה של הממשלה. כיסוד לעבודה משותפת בתוך הממשלה. הסכמנו

היה הרושם. נשאלת השאלה מדוע זה לא הצליח, ועל כך אנחנו נצטרך לתת פעם תשובה יסודית. אנחנו, ה" ציונים הכלליים, מוכנים בכל מחיר לתמוך בדמוקראטיה, ומשום כך אנחנו מחייבים בחירות ופארלאמנטאריזם. אבל בחירות יש להן צד אחד שלילי מאד. הן מתנהלות לפי סיסמאות, סיסמאות שהן מושכות בוחריים, ושלפיהן א"י אפשר אח"כ לנהל את עסקי המדינה. מפלגות פועלי א"י קיבלה מספר גדול של קולות בתוקף חזון, שלפיו א"י אפשר לבנות את המדינה במשך עשרי עשרים השנים הקרובות. אנן טוען שבארץ הזאת, בצירי נות, במדינה, הקו הפוליטי והכלכלי נקבע הרבה יותר ע"י הכרת עובדות מאשר ע"י אידאולוגיות וסיסמאות. ויכול מישחו להיות המצדד הנלהב ביותר של הסוציאליזם, אולם במדינה שהיא זקוקה לאימפורט עצום של הון, א"י אפשר להנהיג משטר שהוא בניגוד לצורך הזה.

עכשיו יוצא, שמפלגת הפועלים המאוחדת עומדת על השטר הזה, שהמפלגה גדולה אינה יכולה לפרוע אותו בזמן קרוב, וגם היא (מפ"ם) עלתה יכולה לפ" רוע אותו. ולאור הסיטואציה הזאת עלונו, הציונים הכלליים, לשפוט אם אנחנו יכולים להשתתף בקואליציה ובאיזה תנאים? אנחנו סוף-כל-סוף מפלגה קטנה באופן יחסי, סיעה של 7 אנשים. הממשלה, בצורה שמציעים אותה לנו היום, היא ממשלה הבנויה על חלקים שונים. זוהי קואליציה, אבל לא במלוא-מובן-המילה. אם אנחנו נדבר על תיקים, הרי מיתוה אמר שמגיע לנו תיק אחד. למספר של תיקים יש חשיבות מסויימת. אך אם אנו עושים את החשבון המאתמטי של הממשלה, הרי לא צריך לקבל בחשבון רק את המספר. יש גם משקל ספציפי לתיקים השונים. ואני הייתי מציע לעשות אינך דכס של התיקים השונים, ואז לקבלו לאשית-כל ארבעה תיקים לפי האינדקס הגבוה ביותר, והם: בטחון, ראש-הממשלה, אוצר ומשרד-החוץ. אם נקבע לגבי תיקים אלה אינדקס 100, הרי אחריהם באים תיקים שאפשר להעריכם באינדקס 50 עד 60. אח"כ באים התיקים שבהם הצד הדקראטיבי עולה על הצד הענייני. ביחס לאינדקס הם בערך 20 עד 30. באופן כזה אנחנו יכולים להגיע לידי מאתימטיקה יותר מתאימה של הרכב הממשלה. ואם אנו מביטים באופן כזה על הממשלה המוצעת, הרי אנחנו רואים שהיא מאד חד-צדדית. לדעתי, מבחינה מפלגתית היא יותר חד-צדדית מאשר מתברר ממספר התיקים. לזה יש חשיבות גדולה, מפני שאם אנו רוצים ליצור קואליציה רחבה — ואני רואה את הצורך בכך, איננו מכ" חיש אותו — הרי בהרכב הממשלה צריך להתבטא גם משוה מהבטים הרחב באופן ממשי ולא רק באופן תי" אורטי, מפני שאלה אשר ייקראו להשתתף בקואליציה, אם ייקראו, צריך לתת להם אפשרות גם לשאת באחריות משותפת. והאפשרות הזאת עד עכשיו — לנו לכל הפחות, לא ניתנה.

ואשר לתיכונן, יש בו במונת זה מן האפנה ויש בו כדי לכלול כלכלה מוסדרת ומכוננת על-ידי הממשלה. ודאי שיש צורך בתיכונן, אך יש לעמוד על טיבו של תיכונן ופרטיו. חסרה בתכנית של הממשלה בחירות. מה שסבלנו עד עכשיו בממשלה, בא לנו מפני האימפורטיות ציות שהשתלטו בה. עד כה לא היו לממשלה — לא הס" דר ולא תיכונן ואף לא נקבעו הסמכויות של המשרדים ותחומיהם.

תהומיים, מהותיים, בינינו וביניכם בפוליטיקה התיצונית, ושאתם קרובים יותר לימין מאשר אלינו. אם זאת אמת, הרי זה דבר חצוי מאד לגבי כל עתידינו בפנים ובחוץ, ועוד היום אינני רוצה להאמין שזאת היא אמת. מה הצעו לכם, ומה תבעו מכם: תבעו פירוש, קונקרטיזאציה של הפורמולות הכלליות שאינן אומרות שום דבר היום. הרי היום כולם מתנבאים בשם השלום, היום כולם נגד המלחמה, היום כולם בעד נייטראליות, גם אלה המכנינים מלחמה, גם אלה המוכנים לבגוד בנייטראליות.

הצענו לכם לאמור באופן פשוט, שהנייטראליות שלנו אומרת שאנו נילחם בכל כוחותינו נגד הפיכתה של ארץ ישראל לבסיס של אינטרוונציה ונגד הקמת בסיסים זרים בארץ ישראל. מבלי זאת הנייטראליות אינה נייטראליות. אנו היינו בטוחים. ומתוך אחריות לעניינינו המשותפים אני אומר: אנו מאמינים גם היום שזאת היא גם עמדתכם. אך אם כן הדבר, למה לא הסכמתם לכך? אמרתם: ברית עם המדינות הערביות. אנו יודעים היטב, מי הן המדינות הערביות ומהו משטרן הפיאודאלי-הריאקציוני. אני, שהנני שייך למפלגה הדוגלת באחוזות עמים, הדואבת למצב הקיים ודואגת לעתיד היחסים בינינו ובין העם הערבי, מסתפק בהסכמים ולא בברית עם המדינות הערביות הללו, כל עוד משטר כזה הוא משטרן. אמרו: הרי אנו יודעים מה זאת היום ברית אזורית, אנו יודעים מי מקים אותה ומי מעוניין בה ולשם מה מקימים אותה. נאמרנא איפוא באופן ברור, שאנחנו נסתייג מכל ברית אזורית כזאת, שיש לה היום רק משמעות אחת. אין ברית אזורית אחרת, אלא ברית המכוננת נגד כוחות המלחמה בעולם, נגד ברית-המועצות. ומתוך אחריות לבמה הזאת שכל מלה ממנה נשמעת ברחבי העולם, אני שוב מדגיש, שאני מאמין עוד היום שכזה הוא גם רצונכם. אך אם כן הוא — למה לא הסכמתם לתביעתנו זאת? למה מנעתם שעל יסוד זה תקום הקואליציה? לא הס' תקטנו בדיבור הכללי על עצמאות מדינית. תבענו מכם שנאמר בשטות: אנו לא נקבל שום עזרה מהחוק, שתהיה קשורה עם שיעבודנו. נחתור בצפרנים בתוך מציאורנו הקשה, נמסור את כל כוחנו למלאכת ההצלה והבגין, אבל לא נימכר, מכיון שזה אבדון לנו ולמדינתנו. ואני עוד היום מאמין שזה הוא גם רצונכם, אך אם כן הדבר, למה לא הסכמתם שהדבר הזה ייאמר במפורש? הרי אנו יודעים היום כולנו, שהעזרה שניתנת לנו, ניתנת לנו במגמות מסוימות, במגמות חמורות מאד ומסוכנות מאד לעתידינו. למה לא הסכמתם, איפוא, שנאמר במפורש שאנו יחידו נהיה ערבים לכך שדבר כזה לא יקום, שנדחה כל עזרה כזאת, ונקיים בכוחות משותפים את עצמאותנו?

אנו יודעים, שקיים הבדל מהותי בין יחסנו ויחסכם לברית-המועצות. בשבילנו ברית-המועצות היא מצודת ה' סוציאליזם העולמי, היא מולדתנו השניה, הסוציאליסטית, אנו לא תבענו מכם שתזדהו ביחסכם זה אליה, אתנו. אנו יודעים שכאן בארץ-ישראל חי, כל זמן שאנחנו חיים, כוח אשר לא יתן, בחייו לא יתן, שארצנו תשמש קרש-קפיצה למלחמה נגד ברית-המועצות. (ק ר י א ה) לאינו מלחמה? לכל מלחמה נגד ברית-המועצות! (ק ר י א ה: לכל מלחמה!) לכל מלחמה! (ק ר י א ה: גם ממזרח למערב?) ליבנשטיין, אני מיעץ לך להשאיר את קריאות-הבינים הללו לימין.

אנו לא תבענו גם מהממשלה ואפילו לא מחברינו הפועלים בממשלה, שיוזרו אתנו בהערכתנו את הפולי-

גם לקואליציה רתבה עם תכנית גמישה יותר, כללית יותר, כתנאי שנהיה חפשיים בביקורת ובקביעת עמדות בכל דבר החורג ממסגרתה של התכנית הנ"ל. אבל למעשה התנהל המו"מ כך, שהוא היה מוכרח מלכתחילה להוביל לתוצאות הללו, שאננו ניצבים לפנייהן כעת, לכך שאנו עומדים היום בפני ממשלה שהיא איננה שלמה, לא בהרכבה ולא בהיקפה, ממשלה שחלקים גדולים בתנועת הפועלים עומדים מחוצה לה, ממשלה שלדעתי לא תוכל לשאת בתפקידים שיוטלו עליה, ממשלה אשר לפי דעת, נידונה מלכתחילה לכשלוף.

כן, אנחנו התוכננו והתדיינו על הרכבה של הממשלה. יש האומרים: "מלחמה על תיקים". אנחנו לא רדפנו שררה. אנו מלומדי המלחמה היום-יומית האפורה — אין לנו כל ענין בשררה. אבל ידענו שלא פחות מאשר התכנית, קובעת את דמותה של הממ' שלה צורת ההשתתפות בתוכה, חלקנו ומשקלנו בתוכה. ועלי לציין, שלא זכינו עוד למו"מ מבייש כזה (לא אותנו, את אלה שניהלו אתנו את המו"מ) אשר התנהל על השתתפותנו בממשלה. למעשה הועמדנו מיד עם התחלת המו"מ בפני עובדות מוגברות. אתנו אייפאש היה להגיע ליד הסכמ, עם אחרים כן, לדמישה הוצע לנו להצטרף לממשלה שכבר הוקמה, ממשלה אשר הוקמה ע"י מפלגת פועלי א"י והחזית הדתית. הוצע לנו שנקבל את מה שנשאר. אמנם דברים חשובים מאד, ואני מעריך כל תפקיד בממשלה, אבל הייתי מציע בכל זאת להבא, לאחר שהממשלה הזאת תיכשל, ולדעת היא מוכרת להיכשל, שאתם, המפלגה הגדולה ביותר כאן, תנהגו אחרת במו"מ עם אלה שאתם צריכים לעבוד אתם יחד. תתייעצו אתם לפני זה, תגיעו להם הצעות ותשמעו את הצעותיהם, אליגא תהיו בטוחים כל כך, שהכל מגיע לכם ושהאחרים צריכים לקבל את הצווי שלכם, אם שותפות אוי שות' פות, אם אחריות משותפת — אחריות משותפת, מה שהצעתם לנו לא היה בזה לא משום שותפות ולא משום אחריות משותפת.

אנו ידענו שזאת היא דרכה של הסוציאליזמוקרטית בכל העולם. היא נהגה ונוהגת עד היום לדבר בנחת עם היריב המעמדי להגיע אתו לסכמ ולהיות מאד לא גמישה, מאד תוקפנית לגבי שותפה הפועלי. אבל אני מוכרח לומר לכם, חברי מפא"י, שהפתעתם אותנו. קוינו, שהמקוריות האמיתית של תנועת הפועלים בארץ-ישראל, ההליכה המשותפת עד כה, הקרבות שלנו ושלכם בעבודה, בנין, במלחמה, ילמדו אתכם ויחייבו אתכם אחרת להתייחס לשותפיכם ההכרחיים, אם אתם רוצים להיות נאמנים ליעודכם, ליעודנו, — לבנינה של ארץ-ישראל עברית סוציאליסטית.

לאור יחסה זה של מפלגת פועלי ארץ-ישראל לתנאי השתתפותנו בממשלה מקבלת את משמעות מיוחדת במינה התכנית אשר הוצעה כאן לפנינו. עצם איהשתתפותנו בממשלה, באשמתכם, יש לו משמעות פוליטית ביגלאו-מית. זאת היא חבלה חמורה במלחמתנו הלאומית. זאת היא עובדה, עובדה שלא רצינו בה, וחדרנו לה בדיוק כמו שאתם הייתם חייבים להיות חריים לה, זאת היא עובדה פוליטית שאתם אחראים לה. ולאחר שאני אנו משתתפים בממשלה מקבלים כל הסעיפים הכלליים על הפוליטיקה התיצונית שלנו, אף הם, משמעות מיוחדת.

בזמן שניהלנו אתכם את המו"מ — היה נראה לנו שאנו יכולים לגיע להסכמ, רק כאן גילו לנו גם החבר בן-גוריון וגם החבר פנחס לוביניאניקר, שישנם הבדלים

שיתופי, בעזרה הדדית. (ק ר י א ה: סולל-בונה הוא לא משק שיתופי?) רוב הבוחרים בארץ תומך בכל המונופול לים הללו אשר גם סולל-בונה אחז מהם, רוצה ב"שיתופי" הזה של הפועלים בארץ-ישראל, ובכוחה של הממשלה שהיתה מתבססת על הרוב הפועלי הזה, היה להצמיד אותנו קדימה גם בשטח זה.

אנחנו מביטים בדאגה רבה גם על עתידו של אירגוני העצמאי של הפועל בארץ-ישראל, לאחר שכזאת היא הממשלה הראשונה. כאשר אני קורא בתכנית על חלוקת עבודה לפועלים ע"י לשכות כלליות, אני שואל: איזה לשכות כלליות? עצמאיות? של הפועלים בשיתוף עם המעבידים? של הממשלה? הדבר איננו מפורש ומכיוון שכזאת היא הממשלה, ומכיוון שמפלגת פועלי א"י, שלא רצתה בשותפות אנוה, היתה עכשיו בממשלה בחסדי שותפותיה, — ברור לי מראש מה יהיה הפירוש האמיתי של האירגון הזה. ואם אינני מוצא בתוך התכנית שום דבר ברור על עתידם של מפעלי העזרה ההדדית של הפועלים, שום דבר על השמירה על עצמאותם, על האדרת כוחם, — הריני מפקפק, ואני חרד לעתידם של המפעלים הללו. כשאני קורא פסקא כללית בתוך התכנית על הזרמים בחינוך ועל תכנית כוללת, ואינני מוצא שם את הזכות של ההורים להגדיר הגדרה חפשית איך יחונכו ילדיהם — כשכזאת היא הממשלה, אני זכאי להיות חרד מאד לגבי עתיד החינוך של זרם העובדים. אם אני קורא ואני יודע שהתכנית הזאת רק פסקא אחת כוללת על הצבא, ובני יודע שגם לאחר שהיינו במה שלא פורק הפלמ"ח, אני מלא חרדה לרמתו של הצבא הזה, הצבא אשר יהיה חייב להגן עלינו מפני האויב מבחוץ ולשמור על חיינו בפני האויב בפנים, האויב היהודי הפאשיסטי. (ק ר י א ה: — שעומד על הבמה עכשיו!) בממשלה שהוצעה לנו כאן אין ערובה שצבאנו יהיה כזה.

אני אינני בטוח אם מאחרי המצע הזה שהוצע לנו אין מסתתרים בכל זאת גם איזה הסכמים חלקיים אחרים. אני אינני איש דתי, אני נגד שלטונה של הדת, אבל כל הכבוד להודעת הרבנים ששמעתי כאן, ואני שמעתי כמעט הודעות רשמיות על התחייבויות של הממשלה שלנו לגבי חוקי אישור ודמותה של השבת. ואינני רואה לעצמי זכות לפקפק בהודעות כאלה שנתמכות מהבמה הזאת. בכל אופן הממשלה הזאת אינה נותנת לי אפשרות להאמין בכך שאנחנו נזכה לשמירה קפדנית על חילוניותה של מדינתנו. (ק ר י א ה: בוודאי שלא!) זה הוא! ומתוך כך אנו מלאים חרדה לגבי עתידנו, לגבי עתידה של חיי-רוחנו הרוחנית במדינתנו.

אינני רוצה להיכנס לויכוח המטאפיסי, אם יש קלרי-קאליום יהודי או אין קלריקאליזם יהודי. הנה אני רואה איתו כאן לפני האנשים כמו בכל מקום, יש ביניהם חביבים מאד, שנעים להיפגש אתם. אבל אני מדבר על הדמות הסוציולוגית-הרוחנית שהם רוצים להטיל על הישוב שלנו, לא על חייהם הם, לא על זכותם להיות לפי אמונתם—והי חובת מדינתנו להבטיח לכל אחד ואחד שהוא מאמין להיות לפי אמונתו. אני יודע, שיש מכנה משותף לכל הדתות ולכל אנשי הדת בעולם, וזהו רצון ההשתלשלות והטלת תפיסת עולמם על כולם. הממשלה הזאת אין בה ערובה שהיא תוכל לעמוד מול הלחץ הזה.

קיבלנו על עצמנו משימה כבדה מאד. אין אנו מעמידים פנים של אופוזיציה לשם חדוה. אנו מפלגת בנין, עבודה ויצירה. אנו רוצים להיות בכל מקום

טיקה האמריקאית. אבל אני מקווה שלכל הדעות, בשביל ברית-המועצות הנייטרליות שלנו והאמונים לנייטרליות שלנו, הנם השיש הפוליטי הגדול ביותר, התרומה הגדולה שהיא יכולה לקבל בעד עזרתה לנו, ולכל הדעות, לגבי אמריקה, הנייטרליות האמיתית שלנו, עצמאותנו האמיתית, הוא דבר אשר נצטרך בכל כוחותינו לשמור עליו, למען תסכים שנקיים אותה קיום של אמה.

לדעתי, רק בכוחות משותפים של תנועת הפועלים בארץ אפשר לקיים את הנייטרליות הזאת. אינני מטיל פה ספק, שנאמנותכם לעיני הארץ ולעתידנו אינו נופל מנאמנותנו אנו. (כ, א י ד ל ס ו נ: תודה רבה!) בבקשה! אבל, אני רוצה ליאמר לכם: אני בטוח בכך, שלו היינו נושאים יחדיו בעול המלחמה שניהלנו אותה, לא הייתם נכונים ללחץ האמריקאני שהוציא אותנו מרפיה ומאבור עגילה. זאת בטוח בכך, שאילו הייתם משתפים אותנו באחריות הזאת היה לנו הכוח לעמוד מול הלחץ הזה, ולו היינו עומדים מול הלחץ הזה רק שבוע ימים, לא חדשים — אולי כל ההווה הפוליטי שלנו וכל העתיד הפוליטי שלנו היה אחר. (ק ר י א ה: אולי היינו מאבדים את השלום עם מצרים) לא היינו מאבדים! הם לחצו עלינו ולא פעם ולא אבדנו.

לאור המציאות הזאת, של היותנו מחוץ לממשלה, מקבלת גם צביון אחר לגמרי התכנית הפוליטית הפנימית שהובאה לפנינו. אנחנו בטוחים בכך, בניגוד למה שאמר כאן מר ברנשטיין, שניתן לנו כבר היום לצעוד לקראת הגשמת הציונות הסוציאליסטית. לא רק שאנו מאמינים בכך, אנו חושבים שזה הכרח למפעלנו. אין אנו מאיימים על מר ספיר בסוציאליזאציה, אבל מר ספיר, ההון היהודי בארץ-ישראל לא רק מרצון הטוב, לא רק היהודי בורח מהגולה, גם הכסף היהודי בורח מהגולה; לא רק היהודי חייב להציל את עצמו, גם הכסף היהודי יודע שהוא חייב להציל את עצמו. והכסף היהודי, הוא יבוא גם לארץ ישראל כשביטחו לו רק רווחים לגיטימיים, כי שם מאיים עליו לא רק ההפסד של הרווחים, מאיים עליו ההפסד הכספי של ההון ושל החיים. (ק ר י א ה: למה הוא לא בא במשך תשעת החודשים האחרונים?) הוא יבוא, כי הוא ידע, שאנו כולנו מעוניינים בהצלחה למען הרבות עבודה בארץ. למען בסט את עצמאותנו המשקית, ואנו נבטיח תנאים הוגנים, אך לא יותר מתנאים הוגנים לעבר-דחו. הוא יבוא גם לאחר שתייעצו לו שלא יבוא! הוא יהיה מוכרח לבוא.

אנו חושבים שישנה רק אפשרות אחת לקיים את שליחותנו הציונית-הסוציאליסטית בידי מעמד הפועלים העברי בארץ-ישראל, והיא: להאריך בכוחה של המדינה את היסודות הסוציאליסטים והקואופראטיביים והשיתוף פיים במדינה. וזאת היא חובה שהוטלה עלינו על-ידי הבוחרים, וזאת אפשרות שניתנה בידינו אם אנו רוצים להתקדם ללא זעזועים סוציאליים חמורים, אם אנו רוצים שארצנו תהפך מקום-מקלט בשביל המונים יהודים גזר-ליים — הרי זאת הדרך היחידה אשר לפנינו: עידוד בכונה תחילה, בכוחה של המדינה, כל אינציאטיבה פור-עלית סוציאליסטית, כל משק שיתופי, כל מפעל קואופרטיבי. ודווקא זאת זה אין אני מוצא, ולא רק שאינני מוצא זאת בתכנית, זה גם לא לפי יכלתה של הממשלה הזאת. לנו ניתן יפוי-כוח ע"י הבוחרים, לנו לציבור הפועלים, להאדיר את כוחם של אותם "המונופולים" שמר בגין רוצה בהריסתם. הרוב של היהודים בארץ-ישראל תומך ב"מונופולים הללו", בקואופראציה פועלית, במשק

הכנסת יערי. ישנן דוגמאות של משטרים, שאין בהם זכר לעיקרי המוסר והצדק, הגלומה בתורת ישראל ויעודי הנביאים, ואין בהם גם שום זכר, סימן והיכר לדמוקרטיה-שליאמת. שוויון אמיתי וחירות האדם באשר הוא אדם, יצור כפוי של הקב"ה ולא בורג מיקרוסקופי במכונה אדירה ומכשיר עיוור בידי אחרים, נטול כל זכות-הכבעה ורשות-דיבור.

כנראה, הולך ומתאזרר אצלנו נוהג, שצויין ע"י מר ספיר, — שכל נואם פותח ראשית-כל בשבח מפ" לגזו הוא. למשל, דובר מפ"ם רואה בבני-מפלגתו את החופרים היחידים של המנהרה בסלע השחור של המציאות. מפא"י לא כלישכן שתפקידה המכריע במדינה הוא למעלה מכל ספק. לגבינו הדתיים אין ההיסטוריה של שיבת-ציון אחרי החורבן מתחילה בפרשת הבי" לויים, אלא מימות הרשב"ן, דרך צפת—עיר המקובלים, דרך עליות החסידים ותלמידי הגר"א ועד הבונים הרא" שונים של פתח-תקוה. אנשי חירות—הלא, לפי דבריהם, לא רק שלא היינו מגיעים בלעדיהם לכתר מלכות, אלא אף לכתר שם טוב לא היינו מגיעים! אולם האמת לאמיתה היא, ויודגש הדבר בכל לשון של הדגשה: — אין בישראל שום זכות של מונופולין על איזה ערך שהוא, אין למפ"ם מונופולין על גבורה, הקרבה, דמו" קראטיה ופועלויות, כמו שאין למיין הקיצוני מונופולין על לאומיות צרופה, דאגה לירושלים ומשפט ההיסטוריה. התובע לעצמו זכויות-יתר, תובע זכות לפסול יותר, — לפסול יותר ויותר חלקים מישראל. זכות זו היא לאמיתו של דבר חסרון. מום הפוסל בעצמו.

ומאידך, יש גם להעיר לצד השני של מטבע האופו" ויציה מימין, שאם הם מכירים שיש צורך ב"החזרת הערכים הנצחיים של תורת ישראל בחיי עמנו", הרי אנו נאלצים להזכיר להם שהגדרה נכונה זו אינה עומדת בהתאמה לשאיפה של "ועל חיובך תחיה" ולאידאלי-זאציה של החרב בשביל עם התורה. יש כאן סתירה עצומה. גם יוגו, כי השימוש המופרז שלה נהגים בוועד המקודש, "ירושלים", בכל הזדמנות מתאימה ובלתי-מתאימה, אינו עולה בדבדב עם קדושת ירושלים. נושא קדוש וכה יקר ללב כל אחד מישראל, מן הראוי שגם הגישה אליו תהיה מלווה חרדת-קודש ויראת-הרומ" מות.

בחלל הבית הרם הזה שומעים תכופות על המגמה של "הגשמת הסוציאליזם בימינו". גם אנו מוכנים לתרום תרומת-מה להגשמת רעיון זה ואנו מבקשים מאת אלה, שרוממות השאיפה הזאת כפייתם, להגשימה שלב-שלב, ובשלב הראשון יגשימו את חזון השבת, שבת של מנוחה וקדושה, שהיא גולת-הכותרת של הבטחת זכות העמל והעובד למנוחה חמירת ובס"נפשי, להעלאת הנפש והרות. שבת ישראל — וכי אין כל הטוב והיקר שבתורת הצדק והשוויון גלום בה? ואם כן, למה לא נקום, אנו כולנו, כל ציבור העובדים, להגשים את חזון הצדק והיו" שר, המתבטא ביטוי ממצה ונוקב בחזון שבת-קודש? אמנם, ראשיה-ממשלה במצעו הגדיר: "השבת ומועדי ישראל הם ימי המנוחה הקבועים בישראל", אבל כלום הגדרה זו מספיקה? וכי בשבת של מנוחה גרידא כביכול, שאינה שבת מנוחה וקדושה, אין הפועל יכול להיות משועבד לחמירות ולעבודה, המפרכת את הגוף והנפש גם יחד? האם יש בהגדרה חיוורת זו משום ערובה נאמנה לשמירה על כוחות העובד והעמל ולמנוחתו הנפשית? כאמור, לא אחזור על הדברים שהושמעו, אבל על

הצמוד לעבודה ויצירה. בשבילנו היה זה מאמץ רחוני נפשי חמור מאד להכריע, כפי שהכרענו. אבל חברי ממפלגת פועלי א"י, אל תשלו את עצמכם — אין זה ריב, "משפחתי". אין זה דבר שאפשר לחסל אותו ע"י סניה נחמדה של הרצפלץ או ע"י דברים לבביים של בבה אידלוסון. זה ענין הרבה יותר חמור — זה ענין פוליטי. על זה צריך לנהל מו"מ יסודי, להיות מוכן להסכמים ולויתורים, לשוויים יסודיים, וזה אינכם עושים. כל השמועות על מו"מ אתנו הן כוזבות. לא אמת שמנהלים אתנו מו"מ. יכול להיות שמי שהוא רוצה להטעות גם את רוב מפא"י, לא רק את הציבור בכלל, אבל הייתי רוצה שלא תחיו באשליה, מה שקרה זהו אחד הדברים החמורים ביותר, זהו קרע בתנועת הפועלים, קרע, שעתידי עוד להבשיל פרי באושים לכולנו ולכל מפעלנו. ואתם אחראים לכך.

חברנו פנחס לוביאניקר הזהיר אותנו בפני עקרונות אופוזיציוניות. בתחום זה הוא רשאי להיות לגמרי שקט. אנו לא נהיה מפלגה אופוזיציונית עקרה. אנו נהיה מפלגה אופוזיציה קשה מאד, מפלגת לוחמת ובונה, אנו נהיה בכל מפעל, בכל יצירה, בכל עבודה. אנו נתבע מכם נאמנות לענייננו ואחריות לכל דבר שנעשה בארץ. למען עתידנו הצינו והסוציאליסטי. אנו לא ניתן לכם מנוח לא רק בביקורת כי אם גם בעבודה. ביצירה ובמלחמה. ואנו בטוחים בכך שלא תהיה לכם ברירה, אלא להביא בסופו של דבר לברירה היחידה העומדת לפנינו: לחזית-פועלים משותפת כיסוד לכל מאמץ מדיני, לכל עבודה מדינית, לכל שלטון מדיני בארץ-ישראל.

א. גולדרט (החזית הדתית המאוחדת):

כנסת נכבדה, ברגעים הספורים העומדים לרשות סיעתי, סיעת פועלי אגודת-ישראל בחזית הדתית המ" אוחדת, אי-אפשר להתעכב באריכות על תכנית הממ" שלה והנחות-היסוד שלה, גם לא אחזור על הדרישות וההסתייגויות שהשמיע כבר נציג סיעתי. יודשה-נא לי לעמוד רק על פרטים אחדים שבמצע ובדברים שנשמעו בוויכוח הכללי.

אין לעבור בשתיקה על הדברים, שהטיח פותח הוויכוח נגד, "החזית הדתית", אמנם, בצדק ציין חברי הכנסת מר הכרמלי, שההגדרה, "קלריקאליזם" היא בטע זר בכרם ישראל, אבל אין לנו כאן ענין עם פליטת פה גרידא. פעמים אין-ספור חזר שלשום דובר האו" פרויזיה השמאלית על "ריאקציה", "קלריקאליזם" ועוד "תארי-כבוד" כאלה, שבהם "כיבד" ביד רחבה את נציגי החזית הדתית המאוחדת. שתנועות הפועל הדתי, פועלי אגודת-ישראל והפועל המזרחי מהוות בה את הרוב. נראה שתארי-כבוד אלה נאמרו מתוך שיגרה ושימום מופרז מימי-ימימה, עוד מתקופת ה"סער הפרץ" של הסוציאליזם האנטי-דתי ברחוב היהודי. אך ממפלגה גדולה בישראל יש לדרוש יותר רצינות ורגש של כבוד בהערכת הזולת. אפשר להניח בוודאות, שדרך זו אינה לכבודה של תנועה עובדת חלוצית.

ועוד דבר השמיע אותו הנואם, הוא הדגיש כאילו חוקי "השולחן-ערוך" מנגודים הם לרוח החופש, השוויון והדמוקרטיה. כוונתו לציג את תורת ישראל וחזון הנביאים כמתנגדים לדמוקרטיה, לשוויון, לחירות ולצדק. אנו משיבים על כך: תנוח דעתו של חבר

ישיבה י"ב, ט' אדר תש"ח (10 מארס 1949)
— דיון על הרב הממשלה ותכניתה (גולדרט, פנקס) —

ההיסטוריה בעבר, המתוה למדינתנו המתחדשת את הקו היסודי שלה בעתיד. הנסיון ההיסטורי שלנו הוכיח שתקופות הזוהר של מלכות ישראל חלו בימים, בהם שמרה מלכות ישראל אמונים לתורת ישראל ולמוסר היי הווי. תמשיך ינא מדינתנו הצעירה בקו זה, תמשיך ינא את המסורת המפוארת של העבר שלנו, תרתק ינא מדינתנו המתחדשת את שרשרת הדורות ומסורת אבות, מסורת של אומה גדולה, שהנחילה לעולם אצרות רוח כבירים, ובעיקר, את אמונת הייחוד ותורת המוסר והצדק. נמשיך ינא בדרך זו, ודרך החיים של עם התורה בארץ הבחירה, — שהיא ורק היא ציוותה לנו את החיים עד עולם.

ד. צ. פנקס (החזית הדתית המאוחדת):

אדוני היי, כנסת נכבדה!

אנו מעריכים כראוי את גודל השעה, בה אנו זוכים לתת לעצמנו, למדינתנו, ממשלה — הממשלה הנבחרת הראשונה מאז חורבן הבית ואבדן עצמאותנו, ומגילה של השעה שמצאה אנו אומיקלוב וגם את מלוא האחריות, שיכונו את צעדינו בכנסת.

שותפים אנו לממשלה, שמר בן גוריון הציג לפני הכנסת, קודם כל מפני שהגנו שותפים לחרדה לגודל המשימה, שההשגחה העליונה הטילה על דורנו זה, — חרדה שמצאה את ביטויה גם בבדרי ראשה הממשלה.

חרדים אנו לקימום המדינה ולעתידיה, ולעתידי האומה כולה, שרוב רובה עדיין שרוי בגולה לצערנו ושאנו מצויים על קיבוץ פנוריה והשתרשותם בארץ.

שותפים אנו לממשלה שמצעה, כפי שהוגש ע"י מר בן גוריון, מצא בד"כ כלל את הסכמתנו, אם כי אין אנו מתעלמים מן המרחק בין מצע לביצוע, ויודעים אנו שאין מעריכים ממשלה על"פי יפי מצעה ושלמותה, אלא על"פי ביצועו, על"פי מעשים — ואנו נשתמש בכל שעה, שנראה זאת לנכון, בחופש הוויכות על כל הצעה שתע" מוד לדיון ובחופש הביקורת על הממשלה, אם תסור מן הקו שנקבע לה ע"י הכנסת.

וכבר כיום ברצוננו לציין דבר, שנשתדל להגשימו ע"י השתתפותנו עבדות הכנסת. מר בן גוריון, כפי שאמר זאת בהזדמנויות שונות, שואף לעשות את מדינתנו למדינה סוציאליסטית; בלי להיכנס לבירור מושג זה, שיט מפרשים אותו פירושים שונים, הנני מצייני ששאיפתנו אנו היא להקים במדינה משטר של צדק חברותי, על"פי התורה, ודברי הנביאים וההלכה, משטר שבו יש מקום להתבססות ולהתפתחות, לכל פרט, לכל מעמד ולכל ציבור, הרוצה בדרכי יושר לבנות ולהיבנות, ולכל אלה נדרוש עידוד ועזרה מטעם הממשלה, במידה שזהה ובלא הפליות והעדפות.

יודע אני, שרחוקים היינו בכל שנות הגלות של עצמנו מקיום מלא של משטר זה של התורה, שיש בו צדק לכל אדם מישראל ולכל אשר נברא בצלם, — ובאפשרות הנפתחת לפנינו לגשת להקמת משטר התורה בארץ ישראל, במדינה עצמאית משלנו, בלא עול נכרים, עול חמרי ועול רוחני מוסרי מדכא. רואים אנו את המהפכה הגדולה שהגענו אליה עם הקמת המדינה, ואנו מאמינים שכל בית ישראל ימצא את אשרו במשטר כזה.

במשטר זה יש מקום מוגן גם לאדם שאינו מבית ישראל — וברצוני להגיד מעל במה זו, שערבני ארץ ישראל ימצאו בנו תומכים בדרישותיהם הצודקות, בהתאם לתורה המקנה חסדיות לגר, לתושב ולאורה כאחה. אנו מטערים על הסבל הרב שירד על הפליטים הער-

דבר אחד מחובתי לחזור. להווי יודע לכם, שהתנאי היסודי להשתתפותנו בממשלה ולתמיכתנו בה באינו צורה שהיא, כפי שהדגיש הרב לוי, מותנית באיחיקיקת חוקים, שהם בניגוד לחוקי התורה. כל סטיה מקו זה אינה מאפשרת תמיכתנו בממשלה. כי אין שבועה חלה על שבועה, ושבועת סיני תקפה עומדת ומחייבת אותנו בכל התנאים ובכל המצבים. תנאי זה אינו מכוון כלפי משהו, זהו רק מילוי חובת מצפון כלפינו.

ואנו מגישים שתנועת פועלי אגודת ישראל, כתנועה פועלית דתית, אומרת ברורות, זהו ה"אני-אמין" שלנו; — ישנם שני אינטרסים שאנו מעמידים אותם מעל האינטרס הפועלי-המעמדי, והם: האינטרס הדתי העליון והאינטרס הכללי-ישראלי. מתוך נקודת-השקפה זו תובן גם גישתנו לכיוון הממשלה החדשה והשתתפותנו בה. עמדתנו בנידון זה הושפעה בהרבה מתוך חישובים מדינתיים-כלליים ואחריות השעה הגדולה הזאת.

מחובתנו להעיר, שבמצעו של ראשה הממשלה, בפרק הדן בבעיית החינוך, אין חיוב להקנות לילדי ישראל ידיעה לפחות אלמנטארית, ידיעת בית-דבם, של יסודות הדת הישראלית, — דבר שאין לו תקדים במחוקנים שבעמים. ישנה פיסקה אפיינית בנוגע למינימום החינוך שייכלל בבתי-ספר ליהודים, ובתוך מינימום זה אין זכר ליצירת הפלאים של היהדות: התלמוד. הייתכן? הי צירה הגאונות ביותר של האומה הישראלית, שעליה נאמר: "אם יאמרו לך: יש תורה בגויים, אל תאמין", יצירה זו אף לה מקום מינימום החינוך שיוקנה לילדי ישראל במדינת ישראל! — עד כדי כך הגענו.

ועוד דבר. באותו פרק נאמר: "הנוער יחונך לחיי עבודה". משפט זה לצעוני לקוי בחסר. אי אפשר לנו להסכים הגדרה זו בלי להוסיף: לחיי תורה, מוסר ועבודה. אנו העם, שהכרונו עוד לפני אפלים בשנים: "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי הי", לכן אין לחנך את ילדי ישראל לחומר ללא רוח. רגש ההערצה כלפי ההיסטוריה שלנו מחייב מתן חינוך יליד מישראל, שחידיר ללבו את חובת הכבוד לערכי האומה ולתורתה, שהעלתה את חיי העבודה למדרגה של קדושה, קדושת החיים, ואת העבודה כשלעצמה — לאורח חיים, שהצדק נר לרגליו.

ואשר לקווי-היסוד שנקטה ממשלתנו במדיניות-החזון שלה, הרינו מזדהים אתם בהחלט. מדיניות זו מושתתת על קו ישראלי עצמאי ואינטרס לאומי עילאי. תנאי המציאות המיוחדים, שבזוהם נתון עצמנו במדינה ומחוצה לה, הם הם המכתיבים לנו מדיניות של תבונה, זהירות ואחריות מרובה. על הממשלה החדשה להמשיך במדיניות-החזון הנוכחית ללא סטיה ורחיעה. אפשר לומר, שפרק זה הוא אולי הפרק היחידי שבמצע, שגם אנו היינו מנסחים אותו, ככתבו וכלשונו, אילו היינו מפלגת הרוב.

אנו תובעים גם כן, שהפרק הדן בחוקי עבודה יתורגם לשפת מעשים, שיהגשם במלואו הלכה-למעשה. במדינת-ישראל לא יקופח חלקו של שום אדם. בארץ הזאת יש זכות עבודה לכל עמל ועובד, בלי לבדוק בציצ יוחיו המפלגתיות של כל דורש עבודה. על הנוסח של ראשה הממשלה: "האדם ישלוח במשק ולא המשק באדם", יש להוסיף: הצדק ישלוח במדינה ובמשק, ולא יצרי האדם או המפלגה.

לבסוף, נרשה לעצמנו להעיר לראשה הממשלה, לחברי הממשלה ולחברי הכנסת על משפט היסטורי מסויים. כונתנו לא למשפט ההיסטוריה בעתיד, אלא למשפט

מאות אלפים אלא מיליונים; אך על הממשלה להבי טיח ע"י מדיניות כלכלית מתאימה את אפשרות שיתוף הפעולה של כל חוגי העם, במדינה ומחוצה לה, במאבק גדול זה על קיבוץ גלויות.

לצערי עלי לציין, שכבר הונח הרבה בשטח זה, ומדאיגים הם הקולות המספרים על היסטוסיהם על בעלי הון, בעלי נסיון כלכלי ולכלי ובעלי יזמה מחוץ לארץ, להעביר את הונם ואת אונם לארץ. על הממשלה למהר להבהיר את דרכה, הלכה למעשה, כדי לעודד מחדש את הרגשת הביטחון, שאמנם יש הצדקה לאמון, אשר כל המשתף את עצמו בהונם וביכולתם בבנין המדינה, צריך לרמוש אותו ושואו יכול לקוות לבנות ולהיבנות גם יחד. התכנית הכלכלית שבמצע היא אמנם כוללת מאד ומבטיחה דאגה וחשומת-לב לכל — אך העיקר הוא המעשה. דובר פה על בוררות חובה, וברצוני להעיר הערה בענין זה. אם בין השאר מובטח חופש השביתה, יש לדעת ששימוש יתיר בחופש זה עלול ועשוי לגרום לחופש השביתה, ושניהם כאחד עשויים לזעזע את משק המדינה ולהרע לו. — וכאן אין די במנגנון תיווך — ורצוי היה, שהממשלה תחליט על בוררות-חובה שתחייב את כל המעוניינים לקבל את ספקי-דינו. זכות השביתה היא אמנם מוכרת בעולמנו, אבל אל נחשוב זאת לאידיאל שיש צורך בו, כי יש בה מן הכלל: „כל דאלים גבר“ ואולי הגיעה כבר השעה לעלות עוד שלב אחד ולמצוא ב"יתדן הראוי לאימון, שיפסק בשאלות סכסוכי עבודה ע"פ צדק יושר, — ויש ליצור את החוקים שיאפשרו פעולת ב"יתדן כזה או בוררות-חובה. — הרכוש ושימושו נתונים לשלטונו המלא של החוק ובית-המשפט; שכר-הידיה מוגבל לפי החוק, המסחר ביבוא וביצוא הוא לפי שינויות הממשלה, כן השימוש ובטיב זה, ובצדק הציעה הממשלה בתכניתה פיקוח על מחירי תוצרת הארץ בתעשייה ובחק לאות ועל מחירי ההובלה והשירותים ועל צימצום שיעורי הרווחים ודמי התיווך המופרזים, — ובתנאים כאלה הגיעה השעה גם לשכר-העבודה שיעמוד תחת מרות החוק.

המשרד החדש לחינוך ולתרבות, והבטחת חינוך חינם לכל ילדי ישראל מתקבלים ברצון. מימי שמעון בן שטח, שהתקין בתי-ספר ציבוריים בירושלים ואיפשר לפנות לכל ילד חינוך של בית רבן ולומר לו: „פסוק לי פסוק“, שמר עמנו אמונים לחובה של „ושננתם לבניך“, ובוודאי נקיים מצוה זו במדינתנו המתחדשת בהידור מלא. עלי להזכיר כאן את העבודה החינוכית הרבה, שנעשתה בישוב עד להקמת המדינה, ושלמורחי חלק מכוונת בה. אנו רגילים לשבת ולכבוז, ובצדק, את חתיקי ההגנה — כן ראויים לשבת ולכבוז חתיקי המחנכים ועסקני החינוך. אלה ואלה הכינו לנו את צבא ההגנה-לישראל, אשר רוח ישראל בו. בין חתיקים אלה גם המזרחי, וזכויות לו שרכש אותן בפעולה ממושכת בשדה החינוך ושאינו יכול ואינו מוכן לוותר עליהן גם כיום הזה. המזרחי, לא כמפלגה פוליטית, אלא כנושא דגל התורה, דגל היהדות הדתית-הלאומית, שותף היה כל העת בהנהלת מפעל החנוך, וצריך הוא להישאר שותף כזה למעשה בגוף הציבורי שינהל את החינוך, כי אחרת אין הוא יכול להבטיח את המשך מפעלו החינוכי, חינוך הנוער לתורה ולתעודה.

אלה, שטוענים לחינוך אחיד, ברצוני לומר, שבמדינה שהחינוך של הזרמים השונים יחזור ויתקרב לצור מח-

ביים, אשר חלק ניכר שבהם בוודאי לא רצה במלחמה זו, אלא שלא היה בהם הכוח לעמוד בפני ההסתה והאימונים של מנהיגיהם את כל ושלטי אחיהם בארצות השכנות, שהביאו עליהם את כל הרעה הזאת, אם כי אנו, היהודים, ידענו במשך שנות הגלות הארוכות שלנו סבל מהו, ובתקופת המלחמה האחרונה ראינו שישה מיליון מאחינו היקרים מועלים על המוקד — נהרגים, נשחטים, נשרפים ונקברים חיים, לעיני העולם הנאור כביכול, ואין מרשיע להם, — אין אנו מכבידים לבנו מלחריגש את סבלם של הסובלים. רוצים אנו לראות את עזריאל ישראל כאורחים נאמנים בישראל, שימצאו במדינתנו את אשרם, ובנאמנות זו יבינה גם הגשר בינינו ובין המדינות הערביות השכנות, שרצוננו לחיות אתן ביחסי שלום כנים — לחועלתן ולתועלתנו אנו.

הרבה דובר כאן על מדיניות-חוק, ומורגשת התרועועות בין הסיעות השונות — בעיקר השמאליות — על הדרך אשר עלינו ללכת בה. ארצנו השוכנת על צומת דרכים, דרכי-עולם, מאז ומתמיד, — מימי ראשית התחבורה בשיירות גמלים ועד האווירון של ימינו אנו, — שולטלה לא פעם בימי קדם בין האוריינטאציה כלפי מזרח והאוריינטאציה כלפי מערב, בין הצטון והדרום, אוריינטאציה מדינית ורוחנית גם יחד; ויורשה לי לצטט באזני הממשלה וחברי הכנסת פסוק, שהזכרתי לא פעם בדיונים על נושא זה. ירמיהו אמר במצב פוליטי, הרומה למצב שבימינו אנו: „ועתה מה לך לדרך מצרים לשנות מי שיחור ומה לך לדרך אשור לשנות מי נהר“. נלך גם כיום בעצת הנביא האלוהי ונטה אוון לאזהרתו ונישמר מלהיגרר אחרי גוש זה או אחר, ותוך שמירת עצמאות מדינתנו — עם סגולתה הגיאופוליטית המיוחדת — נשרת שירות רב וגדול את שלום העולם, שכולנו נכספים לקיימו ולשמרו.

תכנית הפיתוח תופסת את המקום המרכזי והעיקרי במצע הממשלה — ובצדק! גם לירושלים נועד מקום נכבד בתכנית פיתוח המדינה, אך רק במובן הכלכלי, — ולבי לבי לירושלים, עיר הקודש, הבירה הגניזתית שלא הזוכרה בחלק המדיני של המצע. בוודאי גם הממשלה מצטערת על המציאות המרה שמונעה זאת, ואני תפילה ותקווה שנעלה עוד את ירושלים על ראש שמחתנו — שמחת היצירה של המדינה.

הישוב נבנה בחלקו, בעיקר בחקלאות, על יסוד המשק הקיבוצי, אך המדינה בתור כזאת אינה יכולה להיבנות אלא בשיתוף עם, — וזו הרוב הגדול מודרך ע"י הזימה הפרטית. יזמה זו, שהיא גורם בונה רבי-הכוח, המבוסס על טבע האדם, אין לקפחה, ועל הממשלה לעזור לה בכל, לא פחות מאשר לזימה הקיבוצית. על יסודה של פתח-חוקה של יהושע שטמפר וחבריו הוקמו דגניה ועין-חרוד. ההון הפרטי, שהוא כן נחוץ לנו לפיתוח הארץ, ימצא עירוד לא בהכרות בלבד, אלא במשטר כלכלי צודק, שאינו מקפח אותנו לעומת ההון הקיבוצי, ושומר על תנאים שווים לכל לשם פעולה והתפתחות. גם לדעתנו ימצא המאבק הצבאי, בנשק, (שאוילי הגיע לסופו, אם כי אין זה ודאי) את המשכו במאבק כלכלי, במשק, בזונה האחרון ניבחנו לא פחות מאשר בראשון, שקדם לו, ובעיקר ניבחנו בקליטת עולים.

אמנם, כוח היצירה של העם כולו, שהתעורר עם תחינתו המדינית, מסוגל להתגבר על כל הקשיים וליצור בסיס לקליטת עולים רבים — קליטת כל היהודים הרוצים לעלות, ואני מאמין שירצו לעלות עוד בתקופתנו לא רק

ישיבה י"ב, ט' אדר תש"ח (10 מארס 1949)
— דיון על הרכב הממשלה ותכניתה (פנקס, בן-אשר) —

למעמדות, אלא גם את הממשלה, זה לא ייתכן! אך פלא בעיני, מדוע צריכים היו הדברים להגיע ליד ויכוח זה בכנסת גופה? אם כמיהתה של "מפלגת הפועלים המאוחדת" כה גדולה לבטח פועלים, עד שסירוב מפא"י מנע ממנה להצטרף לממשלה, הייתי מרשה לעצמי לייצג לה — לו היתה לי הרשות לכך — ללכת אל הבחירות ביחד עם מפא"י, ובהו היתה מפגינה את ברית הפועלים בכל נאמנותה. אמנם מבין אני שחברי מפ"מ לא ישנו את דרכם בבנין המדינה, גם בהמצאם מחוץ לממשלה ימשיכו לבנות ולהגן כמו עד עכשיו, כשם שכל אדם מישראל מחוייב לעשות זאת במדינה. אך דבר הימצאם מחוץ לממשלה מדאיג אותי במובן הכלכלי. חוששני שמפלגת הפועלים המאוחדת תנסה להצטרף צעדי הממשלה ע"י זעזועים כלכליים. ואני רוצה להזהיר אותה, שאל תשחק במשחק המסוכן הזה. התנגדותה לממשלה יכולה להיות פוליטית, אך אל נהרוס את היסוד שכולנו עומדים עליו ומצויים לבנות עליו. אל יושפעו תנאי הכלכלה במדינה על כל ענפיה, בחק"לאות, בתעשייה ובמסחר ובחוקי העבודה, ע"י העובדה שמפ"מ רואה את עצמה מוצאת מחוץ הקואליציה של הממשלה.

לבסוף רוצה אני לברך את הממשלה, שבכל תקופת הכנסת הראשונה תזכה לאמונו של רוב הכנסת ולהצ' לחה מלאה בפעולותיה. אין אנו מתנגדים כמובן להרחבת הקואליציה שתכלול גם את מפ"מ, וגם את הציר"נים הכלליים, ואולי עוד יותר, — אך מובטחני שהממשלה, כפי שהיא הוצגה לפני הכנסת, תוכל לעבוד בהצלחה גם בהרכבה המוצע, ואנו מאחלים לממשלה ולראשה מר בן-גוריון שיקיים בו: "מעשיך יקבוך".

ח. בן-אשר (מפא"י):

כנסת ראשונה! קוידתחיקה ומגמות מדיניות החוץ והתכנון החלוצי, שראש הממשלה הביאם מבית העבודה בארץ, מתמצית חזונה ונסיונה האנושי, לא זכו לדיון מפורט. נגוד עלינו פולמוס הקואליציה. ויש לי יסוד להאמין, כי הבית והעם שרויים בצער הפולי"מוס הזה, ועוד יותר בצער הפרישה משיתוף באחריות, בתקופתה המעבר מן הקרב לבנין חלוצי. ואם תתמיד הפרישה, עלול הדבר להשפיע על הבית, כגורם מחנך בחיי העם והנוער.

ארשה לעצמי לשאול את חברי מבית העבודה וה"קבוצה איאלו שאלות: לאן זה יוביל? מה יהיה? וכי פה אינם נקבעים יחסי חיים והיגיון של נפש הילד והנוער לרוב פועלי ארץ ישראל? ועוד אשאל: היכן כאן האחריות לסלילת כבישים ומגרות-הלבנון עד אילת, להעברת צנור-המים, לשיכון של מאות אלפי עולים, להגברת יסודות-השיתוף במדינה הצעירה, לבריאות העם לבריאות העולים שעברו דרך מחנות הסגר, ויש להפכם מאבק-אדם לאנשי-יצירה? האם כל התפקידים האלה, שרוב פועלי ארץ ישראל הציעו לחברים במפלגת הפועלים המאוחדת, מתירים לפרוש מן האחריות להם? וכיצד אפשר יהיה להסביר אי-פעם לילד שלא עמדו במבחן ובאחריות לתקופה של הבניה ושל המהפכה העברית?

כאן לפנינו הכרעה יסודית. מפלגת פועלי א"י, העושה את הסיון לרכו מסביב לתכניתה גם אחרים, יצרה את המהפכה המדינית העברית. יחד עמדנו בשעת היצירה של צבא החגנה וכן במפעלי ההפעלה. היא

צבתנו הרוחני, לערכי היהדות הנצחיים, לתורה ולמצוה, בה במידה נתקרב לאפשרות של חינוך אחיד בישראל. לא נוכל להסתפק באהדה אפלטונית לערכי היהדות, אלא נשאף להגשמת תכנם בחיים, על כל גילוייהם, וזהו תפקידו העיקרי של משרד-התורה.

שירותי הדת הציבוריים יספקו ע"י המדינה — הממשלה המרכזית והרשויות המקומיות — וכדרך כל שירות ציבורי, כגון חינוך, בריאות, ביטחון וכו', יש לקיים גם בשביל שירות זה משרד, המוקדש לו במיוחד. מי שעינו צרה במשרד-התורה ורוצה לראותו דווקא כמחלקה קטנה במשרד אחר, הפנים או החינוך, קשה להאמין שאמנם לבו פתוח לערכי היהדות הנצחיים. ערכים אלה הם לנו לא רק: "מקור נצחי שממנו שאב עצמו בכל שנות הגולה והשיעבוד אמונה בעתידו וה"השגת חירותו", כעין באר עתיקה ששוחים ממנה לפע"מים מים זכים כמרפא לנפש, — אלא תורת חיים הם לנו, שנחיה בהם, כי הם חיינו ואורך ימינו, הם בעצמם ולא רק בתורת האמצעים למטרה, אם כי נשגבה, ערכי היהדות הנצחיים הם לנו כמורה הטהורה אשר דמותה קבועה בסמל המדינה — ומשרד-התורה הוא בחינת הכהן המטיב את הנרות במנורה.

לא פעם הוזכר כאן בוויכוח ענין "משפטי האי" שות", והרגשתי בטעויות הרבה שיש בגישה לענין נכחד זה.

התא המשפחתי הוא יסוד התרבות האנושית, ולנו המשפחה היא מוסד מוקדש אשר חוק לאומי לנו להגנתו — חוק התורה, דת משה וישראל, ומי יעז להרים יד על אבן-יסוד זו של חיינו בלי לחשוש לפגוע בבת-יענה של האומה? האם אין חוששים לפלג את העם לפלגים שאין חיתון ביניהם? האם זה יהיה ההמשך של התחלת קיבוץ-גלויות, שזכינו לו אחרי השמדת יהדות אירופה, — שנהיה לשני עמים בארץ? ומה השאלה הזאת בעצם? הרי אין אים תרבות, שיחשוב שאפשר לקיים חברה אנושית בעלת אמה רבותית בלא חוק משפחה. והאם באמת יש מי שחושב להמיר את חוקי האישות שלנו, שהוד קדושה עתיקה חופף עליהם, בחוקים שניקח בהשאלה מעמים אחרים או שנבדה מלבנו? האם אנו כאן נחליט על פסולי קרובים לנישר"אים, ודברים דומים, שלא כפי שדת משה וישראל קבעה אותם בשבילנו? לא, אחי! אל תרעד! אל תגעו בקודש — כי בנפשנו הוא!

ובסיום דבריו תרשו לי הנותן לחיכוך הבין-מפלגתי, שהיינו עדים לו כאן. בשעת ארכות את שלשום, אתמול והיום — במשך שעות ארוכות את דברי הוויכוח הפולמוסי בין מפ"מ ומפא"י, היה לי הרשעם, שמקומם הנכון של דברים אלה הוא לא כאן, אלא אולי בוועידת הסתדרות, שכנראה עומדת להתכנס בקרוב. ובכל זאת ברצוני להשתתף בוויכוח זה בכמה הערות בענין הנוגע לממשלה כולה וגם לנו בתוכה.

מפ"מ דרשה ממפא"י, כפי שהבנתי מדברי המתווכ"חים, ברית פועלים בממשלה כתנאי להשתתפותה; ומפא"י, או ראשה מר בן-גוריון סירב. יבורך מר בן-גוריון על סירובו זה, כי לו הסכים, היו נוצרים שני סוגי חברים בממשלה, בעלי-הברית, שהם בעלי מעמד גבוה, כעין אצילים, מזה, וחברי ממשלה נחות-הדרגה, שלא זכו להיות חברים בברית נעלה זו, מזה. אינני חושב, שבבית הזה היו נמצאים חברים המוכנים לקבל על עצמם תפקיד כזה של חברות נחות-הדרגה בממשלה! נראה ששאיפת מפ"מ היא לסלג לא רק את העם

בשמחה לכל גלויי-ידידות, אף כי היו שראו בדבר מעין יחסי-ממסד מיוחדת בינינו לבין ברית המועצות. לא נהסס לקבל כל-יעבודה וכל-ההגנה ממי שיחנם לנו. אני לא אינור. בשוחני, שחברתנו גולדה מאיר-סון לא חיה מתגוננת לקבל מלווה בטרסקטרוים, באיור רבים ובטאנקים, אילו היה במוסקבה איוה שהוא סכוי לכך. ולא נהסס לקבל כל-יעבודה, הנחוצים להתישבות ולבנין, אם אמריקה תתנם לנו.

היסוד השני במדיניות-החוץ שלנו — אי-כפירה באי-רצון האומות המאוחדות. לא אגיד, אוריניטאציה על אירגון זה, אך אנו לא נהיה הראשונים שניידה בו אבן, רעיון זה מושרש בתנועת-חירותנו מבחינת המסורת שלנו וגם מבחינת התפיסה של הערכות הבינלאומית. לא רק משום כך לא נבעט באירגון האומות. מצפוננו נקי כלפי ארגון האומות המאוחדות, אף-על-פי שהארגון העמדינו לא-פעם בנסיון חמור, לא ננהה כאיש הגליל שאמר: מי שלבו טהור, יידה בו אבן, מתוך מיטב המסורת המדינית והשיקולים המדיניים הראיליסטיים נהיה האח-רוגים ליידות אבן באירגון בינלאומי זה.

וכן לא ניגזר מנסיון של משא-ומתן עם מדינות-ערב. זהו נסיון רציני וחשוב. הדבר מחייב עונו כשם שהמלחמה בפולשים חייבה עזירות ואחיות. אנו רוצים להיות אזרחים בכל החבל שבסביבנו. בכל תקופת-שלום שמתבוא, נוכל להגביר בה את כוח-ההגנה שלנו. כל עלייה בכוחנו — יש בה כדי לחשל את האומה לקרב. ואנחנו מצויים לומר לעמי ערב: כל עוד שהשלום מבוטס על פיתוח וקולוניזציה, ואין לכם סכוי לכבוש אותנו ולהשתלט עלינו, ואם גם לכם יש ענין בפיתוח המזרח התיכון, אין סיבה שלא נוכל ללכת יחד. כמובן, שזהו נסיון צנוע. הדבר מחייב עזירות וגם שאריות-טעיה שאיננה חד-דדית מחייבת עונו. היתה השפעה מדינית רבת-תוער לכבושי צבא-ההגנה לישראל. צבא-ההגנה לישראל שימש יסוד להתקדמות דינמית במדי-ניות-החוץ שלנו. אילו אספנו כאן את כל החומר והתערות של מדיניות החוץ שלנו, החל מ-29 בנובמבר 1947 ועד היום, כי הרי אפשר היה להווכח שאף-יום ואף-שעה לא עמדה מדיניותנו במקום אחד, הן ביחסי עמים, הן בשאלת גבולות וכן בכל הבעיות הסביכות, שהוצבו לפנינו. מטרנתו היתה להפריע, ככל-האפשר — להת-לכדותה של קואליציה ערבית נגדנו וכן להפריע להת-לכדותה של קואליציה אנגלו-אמריקאית נגדנו, ובעת ובעונה אחת למצוא דרך לרוסיה וגם לאמריקה. זוהי אמנות וגם אמונה. כאן נחוצה השראה וגם הבנה להווייתה של אומה, שיש לה ידידים ברוסיה וגם באמריקה, ומחובתה לצלל אפשרות כלשהי לשם גיוס כוחות לצדנו. המלאכה אינה קלה. במסורת הדיפלומטית ובקווי המדיניות הושגו הישגים, שהם בעיקר, הישגיו של הפועל באומה, אשר ייצג את האומה הזאת מעל במת המדיניות הבינלאומית.

ועוד זכות אחת למדיניותנו, לפי דעתי, זכות מכ-רעה היא שידענו לעמוד בנקודות-הספר הקיצוניות שבגבולות ארץ ישראל. זכור עמי החסד לשר החוץ, עוד בטרם היה צבא-ההגנה לישראל, בהיאבקתו לנקודת, כגון: מסדה ואילת (עקבה בלע"ז). ובטרם הפך צבא-ההגנה לישראל לכוח כובש חתר מתוך רצון עז ומוחלט להגיע לקוטב הדרומי של ארצנו הקטנה, אף כי הגויים ראו בעין רעה את תכניתנו להפריד בין ארצות ערב. אמרנו: אנו רוצים מוצא למפעל-יעבודה, אנו רוצים להיות

אחראית להם. ואם יש יחס של כבוד לסוברניות של הסתדרות העובדים, הרי עיצוב-הנסיון וריכוז-האומה מסביב לתכנית הזאת היא תכנית בית-העבודה, תכנית ההסתדרות. הענין המכריע הוא העובדה שהוצע שיתוף בבנין חיהה של החברה החלוצית בארץ. רשאי רוב פועלי ארץ ישראל לטעות וגם להיות אולי קצת פחות „גינטלמני“, אבל הדברים האמורים הם יותר חשובים בהיסטוריה מסגנון של מ"מ. כאן קובעים תקדימים בהתפתחותה של הארץ, את יסודות המהפכה העברית ותוכנה החלוצי.

מדברים על רוב ומיעוט. רוב מתאכזר תמיד למי-עוט. אין אנו רוצים ביחסי רוב ומיעוט, כי אם באיחוד. אני אומר זאת, למרות שחברי מבית הקבוצה בארץ, איש משמר העמק, ניסח פה ניסוח שאינו קרוב ללבי. אני מאמין באיחוד וכן אני מאמין שיש רק מולדת אחת לאומה. אני רוצה להיות אתו במפלגה אחת על אף כל הניואנסים הלשוניים המפרידים בינינו. אם ישנם ניגודים במדיניות-החוץ, הרי, בעיקרם, הם כאלה, היכר-לים להיות גם במפלגה אחת. אבל השאלה היא מי פרש? אנו עומדים כאן בפני עובדה. ואני אומר גם עכשיו לחברי קבוצה, הדרך פתוחה לנסיון הרציני והגדול של שיתוף בחיכוכו ובביצוע המהפכה החלוצית באומה. המדינה היא רק כלי ומכשיר, מנוף למהפכה חלוצית באומה, זהו רק שלב. בלי הקסם המוסרי של האדם העובד לא נלוש ולא נעצב את האומה. היינו שותפים לכבושים צבאיים — כיבושו של האדם בתוכנו חשוב יותר.

יש מקום לחרדה בקשר לעלית הפועל לשלטון, לגורלו של הסוציאליזם בתכנית לבנין האומה והמדינה. זהו נסיון שלא עמדה בו שום מלגת פועלים בעולם — לפי דעתי — לא רק באנגליה, אלא גם לא ברוסיה. מדינה — זהו נסיון ששום תנועת-גאולה לא עמדה בו. אולי רק בזכות התוכן הקולוניזטורי של תנועתנו נעמד בו. ויש לי חרדה בקשר לזה. אני רוצה באיחוד ובשיתוף כדרך לאיחוד. אני חרד להתגבשות הניגוד התהומי בסוציאליזם העולמי, שאם הביא אתו נצחון בשום ארץ ושהבוא את העולם ליד משטר בלי אינטרנציונל סוציאליסטי. ומעל הבמה הזאת אני רוצה לומר שאני מאמין באמונה שלמה, בתור איש היודע את נסיון המכאובים הפנימיים בכיבוש האדם לחיי קבוצה ומשטר של עבודה חפשיית — שיש דרך לא להרדרד במדרון הניגוד העולמי, אשר כל באיה לא שבו.

אשר למדיניות חוץ, על נושא זה דיברו יותר ואילו בשאלות התיכונן החלוצי של הארץ דיברו פחות. מה היתה דרך מדיניותנו? ישנה מסורת דיפלומטית חשובה, כשרונות מאד, שהישגה הישגים גדולים. אך ישנה גם מדיניות שאיננה ענין לקוניקטורה, כי אם למדיניות אורגנית לאומה קולוניזטורית ומכנסת גלויות. מהם יסודותיה של המדיניות הזאת מבחינה שלילית?

יסוד ראשון: אי היגזרות מכל עזרה בעולם. קבלתי בשמחה את הופעתו של נציג מוסקבה באספה המכוננת בירושלים. ראיתי בזה גילוי מעודד. לא אנו מהופעות כאלה. אומר יותר: אני מצפה ליום שבו תודיע רוסיה, שהיא מפקידה ביידינו, וראויים אנתנו שיפקידו ביידינו, את המקומות הקדושים שלה בארץ, כדי שאנו נשמור עליהם, ושלא יתהווה רקע לניגודים בינלאומיים דתיים לא בצורת אלה בבית לחם. קבלנו

גדולה מכפי שמקובל בעולם. האידיאל — הוא הנותן את ההשראה. מן הצורך ליצור מיד תנאים ראשונים, הנחוצים לקיומו של האדם העובד הפשוט המתישב בארץ ישראל, אם אי-אפשר לתת מיד למשפחה עובדת דירה בת 2-3 חדרים, יש לבנותה כך, שכעבור שנה או שנתיים אפשר יהיה להוסיף חדר או שניים. עלינו ליתן לפועל תנאי-חיים כאלה שבהם יוכל להעלות את הפיריון בעבודתו. אנו יודעים, כי המדינה שלנו והפועל בתוכה עומדים בפני אותם הנסיגות החמורים, שבפניהם עומדת כל מדינה אחרת: קסמי סימבוליקה משיחית והירארכיה אדמיניסטרטיבית. מדינת וצבאית. אנו רואים אידיאל באדם עובד בן-חורין, שאין לו הנטייה לטפס על סולם-ההירארכיה, לא הצבאית, לא המדינית ולא האדמיניסטרטיבית. התריס בפני פיתויים יעלה, הוא הקסם של העבודה החפשית והחירות שבעבודה.

הננו בחזקת מנוף להמפכה עולמית, כלי ושלב בדרך לחירות האדם העובד. לחירות זו דרושים גם תנאי-נחיות ותכנון. מן הדין שהתכנון יהול על כל צורות של היצירה החפשית, על קיבוצים ועל מושבים כאחד ובנידון זה אין בעולם מולדת שניה כארצנו. על המדינה לשאוב את נסיונה מכל צורות-החיים האלה. העולם חייב לדעת, כי אנו אומה קרבית. וכי אין אנו מסתפקים ביחידות טופוגרפיות-נפשיות, כגון: אנשי עמק-הירדן או הנגב, אלא אומה קרבית. לקראת התישבות. כן דרושה פחות התגארות. יש לכוון בממדים רחבים מאד גם את מפעלי ההון הפרטי במידה שאלה משתל"ים בתוך התיכנון הסוציאליסטי של הדור. הדבר הנחוץ הוא להתקין את מפת הארץ לאוריה ולהקים אזורים-אזוריים של עבודה חפשית, הן במתכונת של הקבוצה והן במתכונת של המושב. ויש לבנות את האזורים כך, שישמשו דוגמה לצורת-חיים, שבה לא אחד יכול למגז בתוכו את כל כיבושי הטכניקה והמדע עם פיתוח האדם החפשי, האמנות והספורט, וכן לפתח את הכוחות היוצרים בילד לפי מלוא-היכולת של הדור. כי אין לנתק את האדם העברי הסוציאליסטי שלנו — כיבוש-השימון, איננו מחזיש בוה ולא כלום. התיכנון דלור זהו המשך למסורת החלוצית לבנות את ההתישבות הארצישראלית, גושים גושים מהגליל לעמק-הירדן ולגוש גוריס ומשם לאזורים חדשים בגוש בית-שאן ולנגב. כשאנו מדברים על תכנית ארבע-השנים, מן הצורך שיהא ברשותנו פוטנציאל אנושי בשביל התישבות חדשה ומן הצורך שלאדם היהודי ולנוער היהודי יקסום משהו בארץ, מלבד סמלי-מלכות — חדות-היצירה של מלכות-העבודה.

כשילוב עם עיקרון-העבודה מן הצורך לעודד את זרימת ההון היהודי לארץ, לחלוק באזורים השונים, לקבוע את מקומו בארץ וליתן לו את העזרה הדרושה, כאשר עתיד בנו של היהודי האמריקאי העשיר — כאן, והוא שיהיה יורשו של ההון היהודי הלאומי, מן ההפכה לרכז את רוב האומה מסביב לתכנית הישוב, שהיא תכנית-הדור.

וכעת רוצה אני לשוֹב-לנקודת-המוצא לשאול: מנין נשאב כוח ליצור אומה חדשה ומדינה חדשה בלי הסוב-רגיות של תנועת הפועלים הארצישראלית בתוכה? איני מתפלא, שמעל הכמה הזאת נשמעו בירורים, הנשמעים גם בוועידת ההסתדרות הכללית. ההסתדרות היא הגרעין של האומה העתידה. טבעי הדבר שמחובת המדינה להאדיר את כוחה של ההסתדרות בבנין האומה, וטבעי הדבר שהמדינה תהיה, בסופר-ש'ל-דבר, חברת עובדים

אזרחים בעולם, והפשים בקשרים שלנו עם העולם היהודי. בשעה שאני מדבר כאן אפשר שבחורינו ובחור-רוחנינו עלולים לעמוד בפני נסיון של התנגשות עם כוח ערבי, אין לי צל של ספק, כי לבו של הבית נתון לבחורים בממשלטים שבנקודה הדרומית הקיצונית. זוכר אני חסד לאיש, שנאבק על המדיניות אשר שירתה אותנו בנאמנות, עוד בטרם היה לנו ציוד ועוד לפני היות צבא-ההגנה לישראל, וזכרתו היא, שאפשר היום לשלוח ברכת „חזק ואמץ“ לבחורינו לקראת כל נסיון רציני. אנו מתקרבים אולי עתה לנסיון-התנגשות מכריע ומסובך עם מעצמות גדולות. אנו כבר הכרענו בעינינו זה, יוגד אשר יוגד, אין להאשים את מדיניות-החזק של מפלגת פועלי ארץ ישראל בהעדריצור של עצמאות בעלת-אפקים, כושר-הכרעה וקבלת אחריות, אפילו אם נקח בחשבון את קצב-הזמן. הרי אומרים, כי ישנה אמונה גדולה בארץ ישראל, אשר תכנס את כל האומה בגבולותיה. כיצד תכנס אומה זו, אם לא עלידי עמידה על כל שעל-אדמה, שבו צפונים עתידה של הארץ וגבולותיה.

כמה הערות לשאלות-החוקה והתיכנון. יודעים אנו שישנן מדינות שחקקו חוקים מסויימים, אך נכשלו בעת, שניסו לבצעם. הבעיה שלנו היא, איפוא, באיזו מידה תהיה התאמה בין החוקה לבין הביצוע, ובאיזו מידה תשובל חירות-היחיד בתוך חירות כלל-ישראל. ואשר לתכנית ארבע השנים. ברור שהמשימה להכ"פלת הישוב היא משימה, הראויה למאמץ גדול. עלי להקדים ולומר, כי התיכנון לארבע השנים הוא, בעצם, תכנון לזר, וזקוק להשראה של דור שלם. אין בכל זה כדי לקפח את זכותם של ראשונים, שהיתה להם מחשבה תכניתית ארכיטקטונית. היה נסיון של קבוצת פועלים בארץ בהשראתו של מנחם סירקין, שכתב, בעת שנכתב הספר „מדינת היהודים“, על המדינה היהודית הסוציאליסטית. היתה תכנית-לעשור, להתישבות מיליון יהודים על יסודות קואופרציה וקבוצה. אנשי „אחדות-העבודה“ הקלאסית וביניהם ברל כצנלסון, פעלו למי-זוג הקו הסוציאליסטי המודרני עם התכנית לקבוצה אוטופית. ברל כצנלסון העלה בשעתו בעיות, הנתונות עתה לפתרון, בכוחו של צבא-ההגנה לישראל ניתנה האפשרות להמפכה אגררית, כי בכוח זה שוחררה אדמה ונמסרה לרשות האומה. עלית-יהודים שעלתה על התכנון הגיע עתה לממדים, שעליהם לא חלמו בימי הועידה של פועלי ציון. אז חלמו על עליה של מאה אלף עולים מדי שנה ועל סכום של 80 מיליון לירות הנחוץ לתיכנון. עתה עברה העליה על כל המידות ההן, עתה ישנם סכומים עולמיים הון רב על אף כל הקשיים. והדבר הגדול בידינו — הלבנראטוריה האנושית של ההתישבות החלוצית, מיווג היסודות של המהפכה האגררית, של עליה המונית, של הלבנראטוריה האנושית ושל גיוס כלי-עבודה והגנה — הוא התפקיד-הרי-בולוציוני של ממשלת ישראל.

עלינו לסגל את עצמנו לכמה תנאים אלמנטריים הדרושים לביצוע המשימה — החל בשיכון הוגן עד להבנה לחבלי-הנפש ועד ראיית הנוף ועד לצירוף של הישגי הטכניקה המודרנית עם חירות רוחו של האדם. אנו אמנם אמנים, אך אי-אפשר לתכן תכנית לארבע שנים בלי השראה של תכנית סוציאליסטית לדורות. זהו סוציאליזם הנחוץ לשם ריבוי עובדי ישראל. הדבר מחייב רמת חיים ותנאי-תרבות נאותים לעובד, לאשה ולאם בישראל. משימה זו מחייבת מידת-סוציאליזם

— דיון על הרכב הממשלה ותכניתה (בן-אשר, ד. הכהן). תשובת ראש הממשלה (בן-גוריון) —

לזלזל "קלריקאליזם" מצד אלה הדוגלים בחוסש המצפון — לגבי אנשים השונים מהם באורח-חיייהם הדתיים. ואני גם מרשה לעצמי להדגיש, מתוך ידיעתי יפה את שכבות הישוב בארץ, כי אלה שהצביעו בעד חברינו הספרדים ברובם המכריע הם אנשי עבודה ועמל ומשכבות-העוני. ואין ספק בלבי, שבאיי-כוחם כאן יודעים זאת כמוני ובכל פעולתם ודיבורם ישמרו נאמנות לבוחריהם.

בהתאם לכל אלה אני רוצה לצפות מממשלתנו, שלא חלף שולל אחרי מימרות שאינן קולעות תמיד לתכנון, כמו אי-התעפפה, תאגה לכל, טיפוח האינדיבידואליזם הפרטי, בקיצור, שלא תראה עצמה חיבת ללכת בדרך של "שווי-משקל" לגבי הכל — מימרות אשר בחיי עם לעתים קרובות אינן אלא מושגים המסלפים את האמת. מותר לנו וחיבים לנו לתבוע בתוך הכוחות המייצגים את הקואליציה ולגבי העם כולו לשקוד על טיפוח בנין חברה לפי מתכונת שלנו. לבצע מפעל התיישבותי בכספי העם בלי ניצול הזולת, לבסס את הקואופראציה, לכבד את "תנובה" ואת "המשביר" על פני המסחר הפרטי. ואם נזרקה כאן המלה "סולל-בונה", הרי אדרבא ואדרבא "סולל בונה" איננו קבלן או בעל ביח"ר, שיש להתנצל על העדפתו לגבי הפרט בהטלת תפקידים ממלכתיים עליו ופתיחת דרכי ממון לפניו לשם הגשמתם וזה לא רק מפני שהוא מכשיר של רוב הציבור הבוחרים, אלא מפני שהוא הוכיח את כשרו ויכלתו בהקמת אותם הכלים שהיו מהנורבכים החשובים לבנין המדינה: כיבוש עבודה, הדרכת העולה במקצוע — והוא הפך למכשיר מלחמתי אדיר. וכל זה — מפני שאיננו רכישו של היחיד, אלא רכישו הכלל שמפירותיו נהנית החברה כולה.

ממשלתנו לא תהיה נאמנה לרצון בוחריה, אם לא תעריך את הדבר ואם לא תתווה אופי סוציאליסטי מובהק לבנין המדינה וחי העם. יורשה לי לומר עוד כמה מלים בעקבות דבריו של ידידי הטוב ובן-עירי, מר תופיק טובי. אני מצטרף לדבריו, כי במהירות האפשרית יש לחסל את שיירי ההפסד ליה, אם גם הקטנים למעשה אך פוגעים הרבה בכבודו של האזרח, לגבי האוכלוסיה הערבית שנותרה אתנו. ואין אני רוצה שיבדיר יתפרשו כאילו ביסודם של הדברים אני חולק על הגורמים שהביאו לידי הפליה זו. בתנאי המלחמה, שאנו עוד גם כיום נתונים בהן ושנקרא לה בשמה הברור — מלחמת הערבים להשמדת היהודים בארץ-יש"ר, ראל — אמצעים משטרתיים פרבנטיביים אלה היו מוצדקים. ואולם נראה לי, שלאור ההתנהגות הלייאלית והמשמעת, כמעט ללא מקרי הפרת החוק מצד האוכלוסיה הערבית, יש לחסל באזורים שונים את ההפליה.

המדיניות זו בתביעתו של מר טובי — אליגא תתפרש כתמיכה בדעתו לפתוח את גבולות הארץ ולהחזיר את הערבים שעזבו את הארץ. בעיה זו שונה בתכלית מן הקודמת, ואני בטוח כי היתן לנו עוד האפשרות בבית הזה לדרון בה לכל פרטיה.

(הישיבה נפסקה לחצי שעה)

ב. תשובת ראש הממשלה

ניהלו חברי-הכנסת את הויכוח במשך שלושת הימים האלה, מן הסבלנות ויחסי הכבוד ההדדי שהיו לשומרי עינים, איש לרעהו.

וזהי מסיבה בלתי-ריגילה, שכמוה לא היתה עדיין

בתחורין, לפי מיטב האידיאלים של התנועה הציונית ושל מפעל ההתיישבות הלאומית והחלוצית. כולנו נעמדו בפני נסיונות חמורים, ובראש וראשונה תנועת הפועלים, אם ניטול את הקסם שבאדם העובד. הפילוג בתנועת הפועלים מבזבז את מיטב כוחותינו, שועדו ליצירת-ערכים.

למפלגת פועלי א"י יש זכות ראשונה במהפכה העברית ובהקמת העצמאות העברית, ראויים הם, אנשים אלה, שיינתן להם האמון ושיופקד בידיהם הניסיון הזה. גם מפלגת הפועלים המאוחדת צריכה לשתף פעולה. יש במעשה משום כבוד. הסתדרות העובדים הנה הכוח הבונה את האומה. אנו רוצים להקים יחד מפלגת פועלים אחת, כדי לכוון בכוחות משותפים את האומה. עצמאות ישראל התחילה באופ-גינזי. אינני מקבל ביסודה את הפורמולה של ברית בין אנשי דגניה, משמר-הזעמק, עין-חרוד, יגור, נהלל בלבד. הן אלו נמשך מכל הישובים האלה עד לגושים כגוש עזרין. כל הקו עתידים להיות גוף אחד, כמובן, עם אוטונומיה רוחנית וחופש המצפון. לא ברית דרושה לנו, כי אם אחדות אורגנית לשם הגשמת התיכונן הסוציאליסטי בדורנו.

ד. הכהן (מפא"י):

כנסת נכבדה! תכניתה של הממשלה, כפי שהושמעה בפי ראש-הממשלה, לכנותה בשם מליצה, תעודה ספרו-תית, או להשמיע הערכות עוקצות ולנסות לבטלה בבקורת זולה — כל זה אינו אלא צרות-עין. נאמן עלינו האיש שהציג לפנינו את התכנית, כי נסמוך עליו, שכן כל דיבור שלו יש מאחריו כוונת-ביצוע. יתכן, כמובן, כי יש מוקדם ומאוחר בביצוע, אך כאלה הם החיים.

נואמים רבים הדגישו, ובצדק, את נס הקמת המדינה והצביעו על הכלים החדשים שעלינו ליצור לקראת בנין העם. ברגעים המעטים שלרשותי אני רוצה להדגיש, שמדינתנו וחברתנו צריכות להקים את החדש בשטחים רבים על הבסיס המוצק של הישן שהקימונו לנו בתיכונן ובהקרה עצמית, ואשר כל אלה, והאידיאל שפעם בלבנו ומורשת האבות שלנו, הביאונו עד הלום. כוונתי לבנין הסוציאליסטי של חברתנו. אינני מתכוון לבוא בדברי תרעומת על שלא הודגש במיוחד בתכנית. אין לי צורך בכך, כשם שאין הכרח ליהודי חרד להצביע על עצמו, כי יהודי הוא וכי הוא אוכל כשר. ואנמם, כמעט כל סעיף של התכנית נותן יכולת רחבה להגשים את הערכים הסוציאליסטיים המקודשים לתנועת העבודה בארץ. וב-הזדמנות זו עלי להעיר, כי הממשלה הזאת חיבת על כך, לא רק מפני שהרוב המכריע של העם בחר והצביע על צביונו הפועלי, והתמיכה תינתן גם מצד חלק ניכר של האופוזיציה, חברינו במפ"ם, אשר יום-יום נצפה שנצטרף לממשלה — אלא מפני שהממשלה, גם כפי שהיא מוצעת היום, מורכבת מכוחות פועליים מובהקים הן של מפלגתי והן של הסיעה הדתית, שחבריה הם חלוצים, אנשי עבודה וקומונה, ולוחמים המפארים את שם העם כולו. ולא פעם נצרמה האוזן מן הביטוי המ-

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת!

אביע תחילה את סיפוקי העמוק — וכולנו, כפי שאני מאמין, שותפים להרגשה זו — מן הצורה, בה

ישיבה ב"ב, ט' אדר תש"ט (10 מארס 1949)
— תשובת ראש הממשלה (בן-גוריון) —

נאמנים כל צרכם לעצמאות זו ושהם עלולים להסגיר אותה בעד נזיר ערבים אימפריאליסטי.

אני שמח גם לזה, כי אני תמיד שמח כשאני שומע שמישהוא חרד אל איזה דבר יותר ממני, ביחוד אם יש לי יסוד להאמין בכנות החרדה. אולם אינני יכול להסכים בכל לדבריו, שרק שליטים ריאקציוניים ערבים הפריעו להקמת המדינה. שליטים אלה קיבלו במשך זמן רב את עזרת מפלגתו של חבר הכנסת תופיק טובי (אינני יודע אם הוא היה אז במפלגה או לא — אני מדבר על מפלגתו, הוא דיבר בשם המפלגה) — קיבלו אותה בשעה שהכריזו על מלחמת טרור נגדנו בשנת 1936—1937. ולשבתם אר"י סיף: לא רק חברי הערבים במפלגה זאת, גם חברי היהודים במפלגה זאת נתנו את ברכתם לקאמפאניה של טרור נגדנו גם בזמן האחרון ביותר. כאן יכול אני עוד למצוא איזו הסברה — לא אעמוד עליה, אבל כשבאה הנה ועדה מטעם אר"מ, והיא נשלחה הנה לא רק על-ידי המדינות האימפריאליסטיות, אלא גם על-ידי ברית-המועצות, והשתתפו בוועדה גם שקחים מארצות הדמוקראטיה העממית, והמופתי החרים את הוועדה הזאת — נכנעה מפלגתו של תופיק טובי בפני ההחרמה הזאת. זו לא הייתה עזרה רבה לאפשר פתרון של שלום על ידי אומות העולם בהשתתפות ברית-המועצות ולהקמת שתי מדינות בארץ ישראל.

חבר הכנסת תופיק טובי טען, שלא בצדק לדעתי, שבתכנית הממשלה אין שום דבר על תיקון מצבו הקשה של הישוב הערבי במדינה. זה לא נכון — יש ויש יש שני דברים: (א) שוויון מלא בזכויות וחובות בכל הש"טחים ללא יוצא מן הכלל — בעבודה, בשכר-עבודה, בזכות-בחירה ובכל שאר הזכויות החברתיות, ה"סוציאליזם" ליות ופוליטיות. אבל יש יותר מזה: (ב) איננו מסתפקים בשוויון על גבי הנייר. אמרנו: השוואה של רמת-החיים. אנו יודעים שלא נוכל לעשות את זה ביום אחד. גם מדינות אחרות מאתנו לא עשו זאת ביום אחד. אבל אני שואפים למאמצים קונסטרוקטיביים הדרגתיים לשם הש"ט וואת רמת החיים של הישוב הערבי לזו של שאר חלקי הארץ.

חבר הכנסת תופיק טובי התאונן על הסכמת הממשלה לסיפוח החלק הערבי של הארץ לפארוק ולעבדאללה. הסכמה זאת בזויה היא. ממשלה זאת, העומדת היום בפניכם לאישור או לאי-אישור, עוד לא דנה בכלל בשאלה זאת, ובממשלה הזמנית אין החלטה כזאת.

חבר הכנסת תופיק טובי התאונן שוב על כך שאנחנו מוותרים על הקמת מדינה ערבית עצמאית בחלק השני של הארץ, גם טענה זו אין לה שום יסוד במציאות. נכון שאין אנו מסתלים על עצמנו — ולא נטיל! — הקמת ממשלה כזאת. אומר בקיצור, מדוע אין אנו מוכנים לה"קיים שם ממשלה של מפלגת חבר הכנסת תופיק טובי, כי אין אנו מסכימים להקים ממשלה כזאת במדינה היהודית בארץ-ישראל. מה דעך לא נעים לחברך לא תעשה.

חבר הכנסת תופיק טובי איננו מסכים שבמדינת ישראל תהא ממשלה זו שישנה, ולכן אין אנו צריכים להטיל עליהם ממשלה כזאת. ודאי שלא נטיל עליהם ממשלה מופתית. ובכלל מסתלקים אנו מהרעיון הזה, שאנו הושבים אותו לרעיון נפסד, אנטי-עממי — שעם אחד יטיל ממשלה על עם שני. אני בשום אופן לא היינו מסכימים שערכים משכב, בין שהם חברי המפלגה של תופיק טובי, בין שהם חברים במפלגה של מפ"ם, בין שהם חברים במפלגה של הספרדים או איוו

בהיסטוריה שלנו. נפגשו כאן בפעם הראשונה בני שני עמים. בני העם היהודי ובני העם הערבי. במושב הכנסת בירושלים שמענו את דברי אחד הצירים הער"בים, חבר-הכנסת אמין ג'רג'וריה וכאן שמענו את חבר-הכנסת תופיק טובי. ובין אם נסכים או לא נסכים לכל מה שאמרו — גאים אנו, שכך אפשר לדבר אלינו. בטוחני, שזוהי רק התחלה וכי פגישה זו של בני שני העמים תביא לפגישות נוספות בינינו. — לשם עבודה משותפת מתוך הבנה הדדית, מתוך כבוד הדדי, בשביל עצמאות ארצותינו והפחתן, בשביל התקדמות התורשים במדינתנו ובמדינות-ערב ובשביל העלאת החבל, הנקרא בלע"ז "המרת החיכוך", ולנו נוח יותר לקרוא לו ארצות-התנ"ך—ארץ-ישראל, אשור, בבל, ארם, כנען, מצרים, ערב — למדרגת מרכז גדול של ציוויליזאציה, כפי שהיה בעבר ושיאיר, כבעבר, לכל העולם ויחזק את שלום העולם.

זו מסיבה יחידה במינה גם מבחינה פנימית. פה נפגשו בפעם הראשונה כל צבעי הקשת של הציבוריות היהודית, מכל המפלגות והזרמים, הרחוקים זה מזה כרחוק מורת ממערב בעיני דת, בעיני מדיניות, בהש"קפות סוציאליזם, בכל מיני יחסים, והם ישבו — ואני בטוח שישבו גם להבא — מתוך כבוד הדדי, יקשיבו זה לדברי זה, יבחנו את הדברים לגופם ויתווכחו מתוך סבלנות, בין אם יסכימו בין אם לא יסכימו לדברים ש"ישמעו. נשמעו כאן הרבה דברים מרשים, אולם כל חברי הכנסת, בלי יוצא מן הכלל, מכל הצדדים, גילו את הדבר, אשר הלואי וייהפך ל"מחלה מתמדת" של הכנסת — סב"לנות וכבודו הדדי בוויכוח.

אין זה קונגרס, המתאסף אחת לשנתיים והוא מוכרח לברר ולגמור כל השאלות שבעולם בדבאטה גנראלית, בוויכוח כללי. וזוהי רק התחלה של ישיבות הכנסת, שתהיה פרמאונטית, תתאסף לעתים קרובות, והיו אפשרויות לדון ולברר אלפי דברים, שננעו בהם ויאלו נגעו בהם, ולכן אינני רואה מחובותי — ואני מקווה שתחברי הכנסת לא יתרעמו עלי על כך — לנגוע בתשובה זו בכל השאלות שחברי הכנסת עוררו. עוד חזון למועד. אין בזה משום התחמקות וגם לא משום זילזול בדברים שאמרו. ישיבה זו של הכנסת הייתה מוקדשת לדבר אחד, ולדבר אחד בלבד: לביורו הרכב הממשלה, למונה ותכניתה, להצ"ט בעת אמונן או אי-אמונן בממשלה הזאת ובתכנית הזאת. ולכן אצטמצם רק בדברים השייכים לענין זה בלבד.

ואני רוצה להגיד לחבר הכנסת הערבי אמין ג'רג'וריה, שאני מזדהה כעוד עם כל הדברים שהוא אמר לנו בישיבת הכנסת בירושלים, וביחוד עם הדברים ביחס לאזרחים הערבים במדינת-ישראל, וזכותיהם וצרכיהם, ובאופן מיוחד אני מצטרף בכל לב ובשם הממשלה כולה למשאלתו שהביע בסוף דבריו על הקמת יחסי-גומלין ועזרה הדדית בין מדינת-ישראל ובין שכנותיה הערביות. אם שקרא את תכנית הממשלה, ואני מקווה שקרא, הרי ראה שסעיף זה הוא אחד הסעיפים החשובים בתכניתנו.

אני גם פראתי — כי לצערי לא הייתי בשעת מעשה — את דבריו של חבר הכנסת תופיק טובי, ואני שמח לציין את הבעת אהדתו למלחמת ישראל לעצמאותה. אין זה מהדברים הרגילים בהיסטוריה החדשה שלנו בארץ. ואני מציין את הדבר הזה מתוך שמחה והוקרה. אני גם ראיתי שהוא חרד לעצמאות מדינת-ישראל, נדמה לי יותר מחברי הממשלה. אפילו אחד הנימוקים שלו להבעת אי-אמונן בממשלה הוא החשד בהם, שאין הם

שיש דברים שכל כמה שהם משתנים יותר, כן הם נשארים אותם הדברים.

אבל עלי להגיד לכם שיש הבדל יסודי בינינו וביניכם, וזה לא רק בשאלת ירושלים, אלא בכל השאלות. לנו אין אמן רב בערכן של הכרזות, דקלרציות ודקלאמציות, בין שהן על דברים גדולים וקדושים, היסטוריים וחיוניים, כמו גבולות ועיר בירה ועיר נצחית וכו', אם אין זה צמוד למעשה מחייב, יום-יומי, קשה ומפרך, ואם המעשה איננו מוליך להגשמת הדקלאמציה, לי ידועים קצת ממעשיכם בירושלים, לפני זה שצבא ההגנה לישראל חיסל את הפרישה המזוינת שלכם, וגם בפרק זה אינני רוצה להסתעף בעבר, אך מחובתי להגיד שמעשיכם אז — לא עזרו לשיחרור ירושלים, לא נעלם מאתנו, אפילו לא פחות מאשר למשורר אורי צבי גרינברג, שאנחנו עדיין לא ביצענו את החזון ההיסטורי של העם היהודי, ואנחנו מבינים שלא כל כך קל לבצע זאת. המעט שבוצע דרש עבודה מפורטת, יזעה ודם ודמים במשך שבעים שנה.

אינני נביא ואינני יכול להגיד כמה שנים יידרשו לביצוע החזון במלואו, אבל אנחנו היינו רחוקים ונהיה רחוקים מאלה שחושבים כי בדקלאמציות נמצאות או לא נמצאות, אפשר לעשות זאת. וכשאין אנו מבצעים חזון, הרינו נזהרים מלתפוש את המרובה בפניו ומלתבוע אותו מאחרים, ומלבקש שכר כאלו כבר ביצעוהו. משהו כדומני, נעשה כשאתם הייתם בחוק, בשביל ירושלים. נעשה משהו בפ"עולת, "נחשו", מארע מלחמתי שאולי שימש מפינה בשיחרורנו וגאל את ירושלים ממימת רעב ומנפילה. אני יודע מי היה שם, לא ראייתכם שם. אני יודע על מלחמות ליד לטרון אחרי הפלישה, שאלמלא מלחמות אלה ספק אם ירושלים היתה עומדת בפני הפגזה והרעשה בלתי פוסקת, ושם נשפך הרבה דם, הרבה מאד דם, מאנשי גח"ל ומבני הארץ. זה היה למען ירושלים. אני יודע מי היה שם, אני גם יודע מי לא היה שם, ואני יודע דבר פרואי, שכדי שאיזה מקום שהוא ישמש בירה למדינה, צריך שתהיה גישה לבירה הזאת. ולא היתה גישה כזאת, ואין עושים דבר זה על ידי דקלאמציות, אפילו לא על ידי שירים טובים או רעים, אלא פשוט צריך לסלול דרך, וצריך לסלול דרך לא רק ביועה אלא גם בדמים. והיא נסללה, ואני ראיית את הלוחמים ששפם את דמם על הפרכת הזאת וראיית את הפועלים שהביאו על שכמם, במורד ההוא שקראו לו "בורמה" — אוכל לאנשי ירושלים, אני יודע מי היה שם, אני גם יודע מי לא היה שם. לדעתנו, צריך להכשיר תנאים, גם כלכליים גם פוליטיים וגם שוביים, לבירה, אפילו אם איננה נצחית ועל אחת כמה וכמה כשהיא נצחית. ויש צורך במאמץ משקי וצבאי — הוא הולך ונעשה. אינני יודע מתי יגיע לידי גמר, וכשיגיע — ידע העם היהודי, ומטעם זה פירטנו מעט מאד את התכניות שלנו לגבי ירושלים. אין הכרזות נמלצות כאלה בתכנית, לא משום שירושלים חשובה לנו פחות מאשר למשוררים ולדבריהם, אלא משום שאנחנו מתיחסים ביראת כבוד לדבר הזה, והלואי שהמעט שאנחנו אומרים — נעשה אותו, אני רוצה להגיד: לא בירה לא או בירה, ירושלים היא חלק של מדינת ישראל, כלפי עצמנו אין שום הבדל בין מעמדי של ירושלים ובין מעמדו של איזה חלק אחר בישראל.

מפלגה שהיא, — שהם יטילו עלינו ממשלה, נילחם נגד זה! ממשלה אנחנו נקים! ולכן, אם צריכה להיות שם ממשלה — ברנע זה אין אני קובע את דעתי — הרי צריכה זאת להיות מלאכת הערבים היושבים שם, כי אנחנו מאמינים בהגדרה עצמית, בכל אופן בש"בילנו נילחם על הגדרה עצמית, ואנחנו מכירים שזכות זאת ישנה לאחרים, אם לאחרים יש זכות למדינה, חבר הכנסת תופיק טובי התאונן שאנחנו בעד בלוק מזרח-תיכוני, רוצה אני להגיד לו שזו בדותה. אנחנו בעד ברית יהודית-ערבית, ורוצני לדעת אם חבר הכנסת תופיק טובי הוא בעד ברית יהודית-ערבית או לא? סיפור על הברית הזאת, המזרח-תיכונית, של הממשלה, חוששני שהוא קבל אותו מחבריו היהודים ולפיכך אתן לו עצה אחת: אל יקבל מחבריו, הקומוניסטים היהודים, ידיעות עלינו. (מיקונים וויל-נר: מה זה? האם זו הסתה נגד קומוניסטים? זה שייך למילוה? זה מאה מיליון דולר!) אל תפסידו את הקומפלימנט שקיבלתם בראשית דברי, (מיקונים: מוחלים לך את הקומפלימנט ומוחלים לך את ההסתה). שמעתי את הצהרות חברי הכנסת פרידמן-ליין ומנחם בגין, שהם לא רוצים להצטרף לקואליציה, אני שמח לציין שיש לכל הפחות נקודה אחת משותפת בינינו: גם אנחנו לא רוצים, (צחק באלם).

נשאלתי ע"י חבר הכנסת פרידמן-ליין, מה היא האבחנה בין כוחות דיסטרוקטיביים ובין כוחות קונסטרוקטיביים, אני מצטרף להגיד לו, שלא אוכל לענות על השאלה הזאת, לא משום שאין לי תשובה, או משום שאני מזלזל בשאלה — זו שאלה רצינית מאד וראויה שתהיה נידונת כאן, ויתכן שעוד תהיה נידונת כאן לא פעם — אלא משום טעם פשוט: בשיבה האחרונה של מועצת המדינה הצעתי בשם הממשלה חנינה, הצעה זו נתקבלה פה אחד, ואינני יכול לנגוע עכשיו בדברים שהתנגדה חלה עליהם. אינני רוצה לעורר שאלות על העבר ולעשות בירורים על העבר, אך, באותו הזמן אמרנו את דברינו, ההסתדרות הציונית אמרה את דברה, תנועת הפועלים הא"י אמרה את דברה, אני עבדכם גם כן אמרתי בתוך זה את דברי, ולא אגרע אף מלה אחת ממה שנאמר אז, אבל שמעתי ברצון את הודעתו של חבר הכנסת פרידמן-ליין בסוף דבריו שהוא מכאן ולהבא רוצה לתת יד לבונים, מועצת המדינה הזאת התכוננה לכך, לתת "שאנס" לכל אחד ולדון אותו לפי מעשיו ולהבא.

שמענו כאן מאנשי סיעה אחת, סיעה הקוראת לעצמה "חירות" מסודרו של הארגון הצבאי הלאומי, הרבה מאד על ירושלים, לצערי הרב, מפני סיבות שאינן תלויות בי, לא יכולתי לשמוע את הנאום בענין זה של המשורר אורי צבי גרינברג, ואני מקווה שהוא לא יתערעם עלי שאני מעדיף להכיר אותו כמשורר ולא כחבר סיעת "חירות", אבל שמעתי את נאומו כדומני של מנהיג הסיעה, חבר הכנסת מנחם בגין, ואני רוצה להגיד לו — יען כי פרט זה אולי אינו ידוע לך, משום שהוא, עד כמה שידוע לי, לא היה אף פעם בקונגרסים ציוניים — שאני ורבים מאתנו שהיו בקונגרסים, שמענו את הנאום הזה, כמעט בכל קונגרס, יוצא מפיו של הציוני מאיר גרוסמן, ואחרי הנאום הזה באמת איני מבין על מה התפלגו, אפשר שלנואמים מסוג מאיר גרוסמן היתה יותר ידיעה בנויני הציונות, אבל תוכנם הדברים והארגומנטציה והים, לא חל על כוונתה

לקרוא ורוצה לקרוא בעיון, ואני בטוח שכל אחד מחברי הכנסת מסוגל לקרוא ולהבין, כשם שהוא מסוגל לשם מטרה כלשהי גם לערוב ולערפל את הענין. במקרה זה דעתי אינה כדעת שולחי. אינני יכול לנהוג כאן, אלא כשליח-ציבור. אנו נמשיך. איפוא, לקיים את הזרמים, אם כי בשינוי-מה. השינוי הוא בכך, שאנו קובעים בכל בתי-הספר ללא יוצא מן הכלל — בין בתי-ספר ליהודים ובין בתי-ספר לערבים, בין בתי-ספר של המיסיון, בין בתי-ספר אחר של נוצרים, בין שזה יהיה בתי-ספר של מוסלמים, בין בתי-ספר של זרם מסויים ובין זה שאינו שייך לשום זרם, — מינימום-חובה יוטל שווה-בשווה על כל בתי-ספר והרי המינימום הזה מוסבר ומרוש בתכנית. התנגדות לקיום זרמים ונשארתי מתנגדם, אבל יש לי סיפוק רב, אם כי לא לגמרי, מן המינימום המבטיח דבר אחד יסודי המשותף לכל ואין לזלזל בדבר. אכן, מבחינה עקרונית, יישארו הזרמים להתקיים גם להבא.

הרב כהנא שאל, מדוע לא הזכרתי את אבינו שבשמים. בנידון זה יש ברצוני לומר אחת ולתמיד: במ"ס יביה זו אינני מדבר, אלא על דברים שאפשר להעמידם להצבעה, והרינו בטוח, שהרב כהנא יודע שאין להעמיד את ענין הקדוש-ברוך-הוא להצבעה בכנסת. כאן דן אני על ענינים שהם ברשות הכנסת בלבד, אם כי לאחרים מותר לנהוג אחרת.

הקשבתי לדבריהם של חברי הכנסת: מיקונים, פרימינגר, יערי ופרידמן-ליין, וכולם כאחד התבאר בנוסח אחד, חוץ מענין אחד שבו קטנו יערי ואידלסון לשון אחרת. וטעמם עמהם. כלאורה קשה להבין, מדוע אינם שותפים לסיעה אחת. אך אני מכיר את האנשים לא רק לפי הנאומים שנשאו בכנסת הזאת. וברי לי, מדוע — על אף הנוסח המשותף — אינם יושבים בסיעה אחת. אני יודע אותם לפי מעשיהם מחוץ לכנסת ומד שום-כך לחלק מהם אף על ענין בקואליציה ואילו לחלק אחר יש ענין רב מאד.

אשר להרכב הממשלה, לדמותה ולתכניתה, הרי בדברים שנאמרו עלי-דינו לפני הבחירות, וכן בדברי ששידירתי בשם חברי ובוחרתי לאחור הבחירות, אמרנו שאנו רוצים להקים ממשלה של ריכוז קונסטרוקטיבי, של כל הכוחות הבונים, מפ"ם ועד הציונים הכלליים. יש שהתלהבו יותר ויש שהתלהבו פחות, אך לא נתתי קלתי בהתנגדות פרינציפיונית לדבר בין המפלגות האלה. והריני מצטער, אולי יותר מרבים, ששתי מפלגות אינן שותפות בקואליציה. עם פירסום התוצאות של הבחירות, הוטלה עלי על-ידי נשיא-המדינה השליחת להקים ממשלה. עז היה רצוני להקים קואליציה רחבה, ואם נכשלת הרי זה משום שחסר לי, כנראה, הכשרון הדרוש. בשעה שקיבלתי עלי את השליחות, היה לי ברור, כי איני יכול לפעול כ... בתוך שלי, אלא כשליח בלבד.

רציתי בכל-כוחי להקים ממשלת-קואליציה רחבה, אף אם הדבר היה כרוך בויתורים ובפשרות, אך בתנאי אחד: שלא למעול ברצון הבוחרים ובאינטרסים החיוניים של המדינה. אני מצטער מאד, ששתי מפלגות, אשר שיתפו פעולה בממשלה הזמנית, לא הצטרפו עתה לקואליציה. במיוחד, מצטער אני שהמפלגה הק"ר רובה לי ביותר אינה בממשלה. צר לי להיפרד מארבעה חברים שהיו שותפים בעבודה הגדולה שנעשתה בתשעת

אין הכרה בינלאומית? — הרי אין הכרה בינלאומית גם לחלקים אחרים של מדינת ישראל, ואנחנו נעשה מאמץ שתהיה הכרה כזאת. אם נצליח או לא נצליח — אינני יודע. איך אומר ידידי הרב י. מ. לוי: נחוצה סיעתא דשמיא. אנחנו עושים הכל כדי שתהיה הכרה, ומסופק אני אם הדקלאמציות האלה עוזרות לנו במ"ל לאכה הזאת.

טענו כאן, שאנחנו נכנענו ונפקרנו דברים שהצבא שלנו כבש בדם, עוג'ה-חפיר, רפיה. אין אני יכול לדון עכשיו בענין זה משום שהממשלה העומדת עכשיו לא-י שור לא טיפלה עדיין בענין, בו טיפלה הממשלה הזמנית, אינני מתכחש לממשלה הזמנית, והריני גאה על חלקי בממשלה הזמנית ועל אחריותי בענין זה. מה שעשינו שם עשינו על פי החלטה פה-אחד, מחוץ לחבר אחד, וכל החברים של הממשלה היו נוכחים בישיבה. רק זאת אומר, שאילו לא עשתה הממשלה הזמנית שום דבר חוץ מן הדבר ההוא, שמישהו קרא לו "ברסט ליטובסק" — יש לה מקום בעולם הבא של העם היהודי, מתוך נימוק אחד שאין אני יכול לצערי להסבירו הרבה: הערך הפוליטי והמורטי של הדבר.

ובטרם אגיע לשאלה העיקרית אענה על שאלות אחדות שנשאלתי בנוגע לתכנית. נשאלתי מה פירוש הדבר שוויון האשה, שוויון בזכויות ובחובות. האם המדובר בענינים אזרחיים או גם בענינים דתיים? התכנית לא נכנסה לתחום הרבנות, זה לא ענינו. השוויון בזכויות ובחובות שהכרזנו עליהן, ובקרום נגיש הצעה לעשותו כחוק במדינה שחייב כל איש וכל אשה וכל בית-דין, יהודי, רבני, מוסלמי, נוצרי — שהאשה תהא שווה בכל, בזכויות ובחובות, בעניני ירושה, בעניני מזונות, בזכויות כלפי המשפט ובכל דבר אחר. אין שום הבדל משפטי בין איש ואשה. נשאלתי בדבר גטין ונשואין, ושמעתי תרעומת מדוע באת-כוח מועצת הפועלות לא נגעה בזה. גטין ונשואין זה ענין הנוגע לא רק לנשים, כי לא רק נשים נישאות, גם גברים נישאים, ובכן, ממשלה זו איננה מוכנה להכניס חוק על גטין ונשואין לא-דתיים. משום שגטין אזרחיים לא-דתיים עלולים ליצור בשעה זו פרץ גדול בבית ישראל, ואנחנו חושבים שיש לנו ענינים הרבה יותר חיוניים לעסוק בהם עכשיו כגון עליה, שיכון והתישבות. נניח את הסכסוך הזה לזמן אחר. אנו יודעים שיש יתרון לבלתי דתי על הדתי בענין כשרות; לדתי יש רק ברירה אחת — לאכול כשר, לבלתי דתי יש שתי ברירות — לאכול גם כשר וגם לא כשר, הוא הדין בעניני נשואין. ואני רוצה להגיד כאן, לא בשם הממשלה אלא בשם מפלגה אחת בממשלה, המפלגה שיש לי הכוח להימנות עליה: היינו נוקטים את העמדה הזאת גם אילו היתה החזית הדתית באופוזיציה, כי איננו חושבים שעכשיו השעה לפתור שאלות אלה הנוקבות עד תוהם הנפש היהודית.

נשאלתי על הכשרות, ובכן יש לכם על זה תשובה בתכנית. אמרנו: אין כפייה. אבל כמו שעשינו בצבא, — ומאותם הנימוקים — ננהוג במדינה. אם המדינה תעשה מטבח ליהודים היא תעשה איתו כך שכל יהודי יוכל לאכול בו. מי שבפרינציפ לא ירצה לאכול כשר — לא נכופ אותו, יאכל לא-כשר.

נשאלתי בקשר לזרמים בחינוך ולבתי-הספר. נדמה לי, שבענין זה ישנם דברים מפורטים, וכל מי שמטיגל

בענינים החיוניים ביותר. ייתכן שהחסרנו דבר וייתכן שהוספנו. שומה עלינו לבצע את הדברים הנמצאים בתכנית. מי יתן ונצליח בה ונהיה מאושרים אם המעט יקוים במשך ארבע השנים הבאות. לפי הכרתי אם המעט שבתכנית, דהיינו: הכפלת הישוב, מפעלי השקאה, ביצור ירושלים, חוקי עבודה, שוויון האשה, חינוך כללי לילדים יהודים וערבים, זכויות האם העורבדת, מלחמה ביוקר החיים — אם כל זה יקוים, הרי זה ניח את דעתנו.

אחד טען שסעיף הבטחון הוא סתום. הוא באמת סתום, ובכוונה. — קצת לא מתוך אותו הנימוק, שייחס לי חבר הכנסת אידלסון: למען שר-הבטחון יעשה את כל העולה על לבו, והוא הביא דוגמה ממה שעשה שר-הבטחון: פיזר את מטה הפלמ"ח בלי לשאול את פי איש. אני רוצה לשאול: את מי שאלו כש הקימו את מטה הפלמ"ח בצבא-ההגנה לישראל? לא ידוע לי ששאלו את הממשלה, לא ידוע לי ששאלו את משרד-הבטחון, וגם לא ידוע לי ששאלו את הסתדרות העובדים, שאותה אולי צריך היה לשאול רשמית. בצבא-ההגנה לישראל לא נשאל איש על כך, ולא היתה שום סמכות לכך. (א. צ. ז. ל. ג. ג.): הקימה אותו מפקדת ההגנה באישור הסתדרות הציונית, אני מקווה שתגיע עוד לרשות הדיבור בענין זה, אני אדבר לפי הסדר רשמתי לי. בצבא-ההגנה לישראל לא היתה סמכות לשני המסודות האלה, כי לא היו קיימים בו.

אבל הסעיף הזה סתום במתכוון, מתוך טעמים שצריכים להיות מובנים לכל חברי הכנסת — כי אני מעוניין למסור אינפורמציה לאיוב, אבל יש שם סיג אחד: „כפי שזה ייקבע בחוק“, ואת החוקים תוכל לעשות רק הכנסת, ופרטי הדברים יימסרו בשעת הכנסת. בענין זה רוצה אני להבהיר גם לחבר הכנסת אידלסון וגם לי לכל חברי הכנסת, שסעיף זה צומצם לא מפני שלא ידוע מה לעשות, בכל אופן לעבדכם העומד לפניכם ישנה תכנית והוא גם הגיש אותה לממשלה, אבל היא תבוא בנמנה, והחוק ייקבע עלידי הכנסת.

הסברתי מדוע, לצערי, לא הצטרפו הציונים הכלליים לקואליציה. עכשיו אקדיש מלים אחדות לענין המצער אותי לא פחות משהוא מצער את מישהו פה, שחברי מפלגת הפועלים המאוחדת לא הצטרפו לקואליציה. כמו ש, היו גם פה שיחות על ענינים כלליים. הרושם שלי הוא, שהענין נכשל רק בשאלת התיקים והישיבה האחרונה, שהיתה מכלתה ושלמנה יצאו החברים שניהלו אתי מו"מ ואמרו: אם כן, הולכים אנו למועצה להציע שלא נשתתף בממשלה. — דנה רק בשאלת התיקים, אם כי תוך כדי שיחות אלה דיברנו גם על כמה ענינים אחרים, שבמקצתם אגע כה, כי הם חיוניים. (י. בן-א. ה. ר. נ.): למה אינך חס על כבוד ראש-הממשלה (?) תניח את הדאגה הזאת לי.

החבר יערי טען במקצת את הטענה של חבר הכנסת ספיר. גם הוא מדבר לא רק בשם 64,000 הברורים שבחרו בהם, אלא גם בשם 162,000 הברורים שבחרו בנו. הוא לא קיבל רשות לכך. הם לא בחרו במפלגת הפועלים המאוחדת לא מפני שהיא לא רצתה בהם, אני קובע, שמפלגת הפועלים המאוחדת עשתה מאמץ גדול מאד, ולא בלי כשרון, ולא בלי הוצאת כספים מרובים כדי לרכוש גם בוחרים אלה, אלא

החדשים האחרונים. מה הם בעצם תועה חדשים בדבריימי עם עתיק כעמנו, אך דומני כי לא היה פרק דומה לו בכל ההיסטוריה הישראלית. ואנשים שעשו יחד בזמן כזה לא בקלות הם יכולים להיפרד. על כן, חזרו אני ואמר, כי צר לי מאד להיפרד מחברים שהיו שותפים בעבודה הרבה שעשינו, וביחוד עם שנים מאלה, שאיתם עבדתי במשך הרבה שנים בתנועה ובהסתדרות ואמשיך לעבוד איתם עד יומי האחרון. ברצוני להסביר, מדוע לא יצא הדבר לפועל.

הציונים הכלליים הציגו שלש דרישות שלא יכולתי לקבל וכשליח-ציבור לא אוכל ליענות להן. לאחר ששמעו את תשובתי המוחלטת, ויתרו על שתיים מהן, ואלה היו דרישותיהם. הראשונה — שבתכנית הממשלה ייכתב, שהגשמת הסוציאליזם היא בניגוד להגשמת הציונות. בענין זה לא התווכחתי כלל עמהם ותשובתי היתה בזה הלשון: „האם הנכם חושבים שאפשר לבוא אלי בדרישה כזאת?“ הדרישה השניה שהוצגה היתה, שהחוקה תאשר בכנסת רק ברוב של שני שלישים. ידועים לי מקומות, שבהם אפשר לבטל חוקה רק ברוב של שני שלישים, אך לאשר חוקה — לאו דווקא. לעומת זה, ידוע לי מקום, שהוא סמוך לנו, ובו אפשר ברוב של קול אחד בלבד להחליט, שלא לתמוך מכספי-הציבור בילדי-עובדים, הודעתי, איפוא, להם, שאינני מוכן להסכים לכך. ואילו הדרישה השלישית, — וכפי שהתרשמתי זו היתה העיקר — שני תיקים בממשלה, הקשיתי לשאול. ההסבר לקושייה יתן, כמדומני, עלידי מר ספיר מעל במת-הכנסת. הוא טען גם הם מייצגים לא רק את 22 אלף שבחרו בהם, אלא גם את אלה מן האזרחים שהצביעו בעד מפא"י או בעד בן-גוריון, הסברתי להם, כי אם ינתן להם שני תיקים בממשלה הרי צריכים להשתתף בה, לפי יחסי הכוחות בציבור, לפחות 25 חברים. (י. ס. ר. ל. י. נ.): צידוק לקואליציה על יסוד המפתח (מפלגת) אך אין לנהוג בה לפי המפתח שאתם קובעים. (ש. פ. ר. ס. י. נ.): קובעים לפי המשקל) אבל אצלנו ישנו הבדל בקביעת המשקל. ובכן לא קיבלתי את דרישתם זו, כל היתר דים — בין שנמצאים 70 שנה בארץ ועתידי זכויות ובין שנמצאים בארץ רק כמה שבועות — כולם שווים ביום-הבחירות ולכל אחד קול אחד בלבד. עקרון דמוקרטי המקובל עלינו ואין לזוז הימנו.

מעל במת-הכנסת הכריזו נציגי הציונים הכלליים, שהמצע שלנו עלול לדחוק את רגלי ההון הפרטי, אומר, איפוא, מה שאמרתי בהזדמנויות אחרות, דהיינו, שני עודד את ההון הפרטי ואת היזמה הפרטית. מכל שכן, שהתפקיד המרכזי עומד במשך שנים רבות הוא — קיבוץ-גלויות, וזהי חובתנו כציונים, ואל ייפלא הדבר בעיני חבר הכנסת ספיר — גם כסוציאליסטים. כמו כן, אין שחר לחששו של מר ספיר, כי העלייה הגדולה שתבוא, תהיה משועבדת למפלגות ולמנגנון, ותלויה בהם. החזון הסוציאליסטי שלנו — חזקה עליו, שיש חסל כל תלות וכל שעבוד בחיי הלאום והחברה.

חבר הכנסת אידלסון ניסה בנאומו „להסיר את הלוט“ מעל תכנית הממשלה. לא ידעתי שיש לוט על תכנית הממשלה. לי נדמה שהיא כה שופה, ברורה ומובנת, ואין צורך כלל להסיר מעליה את הלוט.

נכון, שאין בתכנית תשובה לכל, ואינה יכולה להיות. יש עוד הרבה דברים חשובים, שעוד לא עמדנו עליהם. אמרנו דברים, הנראים לנו כמינימום הכרחי

מקרים היא משובשת — מתחלק הישוב לשניים: לפועלים ולבורגנים. אנחנו לא נכשלנו בקרב הפועלים. את הרוב שביקשנו מהם — קיבלנו גם לכנסת וגם להסתדרות העובדים. הם הכירו שזוהי הדרך, והם נתנו לנו את המאנדאט. אנחנו לא ביקשנו וגם לא חלמנו על מאה אחוז. ביקשנו רוב יציב. אנחנו יודעים, שהישוב במצבו הנוכחי אינו יכול להיות כולו בדעה אחת, זה יהיה מלאכותי. — אבל ביקשנו רוב, ופועלי ארץ-ישראל נתנו לנו את הרוב הזה, פה לא נכשלנו.

בין הפועלים לא נכשלנו, נכשלנו אצל הבורזואוניה. הם לא נתנו לנו את הרוב שלהם. הם נתנו את הקולות שלהם, שלדעתנו היו צריכים לתת לנו, למפ"ם — אותם 16 אלף שהם מחוץ להסתדרות — ההפרש בין הקולות שמפ"ם קיבלה בבחירות לכנסת לבין אלה שהיא קיבלה בבחירות להסתדרות. הם נתנו את קולותיהם לדעתי שלא לצורך, לרשימת „חירות“, הם נתנו את קולותיהם בחלקם הגדול שלא לצורך לרשימת החזית הדתית המאוחדת ולאחרים. אבל זהו רצונם. אנחנו לא נכשלנו בין הפועלים. אתם נכשלתם אצל שניים — גם אצל הפועלים, גם אצל הבורזואוניה. מהבורזואוניה קיבלתם מספר קטן ומהפועלים קיבלתם מספר קטן, אם אתם נוקטים את העמדה שהפועלים קובעים — או הפועלים קובעים לגביכם, רצון הפועל יקום. רוב ציבור הפועלים אישר את דרכנו, ואנחנו נהיה נאמנים לדרך הזאת ולרוב הזה.

אומרים לנו, שממשלה זו היא קואליציה עם קלרי-קאליים. ייתכן שזוהו חטא. אם זהו חטא — הרי חטאנו, ואין אנו חוזרים בתשובה. אנו יושבים בקואליציה קלריקאלית-ימנית-רפורמיסטית זו חמש-עשרה שנים בהנהלה הציונית. קשה להגיד, שקואליציה זו לא עשתה כלום, ושחטאנו לא עשינו כלום במשך חמש-עשרה השנים האלה. משהו נעשה, שהוא לברכה לעם היהודי, שהוא לברכה לפועל היהודי — מה שנעשה בשביל עליה, החייבות, חינוך, שבביל הקמת מדינה יהודית על-ידי קואליציה קלריקאלית-רפורמיסטית-ימנית זו. והפועל היהודי לא ירד על-ידי כך אלא עלה. והתוצאה של קואליציה זו שלנו: במשך חמש-עשרה השנים נעשה הפועל העברי לכוח המודרך והמרכזי במדינה.

ואינני מבין, נדמה לי שישבנו בקואליציה הקלריקאלית-ימנית הזאת יחד עם מפ"ם בממשלה הזמנית. אותו הקלריקאליזם, אותם שלושת נציגי הקלריקאליזם היהודי — הרב פישמן והרב לוינ' ומשה שפירא — ישבו עם מפ"ם בממשלה הזמנית, אלא ששם היה גם הימין הבורגני שעשיו איננו. ואני אומר למפ"ם: אין להם שום יסוד להתחרט על כך, וכל ימיהם יתגאו על חלקם בממשלה הזמנית הזאת של הקואליציה הקלריקאלית-ימנית. מסופקני, אם יש להם זכות יותר גדולה מזו. אולי יגידו כאן: זה טוב, אם יש רוב פועלים או רוב סוציאליסטים, אך לא היה רוב פועלי או סוציאליסטי בממשלה הזמנית! רוב פועלי יש עכשיו, רק בממשלה הזאת — או הפועלים היו במיעוט, פועלי ההסתדרות — כי אני מתיחס גם אל הפועל המזרחי כמו אל פועל. אני אומר: אליבא דידם היינו במיעוט — והם ישבו, והיה רושם שאינם רוצים לצאת משם.

אבל הם ישבו לא רק בממשלה הזמנית, שהיתה קואליציה קלריקאלית-ימנית. אני נלחמתי ברביוניזם לא פחות

שהם לא נענו להם. היתה להם הברירה להצביע בעד מפלגת הפועלים המאוחדת, והם לא הצביעו בעדה. ואני מבקש מהחבר יערי שלא ידבר בשמם. אני מאד רציתי ש-64,000 הבוחרים שלו יצביעו בעדי ובעד חברי, אבל הם לא נענו לי, ואין לי שום רשות לדבר בשמם. אנו חיים בארץ של בחירות ולחופש בחירות. אין אנו חיים במשטר — אולי זהו משטר אידיאלי — שבו מאשרים רק רשימה, המוצעת על-ידי מפלגה אחת ויחידה, שלה ניתן להתקיים במדינה. אצלנו בוחרים, יש ברירה: רוצים — בוחרים באלה. רוצים — בוחרים באלה. לבוחרים היתה הברירה, הם מספר מסויים, לא פחות ולא יותר, בחר לבחור בכפ, — דבר-נא בשמם. אלה שבהרו בנו — תניחו לנו לדבר בשמם.

ואצלנו יש עוד דבר, במידה שזה נוגע לנו. אין אנחנו מציעים רק אנשים ואיורים: בחרו באנשים ותנו להם „קארט בלאנש“. אנחנו מציעים דרך ואומרים: אנו רוצים שתבחרו בדרך הזאת, אם תבחרו בנו, נלך בדרך הזאת. ואנו מדברים בשם בוחרינו. ואנו לא נוזו מהדרך הזאת, גם אם נישאר לבדנו. (י. אידלסון: לשם מה הזמנת אותנו — שנלך בדרך שלך?) אני אענה רק על השאלות שנשמעו מקודם אלה על השאלות הנשמעות עכשיו. חבר הכנסת יערי אמר, שבעצם, שתי הרשימות האלה, מפלגת הפועלים המאוחדת ומפלגת פועלי ארץ ישראל, נכשלו. (מ. יערי: לא ניצחו נצחון מלא.) אני מצטער על כך שמפלגת פועלי ארץ-ישראל לא ניצחה נצחון מלא, ואני חושב שזהו נזק גדול למדינה. היא חשבה שנחזיק רוב יציב במדינה, ביחוד במדינה זו, שהיא כמו סירה קטנה הנטרפת בגלים וידונים, וצריך שיהיה מי שיאחוז בהגה בידיים נאמנות וידע את דרכו. נכשלנו בזאת. יערי מצרף את עצמו לשלון שלנו. אינני יודע במה נכשלו הם, הם לא דרשו לעצמם רוב. (מ. יערי: רצינו יותר.) ויערי מסיק מזה מסקנות פוליטיות וסר ציולוגיות שלמות. היות ושנינו נכשלנו, הרי הם שר-תפינו לצרה, והוא מדבר בשמם ודורש מאתנו בשם כולם, והוא רוצה לחייב אותנו. על זה אני אומר: א) אנו מציעים אל רק אנשים אלא דרך, והדרך שאנו מציעים, אלא בדינו אותה ערב הבחירות ואין אנו שוכחים אותה למחרתן. זוהי דרך שאנו הולכים בה 45 שנה. בדרך זו הלכנו בתשעת החדשים ההיסטוריים האלה, ובה נלך. אין אנו סבורים שהדרך הזאת הכויבה. אנו חושבים שהדרך הזאת היתה לברכה — גם לפועל וגם לעם, וגם אילו היינו נכשלים לגמרי — את הדרך לא נעזוב, ואינני מקבל את ההיאוריה של חבר הכנסת יערי, שהיות ואנחנו נכשלנו והם נכשלו, על כן נקבל את הדרך שבאמצע, אתם תחלקו מהחצי שלכם ואנחנו מהחצי שלנו, ותישאר הדרך שבאמצע. לא, אין אנחנו מסוגלים לכך. אני מסופק אם אתם מסוגלים לכך. הדבר השני שיערי טעה בו: אין דומה כשלון שלנו לכשלון שלהם.

חבר יערי מאשים אותי ואת חברי בזה, שאיננו מארכיסטיים ושאנחנו סוציאליסטים מדעיים, אבל הוא מארכיסטי מובהק וסוציאליסטי מדעי, הוא מנתח כל הופעה מבחינה מדעית-סוציולוגית. אני מתפלל, שהפעם הזאת שתחלק ממנו התורה המדעית והמארכיסטיסטים. הוא לא ניסה לנתח מה קרה כאן. אנחנו נכשלנו, אבל לא נכשלנו בכל מקום. לפי הסרמינולוגיה שלך — ויש איזה יסוד לטרמינולוגיה שלך, אם כי בהרבה

ממישהו במפ"ם, ובצדק אין הרביווניסטים יכולים לסלוח לי, אף-על-פי שאינני משתמש כל-כך גם במונח „פאשיסטיים” — אם כי את השם הזה הם נטלו לעצמם: היתה סינה אחת בעתונם בשם „מפנקס” של פאשיסטאן, מאחד העוורים העיקריים של העתון „חרות”. הדחליל הזה אינו נחוץ לי; בשבילי השם רביווניזם היה דבר צעיר, היה להילחם בו — ונלחמתי. עד כרייך, שאפילו פעם אחת, פעם יחידה בחיי, עזבתי את הארץ לנהל את מלחמת הבחירות לקונגרס. זה היה בשנה שהריאקציה בעולם גאתה והיתה סכנה גם אצלנו שהרביווניסטים יכבשו את ההסתדרות הציונית. ונסעתי לפולין ולליטא וללאטויה לנהל את מלחמת הבחירות נגדם. ואז חל שינוי: במקום 20 אלף קולות קיבלה תנועת ארץ-ישראל העובדת 110 אלף קולות. נשבר אז כוח הייביווניזם בתנועה הציונית, כשהיתה סכנה למדינת-ישראל בקשר ל„אלטלנה” נטלתי על עצמי אחריות מסויימת, (א. בן-אלי — עזר: את העריות כבדה מאד!) — אחריות שאני גאה עליה! (א. ציזלינג: יש מי שהניע אותך לכך?) אסביר לך בהמשך דברי, חבר הכנסת והממשלה הזמנית ציזלינג, מי הניע את מי. יש לי גם חלק בחיסול הפרישה המזויינת בירושלים; והמניעה לכך לא היתה כל-כך בקלריקאליזם, כי אם מצד החבר האנטי-קלריקאליסט הגדול שבממשלה הזמנית. והוא נלחם בקלריקאליזם הרבה יותר מחברי מפ"ם, מפני שלהם יש ענינים אחרים יותר חשובים, ובניגוד לו, ועל אף ההפערות הקשות, נעשתה המלחמה הזאת בפרישה בירושלים. והדבר נעשה על-ידי הקולאציה הקלריקאליזם הזמנית. והדבר אושר גם במועצת-המדינה הזמנית, אם כי לא היה שם רוב של פועלים, — ונתקבלו נגד שלושה קולות. שלושת חברי הממשלה איימו לצאת ויצאו מן הממשלה הזמנית — ולא נרתעו, גם אני לא נרתעתי, וביצענו את המלאכה.

והיו לנו צרות לא רק מאלה שאתם קוראים להם קלריקאליזם. כאשר החליטו בהנהלת הסוכנות להילחם נגד אצ"ל, היה האיש שהתנגד לכך רוצה למנוע זאת, עוד יותר מן האנטי-קלריקאליזם. הוא היה חבר היושב בסיעה שלכם (אז היה חבר בהנהלה הציונית), ולא נרתעתי גם מההתנגדות של החבר משה סנה, ועשינו את המלחמה.

הינכם יושבים בקולאציה קלריקאליזם זמנית בהנהלת הציונית, ואין שם רוב סוציאליסטי. אני התנגדתי כל הזמן לקולאציה עם הרביווניסטים (קריאה: חוץ מן ההסכם עם הרביווניסטים!) זה היה לטובת הפועלים. אבל אתם יושבים בקולאציה פאשיסטית-קלריקאליזם! (ה. רובין: בגללכם! אתם לא הסכמתם להכניס אותנו בלי הרביווניסטים!) זהו ההבדל ביני וביניכם: אתם לא תכריחו אותי לעשות דבר שאינני רוצה. ואל תאיימו עלינו ואל תוקיעו אותנו ואל תפסלו! (מ. סנה: את המברק לא לנגוע באצ"ל קיבלתי ממך!) זה גם כן אחד הדברים שאינני יכול לברר כאן, אם יהיה צורך פעם — אברר. (ג. מאירסון: משה סנה, אל תפחיד בפייסומונים! משה סנה: אל תמתח יותר מדי בנקודה זאת). אל תוקיעו אותנו, שאנחנו עושים ברית קלריקאליזם זמנית. אני מצייני זאת לא מפני שאני זקוק לכשרותכם. גם דברים שאתם אינכם חושבים לכשר, יכול להיות בעיני כשר, והיו דברים כאלה, ובהמשך הדיון עוד נגיע אליהם. המדינה היהודית לא היתה כשרה בעיניכם ולא נבהלתי מפניכם. ואנו יושבנו בקר-

אליציה 15 שנה, ולא השתלטו עלינו ולא שינו אותנו, ואנו נהנו כאשר היינו ונדיה גם להבא אשר היינו. איש לא יזיז אותנו לא ימינה ולא שמאלה! את המקום שאנו קבענו לעצמנו בו נעמוד! זה לא ענין לערבי-בחירות, זהו עובדה במשך 40 שנה ומעלה.

אמרו לנו: הממשלה הזאת תיכשל. יתכן מאד, אני חושש מאד שהיא עלולה להיכשל, אך לא באשר היא ממשלה, אלא משום שהדבר העומד לפנינו — ביצועו הוא כמעט למעלה מיכולת אנוש. אולי ניכשל. אולם מה השמחה כאן? טענו על שלא הכינונו פרוגרמה מוסכמת בינינו ובין מפ"ם. יש לנו פרוגרמה מוסכמת עם בחרינו. אנחנו התחייבנו עליה. יערי ספר, שאנו עשינו קודם הסכם פרוגרמאמתי עם הקלריקאליזם ואח"כ באנו אליהם. זה לא אמת! וכל הארץ יודעת שזה לא אמת, כי פירסמו את דעתנו לפני הבחירות וכולם קראו זאת. אני שידרתי את הדברים לאחר הבחירות וכולם שמעו את זה, והתכנית גלויה וכולם קוראים אותה ויודעים מאין היא באה. מוכן, שרצינו לשבת עם כל השותפים; ואנחנו רק שותף אחד, וכדי להקים ממשלה יש צורך בפשרה בין כולם, ולא עם מפלגה אחת. אמנם לא בכל הפרטים מוכרחים להתפשר, אין מותרים על העקרונות.

אנחנו מכירים זה את זה חמישים שנה בתנועה הציונית. אני יודע שהיא אגף „מהפכני” בתוכנו, שאמר: כל ישיבה בקונגרס הציוני היא בגידה בפרוליטאריאט. מפני שקונגרס הוא מוסד כורי גאני, קק"ל — קרן בורגאנית. אני שמח שאין הם טוענים עוד את הטענה הזאת.

ואם מי שהוא — יהא זה שמאל ויהא זה ימין, תהיה זאת מהפכה המתגלמת בחברים יערי ואידלוסון, או קלריקאליזם המהגלם ברב כהנא ובמשה שפירא — יעמיד לנו תנאי להסתלק מעקרונותינו, לא נקבל, אפילו אם נקים ממשלה בלעדיתם או אתם תקימו ממשלה בלעדיתנו.

אני מבקש מאת כמה חברי הכנסת להזדיין במעט סבלנות ושלא יבואו בטענה, שהוויכוח הזה מקומו בוועד הפועל של ההסתדרות ולא בכנסת; כאן יושב רוב העם היהודי בארץ, ורוב העם הזה — פועלים! וכמו שאנו שומעים לפעמים וויכוחים, ואיננו יודעים איהו קשר להם ולענין הנוהן כאן, כן תתרגלו גם אתם לשמוע בכבוד וויכוח זה.

והנה הוציאו חברי מפ"ם תותח גדול: „אתם הרפורמיסטים, ואנחנו המהפכניים”. איני יודע משום מה היה צריך חבר הכנסת יערי להרחיק עדותו עד איטליה ולהפחיד אותי בסאראגאט. אינני יודע מי זה סאראגאט, לא הכרתי אותו ואינני יודע מה הוא, אם הוא טוב או רע. אבל אני מכיר את עצמנו, וגם יערי כמדומני היה צריך להכיר אותנו. אני יודע מי אנו ומה אנו רוצים, מה אנו עושים ומה יצרנו, על מה נלחמנו, מה ביצרנו ועל מה נילחם.

לא איכפת לי איהו תו תדביקו לנו. אם המלה רפורמיזם מביעה באמת את מהות תנועתנו בארץ, את מה שאנו עשויים במשך ארבעים וחמש שנה ועד היום הזה מאז המלחמה הצנועה על העבודה העברית בפתח-תקוה, כשהוכרו חרם (גם דבר זה קרה כבר) על הפועל העברי, ועד הקמת המדינה ואירגון הצבא במלחמת השיח-

ברוך — בלעדיכם, חברי השומר-הצעיר! הקימונו גדי דים יהודיים במלחמת העולם הראשונה — בלעדיכם; איחוד-פועלים — בלעדיכם; הקימונו את „החלוץ“ הראשון — בלעדיכם; נלחמנו על הקמת המדינה — בלעדיכם. הייתי רוצה שנהיה יחד, אבל אם אי אפשר יחד, אז אפשר לעשות את הדברים כאשר עשינו — בלעדיכם; היעדרכם לא יהיה סיבה לכישלון הממשלה, אם כי תהיה זאת הכבדה.

אנחנו עובדים עם כל אחד כשווים. ואנשים שעבדו אתי — ואני עבדתי במקומות שונים, עבדתי כפועל בפתח תקוה וכשומר בסגריה וכמזכיר הסתדרות-העובדים וכישיבר-ראש הנהלת הסוכנות, עבדתי עם הרבה — עבדתי אתכם כחבר עם שווה, אל תתנשאו עלינו בשמות שהנכם נותנים עצמכם. אינני יודע מהו הדבר שעשיתם אחרת ממנו וכמה זה מתגלם למעשה?

ואל יאמרו לנו: לא חשוב מה שעושים פה, העיקר מה שעושים בסדנה ובשדה. אתם מדברים אל אנשים, שהיו בסדנה ובשדה לא פחות מכם, אך גם הבית הזה מקום חשוב הוא. למקום הזה חיכה העם היהודי במשך שנים, ואתם בצדק הוצאתם הרבה מרץ כדי ליכנס לבית הזה. סיפרתם לנו שיפתחתם את הסוליה דאריות בין פועלי ארץ-ישראל. לי לא ידוע הדבר הזה. האם כך מדברים אל שליחיהם של עשרות אלפי חיילים אשר לחמו בנגב ובירושלים וברכיים ובגליל, אל שליחי ציבור גדול של פועלי התרושת ופועלי העיר? ודאי, לא תיעשה המלאכה רק פה, אבל על מנת שיוכל החורש לחרוש והיוצר ליצור, המורה להורות והלוחם ללחום — דרושה לנו עצמאות, פה היא מרוכזת, זהו הגוף הריבוני של מדינת-ישראל.

אני מבקש שלהבא לאחר שהכנסת תאשר או לא תאשר, תביע אמון או אי-אמון לממשלה, תקום ממשלה זו או אחרת — שיהיה ידובר על עניינים ולא „מאמצים להסרת הלוט“ מעל תכנית הממשלה. לא צריך להסיר את הלוט, אלא צריך להגיד מהי תכניתכם נגד התכנית שלנו, לבנין, לשיכון, למלחמה בחוסר-עבודה, לחינוך, לבטחון, למדיניות-חיוץ. ולא להפחיד! לא בקריאת שמות ולא בהכ"שלה! אנחנו לא נרתעו ממתנגדים פנימיים ותיצוינים, לא הפחד אותנו בוויין ולא הפחדו אותנו צבאות הפול-שימ, לא הפחידו אותנו החרם של מפלגת תופיק טובי כשהיה חרם על עבודתנו בארץ.

היו לנו שני ויכוחים לענין, ועליהם עוד אעמוד במלים אחרות: על מדיניות-החוץ ועל הצבא. אני לא דיברתי הרבה בפתיחתי על מדיניות-החוץ, כי אמרתי שנמשך במדיניות-החוץ על הממשלה הזמנית. בוויכוח האחרון על שמעתי בהשקפה עליה ועל-כן אומר מלים אחרות. יערי אומר: אם מדיניות-החוץ היא נייטרלית, והוא בעד מדיניות-חוץ נייטרלית, כי הרי „השתתפותנו היא הערובה היחידה למדיניות זו“. אני מופתע מהכרזת-כח, שמדיניות-החוץ שלכם היא נייטרלית. לא קראתי זאת במצב שלכם, לא במאמרים שלכם, לא בנאומים שלכם, לא במועצת המדינה ולא באסיפות-בכירות ואף לא שמעתי את הדבר בכנסת. הנכם בעד קיסרוג, שיטנה ומל-חמה קרה נגד צד אחד, ואילו את הצד השני הנכם מהללים ומשבחים, ללא טאקט וללא טעם. אם זוהי בעיניכם נייטרליות, הרי אנו מתנגדים לנייטרליות כזאת. מזהר, כמוכן, לכל אחד מאתנו למצוא פגם במשטר זה או במש-

רוך, כל היצירה והמלחמה הזאת שאנחנו אחראים לה, — אם כל זה הוא פרומיון, כי הרי אז איננו מתבייש בו. ואילו כל הנועת הפועלים בעולם היתה כזאת — היה עתה העולם אחר לחלוטין. אין אנו חושבים שאנחנו ואפסנו עוד. אנו יודעים מה שעשו אלה שבאו לפנינו לארץ. מה שהם עשו היה אולי מעט, אבל היו נחוצים לזה כוחות רוחניים הרבה יותר גדולים משהיו דרושים לדברים הגדולים שאנחנו עושים, כי זאת היתה התחלה, מעשה-בראשית. אנחנו יודעים גם מה שעשו אחרים בזמן שאנחנו לא היינו. אין אנו מתעלמים ממה שעשו האזכרים ואיננו מבטלים את מעשיהם, מה שעשה אדם כמו שיינקין, אדם כמו בצלאל יפה, איש כמו אוסישקין, בוני תל-אביב, בוני התעשייה הפרטית, איש כמו רוטנברג ועוד ועוד. לא אמנה כאן את כולם. ואני אומר זאת, חבר הכנסת ספיר, לא רק פה, אלא באסיפות פועלים לפני הבחירות להסתדרות, שידעו שאנחנו לא היחידים אשר בנינו את הארץ, שאנחנו לא היחידים אשר נבנה עכשיו את הארץ, ודרושה עזרת כל העם היהודי ודרוש הון פרטי וברוך כל יהודי אשר בונה בית-חרושת, אלא שיש חשש של ספסרות בבית ובמדידירה, והממשלה צריכה להתערב. אין אנו אומרים שאנחנו ואפסנו עוד, אך אין אנו עומדים ככלי ריק ואין אנו מתביישים במה שעשינו כבוגים וכ-לותמים ואם לחבר יערי ולחבר אידלסון התואר הזה אינו מספיק, יבחרו להם בתואר מהפכה. אבל אני רוצה לדעת, מה היא המהפכה שעשו חזן ואידלסון בארץ, מה המהפכה שהם עושים, מה היא המהפכות שלהם? יש רק ענין אחד בו הם באמת שונים: הם קוראים הידד למעצמה גדולה את שיש, בלייסקי, לשבח כמה וכמה דברים שעשתה. אבל מה היא המהפכה שהם עשו פה? מה היא המהפכות של יערי פה, בשנים שהוא כאן? ושל אידלסון — בשנים שהוא כאן? מהי המהפכות שלו, איזה מהפכות הוא עשה? ורוצים ליצור רושם שהם מגיני-החלוציות היחידים ומגיני-ההתיישבות היחידים. ואני שואל: כמה אדם כמו חבר הכנסת שלמה לביא מעיין-חרוד פחות חלוצי ופחות חקלאי ופחות לוחם מיצחק טבנקין? ובמה עשה שאלו מאירוב להעפלה פחות מאשר מאיר יערי? ובמה עשה אליהו גולומב לפלמ"ח פחות ממשנה סנה? מה הרושם שרוצים ליצור בעולם, בציבור, כאילו הם השומרים היחידים על החלוציות וההתיישבות. (ב. ר. פ. ט. ו. ר.) אין הקים אליהו גולומב את הפלמ"ח. והפלמ"ח היה אז בלתי-לגאלי. אני יודע שיש הרבה דברים שאתם נלחמתם להם — ואנחנו לא. נלחמתם למדינה דורלאומית — ואנחנו לא; זאת היא המהפכה שלכם, ונטשתם אותה. נלחמתם לנאמנות בינלאומית במשך הרבה שנים, שאמריקה וברית-המועצות ואנגליה ישלטו בה, — ואנחנו לא; והסתלקתם גם מרעיון זה. הלזה תקראו מהפכות? אתם נלחמתם על הקמת מדינה ערבית בחלק השני של הארץ — אנחנו לא. אבל איפה המהפכות? איננו רוצים לעשות שום דבר בלעדיכם, אבל עשינו כמה דברים בלעדיכם, ואני מכיר את כל האנשים שלכם לא רק מהעליה השניה, אלא גם מהעליה החמישית, ובידעי את כל האנשים אני אומר: אנחנו נלחמנו לעבודה עברית — בלעדיכם, לא באשמתכם, כי עוד לא הייתם בארץ; אנחנו ייסדנו את הקבוצה הראשונה בארץ — בלעדיכם, את הקי-הקואופרציה העובדת הראשונה — בלעדיכם, את הקי-

הגיעה השעה לכתוב את ההיסטוריה זאת עשתה הטיבה של אנשי גח"ל שאח"כ השתתפה בכיבוש הגליל, והיא שפכה דם כאשר לא שפכה אף אחת. ומדוע לגזול ממנה את הזכות הזאת, מאלה שמתו ולא נשארה להם אלא הזכות הזאת? ואת זה רצו להלביש לבוש אורגאניזאציוני, רצו להלביש מעטה מסוים.

אנא לא נותר על קווי-מדיניות-החוץ והבטחון, גם אם מיישנה יצטרך להיות מחוץ לממשלה ואף אם אנחנו נצטרך להיות מחוצה לה. והכנסת תכריע היום: או שתיבחר הממשלה הזאת או שיוטל על מיישנה אחר להרכיב ממשלה. והממשלה תצטרך לעשות מאמצים כנים ותבריים לשתף את אלה. שבגלל תיקים או טעמים אחרים בלתי ידועים לנו, לא יכלו להשתתף בממשלה. אם אפשר יהיה הדבר — תהיה בזה ברכה גדולה, לא מפני שאחרת ייכשל, אלא מפני שהכוח המגוייס יהיה גדול יותר.

לא היתה זו מליצה בפי כשאמרתי בפתיחת דברי, שאנחנו מתייצבים בפניכם בחרדה וביראה, ותרו לי לומר מלים אחדות אישיות. למי שחי בארץ היו לו הרבה ימים קשים, אך לא היה לי בחיי יום חדרות כיום ה'14 במאי — ולא מפני שלא ידעתי אם להכריז על גדינה או לא להכריז, היה ברור לי, שניאלץ להילחם ולעמוד ולהציל את קיומנו, והסברתי זאת בישיבת הוועד הפועל באפריל, לא היה לי יום חדרות כיום הזה, שהיה יום חג בתלאביב, בארץ ובעולם. ביום הקמת המדינה ידעתי שאנו עומדים בפני הסכנה הגדולה ביותר בהיסטוריה שלנו, בפני פלישת צבאות זרים לארצנו. ובשעה שהמונים חגגו ברחובות תלאביב לשמע ההכרזה על הקמת המדינה, הלכתי אני בלב כועס וחרד לפגישת עם חברי המטה, ולאנני הגיעו בשורות על פלישת האויב מכל צד ועבר: "מזרח נעים טורים, מזרח נעים טורים מפורזים נעים טורים, מזרח נעים טורים מפורזים נעים טורים", חרדתי, שומא יופיעו בשמי-הארץ מטוסי-קרב של האויב, כי לא היה לנו במה לקדם את פניהם. וגם עתה — חרדתי לא-קטנה, כולנו רוצים בקיבוץ-גלויות, ואיני יודע אם כל אחד מאתנו עושה לעצמו דו"ח, מה גדול המאמץ הנדרש מאתנו, כולנו רוצים שהנגב יהיה בידינו, ויבוא יום ויסופר כיצד כבשנו ושחררנו את הנגב. אך הוא לא יהיה שלנו, אם לא נוכל ליישב בו מאות אלפים יהודים. וכל מי שומך בנג, באו"מ או באיזה מקום אחר, ובתביעתנו לנגב, אך אינו מתייר לנו את היהודים הדרושים ליישוב, היהיה, בלא יודעין, עושה את מלאכתו של בווין, בטוחני, שאינו מתכוון לכך, עליידי דק-לראציות בלבד הנגב לא ייחפך לשטח יהודי, אלא אך ורק עליידי החיישבות היהודים רבים, שיעלו לארץ. מאז ימי-היטלר, מקננת בלבי החרדה: מנין ניקח היהודים להגשים את הציונות? ובכל-זאת אנו מצאים אותם ומביאים אותם אלינו.

הדאגה העיקרית — שיכונם של העולים, יישובם והשרשתם בחיי-עבודה — ואין לעשות את המלאכה עליידי הקמת קיבוצים וחנויות למאות אלפים עולים.

אין ברירה לעם היהודי. מי יטול על עצמו את האחריות לחיי שמונה מאות אלף היהודים בארץ, שב-עם-שמונים אלף היהודים במצרים, שבעים אלף היהודים בלבד? ומאה אלף היהודים בפרס ובארצות אחרות.

טו אחר, אך אין איש מאתנו חייב להודות עם מדינה כלשהי או משטר כלשהו. השאלה — מהי מדיניות-החוץ של מדינת-ישראל. אין במדיניות-החוץ שלנו כדי לקבוע מהו המשטר שייקבע במעצמה זו או אחרת, כשם שלא נקבע את המשטר במדינה הערבית בארץ-ישראל — אם זו תקום ואם הערבים יקימה (קיימת) ביניים של חבר-הכנסת תופיק טובי: הם יקימו אותה!) וכשם שלא נקבע את המשטר באמריקה או בברית המועצות. נניח את הדאגה הזאת להם, הם יודעים זאת טוב מאתנו. מדי-נתנו ביחסי-ידידות עם אלה וגם עם אלה, ואם אלה עוזרים לנו — נהיה אסירי-תודה ולא נשאל: מדוע לא עוררתם יותר, ואם עזרו לנו רק בנאומים — נודה להם על כך ולא נשאל: מדוע לא שלחתם לנו נשק? אם בא-כוח ברית-המועצות הודיע, כי מדינתנו אינה רוצה לשלוח נשק לא לנו ולא לערבים, אין אנו יכולים לבוא אליהם בטרוניה. ואלה הודיעו במפורש: לא שלחנו ולא נשלח נשק לא לישראל ולא לארצות ערב. וזאי שלברית-המועצות ישנם שיקולים משלה. היא חושבת על מה שטוב לברית-המועצות, ואנחנו, על העזרה שקיבלנו נהיה אסירי-תודה, וְאִיננו שואלים מדוע אין נותנים עזרה יותר גדולה. הוא הדין ביחס לצד השני. זאת היא המדיניות שלנו, ומדיניות-החוץ ביחוד בתקופה זו היא תונית בשבילנו. מדינה זאת לא היתה קמה ולא תתקיים בלי מדיניות זאת. אם נהיה אויבים של אחד הצדדים—אבודים אנחנו, וזאת חשוב אם תקראו לזה ניסיון-רליות, אנו דחינו את המדיניות שלכם, והיתה הכרעת העם והוא דחה אותה, ודאי, יש אלה אלפי פרטים במדיניות-חוץ, אפשר להיבדק, אפשר לתקן, אבל מהפרינציפ הזה לא נוזו. את מדיניות-החוץ של חבר-הכנסת משה טנה וחבר-ריו — לא נקבל, את המדיניות שלנו אישר רוב העם, אישר רוב פועלי ארץ-ישראל, ולא נעשה שום מקח ומתן בענין זה.

והוויכוח השני שהיה לנו הוא בענין צבא אחיד. ולא הייתי עומד על כך, אילו הייתי בטוח שמכאן ולהבא לא יידרש לנו צבא. ענין הבטחון לאורך ימים היא שאלת גורל של מדינת-ישראל: מדוע ואיך, על זה לא אדבר עכשיו (מ. ו. ל. ג. ד. מפני שמשפתים יותר מדי פעולה עם עבראללה). יכולות לעבור 10 שנים שבהן לא תהיה מלחמה, אך די חצי שנה או חודש של מלחמה מבלי היות מוכנים לה — ואנחנו אבודים. ובטחון המדינה אפשר רק אם העם יודע שהוא שותף שווה בהגנה והצבא הוא צבא העם וכסופך אך ורק לרשות אחת, הממשלה, והיא הקובעת, אך אצלנו הת-נהלה במשך חדשים תעמולת השחרה של הצבא ונסיון לייחס את מעשי הגבורה וכל הכיבושים ליחידות אחדות. אני רואה בזה חבלה בעלילות הצבא והנגי חרד לבטחון. ואני מכיר קצת את ההיסטוריה של המלחמה, כמו שאר חברי הבית הזה. פעולת "נחשון" נעשתה לא ע"י יחידה אחת, והמלחמה בלאטרון לא נעשתה ע"י יחידה אחת, והמלחמה בנגב לא נעשתה ע"י יחידה אחת, וכן בגליל ובירושלים ובחיפה, ואין מונופולין על גבורה ליחידה אחת. ומדוע רוצים לקרוא את הכביש החדש לירושלים על שם הטיבה אחת? והרי אני יודע את מספר החטיבות שהיו שם ושפכו את דמם, ואני יודע מי כבש את בית-סוסין ואת בית-ג'יז — אחד המאורעות ההיסטוריים, אשר אולי לא כל-כך מובן לרבים מדוע זה מאורע היסטורי, ואולי עוד לא

ישיבה י"ב, ט' אדר תש"ט (10 מארס 1949)
 — תשובת ראש הממשלה (בן-גוריון), הצבעת אמון לממשלה (שפרינצק, גרובובסקי,
 בן-אליעזר, אידלסון, פנקס, אהרנוביץ) —

קטרוג וכפיית-טובה. וכן מוקדם עוד מאד להילחם נגד כוחות עולמיים. אפשר להילחם, אך בדרך אחרת — ע"י יצירת חיים למופת, שימשו מאור לעולם כולו.

אינני מומחה לשום דבר, אינני גנרל, אינני מומחה לעיני צבא, אינני אקונומיסט ואינני איש מדע. תפקידי כראש-הממשלה יהיה, בעיקר, השקידה על הפעלת כוחות הציבור והעם לשם המטרה, שההיסטוריה הטילה עלינו להשיגה. והמטרה היא אחת לכולנו, וגם הדרך למטרה היא אחת. ולכן אפשרית קואליציה רחבה, שבה משתתפים דתיים וגם סוציאליסטים, כי על הפרק בשעה זו אינה עומדת לא ההכרעה הנראית לדתיים ואף לא ההכרעה הנראית לסוציאליסטים. זאת נאמר גם ערב הבחירות. ברי, כי בלי קבוצת-גלויות לא יהיה כלום. נחור צים קודם-ככל יהודים, יהודים עצמאיים הבטוחים בקיומם, בחירותם ובחופש ההגדרה העצמית שלהם. מתוך רצון לעשות את המלאכה בכוחות הצנועים שברשות הממשלה הזאת ולהרחיבה אב אפשר הדבר, מתוך נאמנות לדרך, על אף הקשיים בהם אנו נהוגים — אנחנו פוגים אליכם לאשר את התכנית המוצעת ולהביע אמון לממשלה, שהוצגה לפניכם.

ג. הצבעת אמון לממשלה

הכנסת גרובובסקי, וישנה הצעה שהוכנסה ע"י סיעת "חירות".

י. אידלסון (מפ"ם):

אלו שתי הצעות העומדות אחת מול השנייה. אפשר לדעת באיזו צורה אתה מצביע?

ד. צ. פנקס (החזית הדתית המאוחדת):

אני מבקש את היושב-ראש להעמיד קודם להצבעה את הצעת מר בן-אליעזר שהיא לסדר, כי הוא הציע לדחות את ההצבעה בכלל לכמה ימים. אם הצעה זו לא תתקבל יש מקום להעמיד להצבעה את הצעתו של מר גרובובסקי.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מצטער מאד, אבל זו לא הצעה מתנגדת. זוהי הצעה שאין לה כל שייכות לדחייה. אך כיוון שאחדים מחברי הכנסת תומכים בהצעת מר בן-אליעזר שהיא תוצבע קודם — אצביע אותה ראשונה.

הצבעה

בעד הצעת מר בן-אליעזר 31 —
 נגד 74 —

הצעה לא נתקבלה.

היו"ר י. שפרינצק:

נצביע את הצעת חבר הכנסת מר גרובובסקי.

ז. אהרנוביץ (מפא"י):

אני מציע, שההצבעה תהיה שמית.

היו"ר י. שפרינצק:

הצעתו של מר אהרנוביץ נתקבלה.

אם לא נוציאם בזמן הקצר ביותר? מי יערוך לנו שהם יישארו בחיים בעוד עשרים שנה? אין זה ענין לריווח והפסד. כי יש להציל את הייחאומה. העושים בעת מלחמה חשבון של רווחים? ההרווחנו כספים במלחמה? חבטנו את ראשנו בכותל והשגנו את הכסף הדרוש. החשת העליה אינה פחות דחופה מנצחון במלחמה. איני בטוח, אם המלחמה נגמרה, ואם לא תתחדש, כל המלחמות אינן קבועות ורצופות. כי אם פורצנת מדי פעם. לא חשוב מי יהיה בממשלה. כל ממשלה, ותהא בה קואליציה רחבה עם או בלי רפורמיסט אחד עם או בלי קלריקל אחד, גם אם בה יהיו חכמים גדולים ובעלי סגולות נפלאות — לא יוכלו ליטול עליהם אחריות, אם בלבם לא תהא חרדה לתפקיד הכביר העומד לפניהם. אם לא ננייס את הציבור, את מאות האלפים שבחרו בנו, בכולנו, אם לא ננצל את כל כוח הציורה שבנו ולא נרכז את ההון שישנו — לא נוכל למלא את התפקיד שהטלנו על עצמנו. לא מספיק ההון בארץ, כדי לבנות בתים למאות אלפי העולים. בשביל התיישבותנו נחוצה לנו עזרה מכסימאלית של העם היהודי וכן כל עזרה שתבוא מחוץ לעם היהודי. ושומה עלינו לדעת, שאין מגייסים עזרה בינלאומית תוך כדי

היו"ר י. שפרינצק:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מר גרובובסקי, להצעה.

מ. גרובובסקי (מפא"י):

אני מציע לכנסת לקבל את ההצעה הבאה: הכנסת שמעה ברצון את תכנית הממשלה שהורכבה ע"י מר דוד בן גוריון ומביעה אמונה בממשלה זו.

א. בן-אליעזר (תנועת החרות):

אני מבקש את רשות הדיבור להציע הצעה אחרת, הצעה לסדר ההצבעה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה!

בהתחשב בעובדה שהמועמד לראש-הממשלה הציח להרכיב את הממשלה רק בחלקה, כי שליש מהתיקים הממשלתיים נשארו ללא הנהלה של שר שישא באחריות ישירה פארלאמנטאריית בפני הכנסת לעבודת משרדו, ובין התיקים כאלה שהם חשובים וחיוניים לחיי המדינה, כגון תיק החקלאות ואחרים; ומכיון שהרכב כזה של הממשלה אינו מספיק כדי להצביע על אמון או אי-אמון — הריני מציע לדחות את ההצבעה לזמן קצר עד שהמועמד לראש-הממשלה ירכיב את הממשלה בשלמותה, בין ע"י חלוקת התיקים הפנויים בקרב 12 השרים ובין ע"י הכנסת גורמים נוספים הדרושים, כפי ששמענו, בכל תוקף להצטרף לממשלה, והוראים את תפקידם באופוזיציה כעונש.

כבוד היושב-ראש, אני מציע את הצעתי זו באופן פורמלי ומבקש לפתוח בדיון כללי בה.

היו"ר י. שפרינצק:

אני לא אפתח בדיון כללי. הדיון הכללי נמשך שלושה ימים וניתן בו מאכסימום האפשרויות לביטוי ולביקורת. אנו מצביעים. (קריאה): איזו הצעה? יש שתי הצעות! — יש הצעה שהוכנסה ע"י חבר

52. חושי אבא (מפא"י) בעד
53. חזן יעקב (מפ"ם) נגד
54. טביב אברהם (מפא"י) בעד
55. טבנקין יצחק (מפ"ם) נגד
56. טובי תופיק (מק"י) נגד
57. יהודה צבי (מפא"י) בעד
58. יוסף דב (מפא"י) בעד
59. יערי מאיר (מפ"ם) נגד
60. כהן אירוב (המפלגה הפרוגרסיבית) בעד
61. כהן מגורי חיים (תנועת החרות) נגד
62. כהן רחל (ויצ"ו) בעד
63. כהנא הרב ד"ר קלמן
(החזית הדתית המאוחדת) בעד
64. כץ שמואל (תנועת החרות) נגד
65. לביא שלמה (מפא"י) בעד
66. לוביאניקר פנחס (מפא"י) בעד
67. לוי הרב יצחק-מאיר
(החזית הדתית המאוחדת) בעד
68. לוונשטיין מאיר-דוד
(החזית הדתית המאוחדת) בעד
69. ליבנשטיין אליעזר (מפא"י) בעד
70. לם יוסף (מפא"י) בעד
71. למדן חנה (מפ"ם) נגד
72. לנדאו חיים (תנועת החרות) נגד
73. לנקין אליהו (תנועת החרות) נגד
74. מאירסון גולדה (מפא"י) בעד
75. מינץ בנימין (החזית הדתית המאוחדת) בעד
76. מיקוניס שמואל (מק"י) נגד
77. מרידור יעקב (תנועת החרות) נגד
78. מרלין שמואל (תנועת החרות) נגד
79. נורוק הרב ד"ר מרדכי
(החזית הדתית המאוחדת) בעד
80. ניר-רפאלקס נחום (מפ"ם) נגד
81. נפתלי פרץ (מפא"י) בעד
82. נצר דבורה (מפא"י) בעד
83. סמילנסקי יוהר (מפא"י) בעד
84. סנה משה (מפ"ם) נגד
85. ספיר יוסף (הציונים הכלליים) נגד
86. סרלין יוסף (הציונים הכלליים) נגד
87. פישמן הרב יהודה-ליב
(החזית הדתית המאוחדת) בעד
88. פישמן עדה (מפא"י) בעד
89. פנקס דוד-צבי (החזית הדתית המאוחדת) בעד
90. פראי אליעזר (מפ"ם) נגד
91. פרדר הרבט (המפלגה הפרוגרסיבית) בעד
92. פרומקין השל (מפא"י) בעד
93. פרידמן-ילין נתן (לוחמים) נגד
94. פרמינגר אליעזר (הקומוניסטים העברים) נגד
95. פרסיץ שושנה (הציונים הכלליים) נגד
96. צוובנר אברהם-חיים
(החזית הדתית המאוחדת) בעד
97. ציזלינג אהרן (מפ"ם) נגד
98. קוסוי יונה (מפא"י) בעד
99. קלינוב יעקב (הציונים הכלליים) נגד
100. קלמן משה (החזית הדתית המאוחדת) בעד
101. גיל יעקב (הציונים הכלליים) נגד
102. קפלן אליעזר (מפא"י) בעד
103. רובין חנן (מפ"ם) נגד

המוזכר מר מ. רוזטי קורא בשמות חברי-הכנסת
וכל אחד עונה „בעד“ או „נגד“

1. אהרנוביץ זלמן (מפא"י) בעד
2. אונא משה (החזית הדתית המאוחדת) בעד
3. אידלסון בבה (מפא"י) בעד
4. אידלסון ישראל (מפ"ם) נגד
5. אילנית פייגה (מפ"ם) נגד
6. סיף-אלדין מחמד סעיד
(הרשימה הדמוקראטית של נצרת) בעד
7. אלישר אליהו (הספרדים) בעד
8. אלמליח אברהם (הספרדים) בעד
9. אסף עמי (מפא"י) בעד
10. אפרתי יוסף (מפא"י) נגד
11. ארם משה (מפ"ם) נגד
12. באדר יוחנן (תנועת החרות) נגד
13. בגין מנחם (תנועת החרות) נגד
14. בדר מנחם (מפ"ם) נגד
15. בהיר אריה (מפא"י) בעד
16. בורג יוסף (החזית הדתית המאוחדת) בעד
17. בן-אהרן יצחק (מפ"ם) נגד
18. בן-אליעזר אריה (תנועת החרות) נגד
19. בן-אשר חיים (מפא"י) בעד
20. בן-גוריון דוד (מפא"י) בעד
21. בנטוב מרדכי (מפ"ם) נגד
22. בן-עמי משה (הספרדים) בעד
23. בן-צבי יצחק (מפא"י) נעדר
24. בר-ניר דב (מפ"ם) נגד
25. ברנשטיין פרץ (הציונים הכלליים) נגד
26. ברץ יוסף (מפא"י) בעד
27. בר-רב-האי דוד (מפא"י) בעד
28. גולדרט אברהם (החזית הדתית המאוחדת) בעד
29. גורן שרגא (מפא"י) בעד
30. גורפינקל ישראל (מפא"י) בעד
31. גלובמן עקיבא (מפא"י) בעד
32. גלוסקא זכריה (התימנים) בעד
33. גילי ישראל (מפ"ם) נגד
34. גניחובסקי אליהורמשה
(החזית הדתית המאוחדת) בעד
35. גרבובסקי מאיר (מפא"י) בעד
36. גריג'ורה אמין סלים
(הרשימה הדמוקראטית של נצרת) בעד
37. גרינברג אהרן-יעקב
(החזית הדתית המאוחדת) בעד
38. גרינברג אורי-צבי (תנועת החרות) נגד
39. גרנובסקי אברהם (המפלגה הפרוגרסיבית) נעדר
40. דובדבני יחיאל (מפא"י) בעד
41. דיין שמואל (מפא"י) בעד
42. דינבורג בן-ציון (מפא"י) בעד
43. דרורי חסיה (מפא"י) בעד
44. הכהן דוד (מפא"י) בעד
45. הכרמלי אליהו (מפא"י) בעד
46. הרפן טע (מפא"י) בעד
47. הרצפלד אברהם (מפא"י) בעד
48. הררי יוהר (המפלגה הפרוגרסיבית) בעד
49. וילנר מאיר (מק"י) נגד
50. ורופטיג זרח (החזית הדתית המאוחדת) בעד
51. ז'בוטינסקי ערי (תנועת החרות) נגד

— הצבעת אמון לממשלה, הצהרת-התחייבות של חברי-הממשלה, הודעת יו"ר הוועדה המתמדת (שפרינצק, שזר) —

105. רוזנבליט פנחס (המפלגה הפרוגרסיבית)	בעד	116. שפירא משה (החזית הדתית המאוחדת)	בעד
106. רוקח ישראל (הציונים הכלליים)	נגד	117. שפרינצק יוסף (מפא"י)	בעד
107. רויאל-נאור אסתר (תנועת החרות)	נגד	118. שרייבמן ראובן (מפא"י)	בעד
108. ריפטין יעקב (מפ"ם)	נגד	119. שרת משה (מפא"י)	בעד
109. רמז דוד (מפא"י)	בעד	120. תבורי אפרים (מפא"י)	בעד
110. רפטור ברל (מפ"ם)	נגד		
111. ריקנטי אברהם (תנועת החרות)	נגד		
112. שזר זלמן (מפא"י)	בעד		
113. שיטריט בכור-שלום (הספרדים)	בעד		
114. שמחונית יהודית (מפא"י)	בעד		
115. שפטל אריה (מפא"י)	בעד		

היו"ר י. שפרינצק:

ב-73 קולות נגד 45, הביעה הכנסת הראשונה לעם ישראל את אמונה בממשלה שהורכבה ע"י דוד בן-גוריון ואישרה את תכניתה. (מחיא אות כפי"ם ממושכות).

ד. הצהרות-התחייבות של חברי-הממשלה

היו"ר י. שפרינצק: אמונים למדינת-ישראל ולחוקיה ולקיים את החלטות הכנסת.

השר פ. רוזנבליט:

אני, פנחס רוזנבליט, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת-ישראל ולחוקיה ולקיים את החלטות הכנסת.

השר ד. רמז:

אני, דוד רמז, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת-ישראל ולחוקיה ולקיים את החלטות הכנסת.

השר ז. שזר:

אני, זלמן שזר, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת-ישראל ולחוקיה ולקיים את החלטות הכנסת.

השר מ. שרת:

אני, משה שרת, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת-ישראל ולחוקיה ולקיים את החלטות הכנסת.

השר מ. שפירא:

אני, משה שפירא, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת-ישראל ולחוקיה ולקיים את החלטות הכנסת.

השר ב. ש. שיטריט:

אני, בכור-שלום שיטריט, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת-ישראל ולחוקיה ולקיים את החלטות הכנסת.

ה. הודעת יו"ר הוועדה המתמדת

ז. שזר (יו"ר הוועדה המתמדת):

אני מתכבד למלא את שליחות הוועדה המתמדת ולהציע לכנסת לבחור ועדה מיוחדת לשם עיון בהצעת החלטה בשאלת המילואה, שעליה הרצה לפנינו שר-האוצר מר קפלן. בוועדה המוצעת ישתתפו שליחי כל הסיעות המונות שני חברים ומעלה. הסיעות הקטנות, המונות כל אחת רק חבר אחד בכנסת, רשאיות לשלוח לוועדה הזאת את חבריהן בדעה מייעצת. אני אקרא את

היו"ר י. שפרינצק: אני מבקש את חברי-הממשלה להצהיר את הצהרות-ההתחייבות.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

אני, דוד בן-גוריון, מתחייב כראש-הממשלה לשמור אמונים למדינת-ישראל ולחוקיה ולקיים את החלטות הכנסת.

השר ד. יוסף:

אני, דב יוסף, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת-ישראל ולחוקיה ולקיים את החלטות הכנסת.

השר הרב י. מ. לוי:

אני, יצחק-מאיר לוי, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת-ישראל ולחוקיה ולקיים את החלטות הכנסת.

השר ג. מאירסון:

אני, גולדה מאירסון, מתחייבת כחברת הממשלה לשמור אמונים למדינת-ישראל ולחוקיה ולקיים את החלטות הכנסת.

השר הרב י. ל. פישמן:

אני, יהודה-ליב הכהן פישמן, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת-ישראל ולחוקיה ולקיים את החלטות הכנסת.

השר א. קפלן:

אני, אליעזר קפלן, מתחייב כחבר הממשלה לשמור

היו"ר י. שפרינצק:

לפי סדר-היום שקבענו, עוברים אנו, לאחר אישור הממשלה הקבועה הראשונה לישראל, לעבודה השר-ספת של הכנסת. אחת השאלות, שהועמדה על סדר-היום, היא ענין המילואה, שעליו הרצה שר-האוצר, מר אליעזר קפלן. כינסנו את הוועדה המתמדת, ויש לה הצעה בענין זה, ואני מבקש את יו"ר הוועדה המתמדת להודיע את הצעת הוועדה.

הכנסת מתבקשת לקבל את ההצעה הזאת, כדי שהוועדה תוכל מיד לגשת לעבודתה.

היו"ר י. שפרינצק:

המוכריות תכנס את הוועדה הזאת בישיבתה הראשונה.

כל עשרים החברים של הוועדה לפי סדר אלף-בית: משה אונא, אברהם אלמליח, יוסף אפרתי, מנחם בדר, אריה בן-אליעזר, פרץ ברנשטיין, יחיאל דובדבני, אמין ג'רג'זורה, אברהם הרצפלד, צבי יהודה, מאיר-דוד לוונשטיין, חנה למדן, שמואל מיקוניס, פרץ נפתלי, דוד-צבי פנקס, הרברט פרדר, השל פרומקין, הלל קוק, ברל רפטור, יהודית שמחונית.

ו. הודעת היושב-ראש על הישיבות הבאות

נברר עם הממשלה הצעות מסויימות בדבר קביעת זמנים לישיבות הכנסת.

ובברכה להצלחת עבודת ממשלת-ישראל תרשו לי לנעול את ישיבת הכנסת.

היו"ר י. שפרינצק:

על סדרי עבודתנו וישיבותינו הבאות נוכל להודיע רק לאחר שנברר את הדבר עם הממשלה. בשבוע הבא יש כמה ימי חג וצום, ואנחנו חושבים שהישיבה הבאה של הכנסת תתכנס בסוף השבוע הבא. בינתיים

הישיבה ננעלה בשעה 17.05